

Bilaga 1 Tertialrapport 2 2015

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Sammanfattande analys

I förslaget till tertialrapport 2 prognostiseras ett nettoutfall om 100,4 mnkr, vilket ger ett prognostiserat överskott om 2,5 mnkr. Överskottet beror på ej förbrukade medel för insatser enligt Handlingsplan för god vattenstatus. Förvaltningen avser att ansöka om ombudgetering av dessa medel i verksamhetsberättelsen.

Budgeten från kommunfullmäktige var ursprungligen netto 93,0 mnkr men i avstämningsärendet erhöll nämnden efter ansökan från central medelsreserv 2 ytterligare 0,5 mnkr för skyddsåtgärder för groddjur i Kyrksjölötens och skötseln av naturreservat. Dessutom beslutades i avstämningsärendet om ett minskat intäktskrav för nämnden med 5,4 mnkr som därmed korrigerade ett felaktigt satt intäktskrav i kommunfullmäktiges budget. I kommunstyrelsens behandling av tertialrapport 1 erhöll nämnden 4,0 mnkr för ovan nämnda insatser enligt Handlingsplan för god vattenstatus.

Nämnden bedöms i stort sett uppnå sina mål.

Tillsyn

Inom tillsynen utförs arbetet i stort sett som planerat och i tertialrapporten finns en redogörelse för varje tillsynsområde. Nedan ges exempel på områden där det finns intressanta resultat och som visar på tillsynens stora bredd:

- Inom tillsynen av vägtrafik är fokus att minska stockholmarnas exponering för buller och luftföroreningar och ett flertal insatser utförs inom staden till följd av nämndens tillsyn. Bland annat samordnar förvaltningen ett arbete som syftar till att bygga bullervallar av överskottsmassor. Uppföljning av bullerskärmen vid Nynäsvägen har avrapporterats till berörda nämnder. Erfarenheterna från gröna bullerskärmar utvärderas. Miljöförvaltningen deltar i arbetet med att revidera länets åtgärdsprogram för luft. Dammbindningen på 34 gator i innerstaden har fortsatt och miljö kvalitetsnormen för PM 10 ser ut att klaras även för 2015.
- Trafikverket har preciserat Bromma flygplats riksintresse i samarbete med bland andra miljöförvaltningen. Förvaltningens fördjupade granskning av flygplatsens villkorsefterlevnad fortgår med hjälp av bland annat akustisk expertis.
- Inom tillsynen av olägenheter i bostäder har under våren 2015 bildats en enhetsövergripande olägenhetsgrupp bestående av handläggare från samtliga tre enheter på avdelningen för Hälsoskydd. Målet för gruppen är att förenkla, effektivisera och kvalitetssäkra tillsynen av klagomål. I staden finns i dagsläget 1048 (599) förskolor, 269 (143) grundskolor och 96 (26) gymnasieskolor. Siffror inom parentes avser kommunala verksamheter. Till och med juli hade 48 anmälningar om ny eller förändrad verksamhet kommit in och totalt hade med anledning av detta 23 inspektioner utförts. Under samma period hade 172 inspektioner av 350 planerade för året utförts inom den riktade tillsynen på förskolor, grundskolor/gymnasieskolor.
- I år utgör migrationsboendena en särskild kategori vid tillsynen, då 10 av stadens verksamheter kommer att inspekteras inklusive 7 boenden för ensamkommande flyktingbarn. Målet är att verka för en god inomhusmiljö och att verksamheterna har en fungerande egenkontroll med avseende på bl.a. hygien- och städrutiner.
- Inom kemikalietillsynen genomförs tillsynsprojekt i samarbete med Göteborg, Malmö och numera även Helsingborg. Hittills i år har tillsyn utförts av märkning av

antibakteriella varor, varor som kommer i kontakt med livsmedel. Till hösten startar ett storstadsprojekt kring byggvaror. Varutillsynen genomförs med ett barnperspektiv. Inköpta varuprover analyseras med avseende på förbjudna ämnen eller ämnen som är med på den så kallade kandidatlistan, som listar ämnen som kan komma att förbjudas i framtiden. För dessa gäller särskilda krav på information till konsumenterna.

- Tillsynen av avfall syftar bl.a. till att genom informationsåtgärder öka medvetandegraden hos allmänheten och verksamhetsutövare när det gäller vikten av att spara och återanvända resurser samt att öka graden av återvinning av avfall. Syftet är också att kontrollera efterlevnaden av avfallslagstiftningen.
- Livsmedelskontrollen rapporterar i tertialrapport 2 för första gången resultat för de sex indikatorer som tagits fram för att visa på effektiviteten i tillsynen men även tillståndet inom tillsynsområdet. Det gäller högprioriterade fokusområden som ska identifiera brister som sedan ska avhjälpas. Indikatorerna är:
  1. Säker nedkylning av livsmedel på restauranger.
  2. Säker allergikost på skolor och förskolor.
  3. Säkra kosttillskott.
  4. Spårbart nötkött i livsmedelskedjan.
  5. Redlighet och riktighet.
  6. Säker märkning av livsmedel hos producenter.

De indikatorer som visar på förbättringspotential av ovanstående är 1, 2 och 5. Vad gäller nr 2 Säker allergikost på skolor och förskolor, fanns en relativt låg avvikelse med på grund av de allvarliga konsekvenserna som kan bli fallet för enskilda barn så ska det lilla antalet brister skyndsamt åtgärdas.

Energi- och klimatområdet

Avdelningschefen för Plan- och miljö har lånats ut till stadsledningskontoret för att bistå kommunstyrelsen i arbetet med att ta fram en färdplan mot en fossilbränslefritt Stockholm 2040 samt en strategi för att nå stadens nya utsläppsmål att minska växthusgasutsläppen till 2,3 ton per invånare 2020 samt för att samordna arbetet med ett nytt miljöprogram. Nämnden fick genom en Kf:s aktivitet uppdraget att ta fram en beräkningsmodell som visar stockholmarnas faktiska klimatpåverkan inklusive flygresor och konsumtion som sker utanför staden.

Flera aktiviteter har genomförts eller planerats inom området energieffektivisering, bland annat genom utvecklings- och demonstrationsprojekt och förstudier. Framförallt ska aktiviteter bidra till att energieffektivisering genomförs inom stadens eget fastighetsbestånd. Två solenergiseminarier har genomförts, ett för stadens egna fastighetsförvaltare och ett för privata fastighetsägare och bostadsrättsföreningar i samarbete med Fastighetsägarna Stockholm.

Ett examensarbete har genomförts under våren, där Energicentrum bistått med handledare, visar på potentialen att 10 - 15 % av stadens takytor är lämpliga för solenergiinstallationer vilket visar på att cirka 10 % av stadens elanvändning skulle kunna produceras med elpaneler. Ett flertal aktiviteter har genomförts för kommunikation av klimatfrågan med stockholmarna. En kokbok tagits fram för att inspirera stockholmarna att äta mer klimatsmart. Boken har

laddats ner över 1000 gånger på internet och närmare 3000 kokböcker har skickats till intresserade samt delats ut på olika event.

Under våren har Klimatsmarta Stockholmare producerat tidningen Klimatsmart i Stockholm som bilaga till DN. Bilagan har delats ut till 240 000 hushåll. Bilagan har fått positiva omdömen och har omnämnts som intressant, lätt att förstå, med en originell utformning och anses ha gett en positiv inställning till Stockholm.

Vattenarbete

Kommunfullmäktige antog handlingsplanen för god vattenstatus den 9 mars 2015. Nu planerar förvaltningen för framtagande av lokala åtgärdsprogram för vattenförekomster och för sju sådana ska arbetet påbörjas under 2015. Stadens samtliga 23 vattenförekomster ska ha åtgärdsprogram till 2018. Arbetet fortgår och det krävs samverkan inom staden för att få en bra och ändamålsenlig organisation.

Kemikaliecentrum

Kemikalieplanen och Kemikaliecentrum har presenterats för andra förvaltningar och bolag inom staden samt för representanter för andra kommuner.

Ett forskarmöte har planerats till hösten för att etablera kontakt med ledande forskare till ett vetenskapligt råd. Kemikaliecentrum har upprättat samarbete med ett antal förvaltningar och bolag i staden för råd och stöd särskilt vid upphandlingar och för att verka för att stadens krav kan tillgodoses i externa organisationer. Ett nätverk av representanter för stadsdelarna med flera har bildats. En vägledning utarbetas innehållande råd för hur stadsdelar och förskolor kan arbeta för att få bort farliga ämnen. Kemikaliecentrum och Hälsoskyddsavdelningen samarbetar för att stödja stadsdelarna och SISAB i arbetet med att minska förekomsten av farliga kemikalier inom skolor och förskolor. Ett centralt kemikaliehanteringssystem kommer under året att upphandlas. Miljöförvaltningen kommer att äga och förvalta systemet och erbjuda stadens förvaltningar och bolag att gratis ansluta sig till att använda systemet. Kemikaliecentrum och avdelningen för hälsoskydd samarbetar med Karolinska Institutet om att provta och analysera damm i 100 förskolor i staden i syfte att undersöka förekomsten av farliga kemikalier. Provtagningen påbörjas under hösten 2015.

Miljöövervakning

Inom området miljöövervakning sker arbetet inom ett antal huvudområden såsom nedanstående exempel från övervakning av biologisk mångfald, miljöns inverkan på människors hälsa och miljöövervakning med avseende på klimatförändringar/klimatanpassning:

- Löpande övervakning av miljögifter i vatten och fisk sker i fem av 23 vattenförekomster. Den löpande övervakningen kompletteras även under året med en screening i av miljögifter i vatten och fisk i ytterligare fem vattenförekomster samt en undersökning av metaller och TBT i sediment i Riddarfjärden i syfte att undersöka utbredning av förhöjda halter som tidigare uppmätts runt Långholmen.
- Inom området miljöns inverkan på människors hälsa kommer under 2015 hälsorisker förknippade med exponering av bl. a. sotpartiklar att studeras. Detta genomförs inom ramen för Swedish Clean Air and Climate Research Program (SCAC). SLB-analys åtagande inom SCAC handlar om att kartlägga sektorsvisa utsläpp och halter av sot, kväveoxider och partiklar (PM10) samt beräkna exponeringen av dessa ämnen i sex

olika kohorter där man följt vuxna med hjärt- kärl sjukdomar, barn med allergi och astma från början av 1990-talet till idag. Avsikten är att studera hur luftföroreningsexponeringen kan ha påverkat sjukdomsutfall bland deltagarna i kohorterna.

- Vad gäller miljöövervakning med avseende på klimatförändringar och klimatanpassning pågår inventering av data från olika mätstationer. SMHI:s pågående arbete med framtagande av klimatindex (parametrar) för nuvarande och framtida klimat utgör viktig grund för stadens arbete. Under 2015 kommer analys av nederbördsdata att prioriteras som underlag för stadens fortsatta arbete med skyfalls- och översvämningsfrågor. Ett stadsinternt seminarium där skyfallskartering presenteras planeras att hållas i höst.
- Inom övervakningen av mark har parkundersökningen som i huvudsak genomfördes under 2014, rapporterats till miljö- och hälsoskyddsnämnden i mars. Stöd ges till stadsdelar för vidare undersökningar och åtgärder.
- Under 2015 förväntas miljökvalitetsnormen för PM 10 klaras i hela Stockholms stad. Partiklarna har varit ett stort problem under de senaste 10 åren. Problem kvarstår framförallt med kvävedioxid och ozon.

Fysisk planering

- Miljöförvaltningen deltar aktivt i genomförandegruppen för bostadsbyggandet och förvaltningens experter inom olika områden bistår övriga förvaltningar med avvägningar av miljö- och hälsofrågor i planeringsarbetet.
- Miljöförvaltningen leder projektet Grow Smarter som omfattar energieffektivisering av befintliga byggnader, tillförsel av förnybar energi och åtgärder för hållbara transporter. Stockholms stads del beräknas till 2,5 miljoner euro och hela projektet till 25 miljoner euro. I projektet ingår förutom Stockholm också Köln och Barcelona. I juni arrangerades det andra General Assembly mötet i Köln där aktuella EU-rapporter behandlades av projektdeltagarna.
- Ansökan för C/O City steg 3 har den 8 maj 2015 beviljats medel från Vinnova, dvs cirka 13,7 mnkr av en budget på totalt 34,1 mnkr inkl bidrag och medfinansiering. Miljöförvaltningen är projektledare för projektet som varar till 31 augusti 2017 och har som syfte att bidra till hållbara städer samtidigt som städernas och de ingående aktörernas kompetens, attraktivitet och konkurrenskraft stärks. Projektets resultat förväntas vara att bidra till att utveckla marknader för produkter och tjänster inom urbana ekosystemtjänster (EST) nationellt och internationellt. Målet är att skapa konkreta verktyg för att synliggöra, kvantifiera samt göra ekonomiska, ekologiska och sociala värderingar för planering och förvaltning av urbana ekosystemtjänster.

Intern effektivitet

- Miljöförvaltningen bedriver ett kontinuerligt arbete med att se över och effektivisera miljöförvaltningens interna processer. Både renodlat administrativa processer samt interna processer inom tillsynen genomarbetas systematiskt för generell kvalitetshöjning. Metoder som används är ökad digitalisering, utveckling av e-tjänster, klarspråksarbetet, kompetensutveckling och processkartläggningar enligt exempelvis Lean. Här kan t.ex. nämnas uppdateringen av förvaltningens ärendehanteringssystem

Ecos inom vilken det görs processkartläggningar och effektiviseringar.

- Verksamhetsstöd erbjuder ett större antal interna utbildningar inom skilda ämnen för att framförallt höja den administrativa kompetensen inom bland annat ekonomi, HR och ärendehantering.

Uppföljning av Kommunfullmäktiges inriktningsmål

KF:s inriktningsmål:

1. Ett Stockholm som håller samman

Miljö- och hälsoskyddsnämnden verkar över hela staden för en bra levnadsmiljö, hälsa och trygghet för alla.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.5 Stockholm är en stad som håller ihop, med trygga och levande stadsdelar

 Uppfylls helt

Miljö- och hälsoskyddsnämnden verkar för bra boendemiljöer över hela staden. Nämnden är engagerad i ytterstäderna genom upprustningen av miljonprogrammet vilket för nämndens del innebär olika miljöorienterade projekt varvid lokalsamhället inbjudits att medverka. EU - projektet Grow Smarter, som miljöförvaltningen leder, kommer att bidra med utvecklingsinsatser som kan omfatta Energi (till exempel förnybar energi och energisparande verktyg för hyresgäster), Integrerad Infrastruktur (till exempel avfallshantering) och Transporter (till exempel laddinfrastruktur).

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Arsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel genomförda åtgärder inom ramen för RSA		100 %		100 %	100 %	2015

Nämndmål:

1.5.1 Bistå stadens ledning och övriga förvaltningar med expertkunskap om hot mot miljö och hälsa

 Uppfylls helt

Analys

Många av nämndens verksamheter har direkt fokus på frågor om hot mot miljö och hälsa och utgör därvid även en expertfunktion mot staden i övrigt. Typiska områden är till exempel Kemikaliecentrums kartläggning av områden som parker och lekplatser med rester av farliga

kemikalier och arbetet med radon. Livsmedelskontrollen bistår med expertkunskaper inom livsmedelsområdet likväl som i dricksvattenfrågor. SLB bistår andra förvaltningar med expertis för luftkvalitet och Plan- och miljö har en viktig roll i stadens arbete för att minska bullerstörningar.

Inom RSA (Risk och sårbarhetsanalys) och STYREL-arbetet (beredskap för precisionsstyrning av el-resurser vid el-brist) tar nämnden hand om miljödelen i verksamheten. Genom det breda arbetssättet för RSA-arbetet ges en möjlighet att ta fram scenarios för allvarliga händelser inom miljö- och hälsoområdet.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.6 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo

 Uppfylls helt

Analys

Miljöförvaltningen deltar aktivt i genomförandegruppen för bostadsbyggandet och förvaltningens experter inom olika områden bistår övriga förvaltningar i planeringsarbetet.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden och trafiknämnden ska tillsammans bilda en projektgrupp för att förbereda planeringen för en framtida stadsutveckling på nuvarande Bromma flygplats	2015-01-01	2015-12-31	
  Stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och trafiknämnden ska tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden ta fram en arbetsordning för hur miljö- och hälsoskyddsnämnden bättre kan integreras tidigt i planeringsarbetet.	2015-01-01	2015-12-31	

Nämndmål:

1.6.1 MHN ska medverka i arbetet med de tre av Kf beslutade miljöprofilområdena; Norra Djurgårdsstaden, NV Liljeholmen och miljonprogramområdena.

 Uppfylls helt

Analys

Förvaltningen ska bidra med miljö- och hälsokompetens i arbetet med miljöprofilområden och mikromiljöprofilområden.

Miljöförvaltningen deltar nu i båda programgrupperna (Hjorthagen och Södra Värtan) inom Norra Djurgårdsstaden (NDS). Miljöförvaltningen deltar också i samtliga fokusgrupper för NDS, samt i miljöprofilgruppen. Miljöförvaltningen bedömer att miljöprofileringen inom området utvecklas positivt och ligger i framkant vad avser miljöfrågor.

Vara projektledare för ”Urbana ekosystemtjänster” c/o city steg 3

Ansökan för C/O City steg 3 har beviljats medel från Vinnova (ca 13.7 mnkr bidrag och en total budget på ca 34,1mnkr inklusive bidrag och medfinansiering) den 8 maj 2015.

Miljöförvaltningen är projektägare och leder projektet. Projekttiden är 2015-06-01 - 2017-08-31. Syftet med projektet är att bidra till hållbara städer samtidigt som både städernas och de ingående aktörernas kompetens, attraktivitet och konkurrenskraft stärks. Projektets resultat förväntas vara att bidra till att utveckla marknaden för produkter och tjänster inom urbana ekosystemtjänster (EST), nationellt och internationellt. Vidare att verktyg ska vara testade i olika miljöer, EST används som en effektiv och ekonomisk lösning, en digital databas är utvecklad och verktyg har tillgängliggjorts för olika användare.

Målet är att skapa konkreta verktyg för att synliggöra, kvantifiera samt göra ekonomiska, ekologiska och sociala värderingar för planering och förvaltning av urbana ekosystemtjänster. Under perioden T2 har projektet förberetts med basrapport, projektpartners godkännande och avtal. Förlängd tid har erhållits till den 20/8 från Vinnova för avtalskrivning mellan parter. Projektets resultat från steg 2 samt ansökan och besked om fortsatt bidrag för projektet, har anmälts till Miljö- och hälsoskyddsnämnden 2015-05-19.

Leda EU projektet Grow Smarter 2015-2019

I juni arrangerades det andra General Assembly mötet i Köln där aktuella EU-rapporter behandlades av projektdeltagarna.

Förberedelse för implementering av 12 smarta lösningar pågår i respektive site. I Stockholm ska Skanska genomföra uppdraget att genomföra Stockholmshems renovering som kommer innebära omfattande energieffektivisering. I Köln är det en privat fastighetsägare som genomför renoveringen och i Barcelona ska både staden och energibolaget Gas Natural genomföra delar av renoveringen av ett hotell och privatägda lägenheter. Diskussion om detta pågår nu med EU. Förhoppningen är att projektet inte ska behöva förlängas pga. dialogen med de boende utan att renoveringen och uppföljning hinns med före slutet av 2019. Transportlösningarna och infrastrukturlösningarna påverkas inte av detta

Nämndmål:

1.6.2 MHN ska stödja stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och trafiknämnden med kompetens inom området hälsa, miljö och naturvård för att möjliggöra en attraktiv, trygg och växande stad

 Uppfylls helt

Analys

Bevaka att miljö- och hälsofrågor uppmärksammas och integreras i stadsplaneringen

Enligt budget för 2015 ska miljö och hälsoskyddsnämnden bistå stadsbyggnadsnämnden, exploateringsnämnden och Trafiknämnden med att ta fram en arbetsordning för hur miljö- och hälsoskyddsnämnden bättre kan integreras tidigt i planeringsarbetet. Förvaltningen är med i Genomförandegruppen för bostadsmålet och på individnivå bland handläggare pågår ett utvecklingsarbete i frågan. Förvaltningen driver denna fråga eftersom vi bedömer att det är kostnadseffektivt för såväl staden som exploitörer att ha med sig miljöfrågan i ett tidigt skede

så att erforderliga avvägningar, anpassningar och kalkyler kan göras, och risken minskar att planer behöver omarbetas i ett senare skede.

Förvaltningen upplever att samarbetet mellan förvaltningarna har utvecklats positivt sedan SBK omorganiserades till sex geografiska enheter och MF avsatte en handläggare som kontaktperson för respektive SBK-enhet. I och med detta har samarbetet med EXPLK, TK och SDF förbättrats, eftersom de har en liknande geografisk indelning som stadsbyggnadskontoret. Miljöförvaltningen upplever att efterfrågan på vår kompetens tidigt i planeringsprocessen har ökat och att det tas fler informella kontakter än tidigare. Samarbetet är dock inte formaliserat enligt särskild arbetsordning, vilket innebär att arbetssätt och kontaktytor varierar mellan olika enheter och framförallt mellan olika handläggare på förvaltningarna.

Miljöförvaltningen deltar i projektgrupper för många av de programarbeten som pågår i staden.. Förvaltningen har även deltagit i andra arbetsgrupper inom exempelvis allmännyttans s.k. Stockholmshus, Norra Djurgårdsstaden, Tunnelbaneutbyggnaden och studentbostäder. Dessutom avhandlas dessa frågor i gruppen för Tekniska förvaltningschefer där miljöförvaltningens chef är representerad.

Miljöförvaltningen tar fram skriftliga miljöunderlag till SBK i samband med start-PM, samt bereder yttranden vid samråd, för samtliga detaljplaner som tas fram inom staden.

KF:s inriktningsmål:

2. Ett klimatsmart Stockholm

Under detta mål finns större delen av nämndens verksamhet inklusive tillsynen och de ingående målen visar med få undantag en god måluppfyllelse.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.1 Stockholm är klimatneutralt

 Uppfylls helt

Analys

Under detta mål tar nämnden upp ett flertal verksamheter varav flertalet dock inte direkt avser klimatarbetet. Uppföljningen i tertialrapporten visar på en genomgående god måluppfyllelse. Direkt inriktning på klimatet och energianvändningen har målet 2.1.7 Stadens mål för hållbar energivändning och minskad klimatpåverkan ska uppnås. Prognosen för indikatorn avseende utsläpp av växthusgaser per stockholmare beräknas till 2,9 ton för år 2013. Förvaltningen bedömer att utsläppen för målåret 2015 kommer att vara kring 2,8 ton per invånare.

Det största verksamhetsområdet inom målet är tillsynen, med ett stort antal tillsynsområden som alla kommenteras i tertialrapporten. Buller som tas upp i 2.1.8 ingår även ett mål som tar fasta på nämndens ansvar att ge information om miljöfrågor, det vill säga 2.1.5 Genom Miljöbarometern och Miljödata erbjuda aktuell och lättillgänglig information om stadens miljösituation och miljöarbete.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Växthusgasutsläpp per stockholmare (ton/inv)		2,8 ton		3 ton	fastställs 2015	2015

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
  Kommunstyrelsen ska tillsammans med miljö- och hälsoskyddsnämnden ta fram en färdplan mot ett fossilbränslefritt Stockholm 2040	2015-01-01	2015-12-31	
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska medverka i kommunstyrelsens arbete med att ta fram en strategi tillsammans med berörda nämnder ta fram en klimatplan för att nå klimatmålet 2,3 ton koldioxidekvivalenter per stockholmare per år	2015-01-01	2015-12-31	
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska ta fram en beräkningsmodell som visar stockholmarnas faktiska klimatpåverkan, inklusive flygresor och konsumtion som sker utanför Stockholms stad	2015-01-01	2015-12-31	

Nämndmål:

2.1.1 Bättre miljö och hälsa genom ökade effekter av tillsyn

 Uppfylls helt

Analys

Analys

Under detta mål redogörs för tillsynsarbetet och dess effekter. Dessutom tas tillsynen upp under målet 2.1.2 *Utföra tillsyn motsvarande avgiften*, 2.1.3 *Alla flerbostadshus, skolor och förskolor i staden ska vara kontrollerade mot radon och ha radonvärden under riktvärdet 200 Bq/m³ luft*, 2.4.2 *Snabb och effektiv service* samt 3.2.1 *Förvaltningen ger god service och bedriver tillsyn med hög professionalitet mot företag och andra verksamhetsutövare i staden*.

Under detta mål redogörs för tillsynens inriktning och iakttagelser vid tillsynen. Redogörelsen sker efter lagstiftning, ansvarig tillsynsavdelning och område/bransch.

7 Kap Miljöbalken, Skyddade områden

Målet med tillsynen är att behålla och förstärka de biologiska och rekreativa värdena i stadens skyddade områden. Inför 2015 har fokus legat på rekreativa värden och tillgänglighet i reservaten, men även fortsatt utveckling av skötseln av gräsmarker. Med de tillsynsinsatser som genomförts i reservaten och de seminarier, ett i våras och ett planerat för hösten gentemot skötselansvariga, samt de särskilda insatser som genomförts under vår/sommar vad gäller rekreation, bedöms målet för tillsynen under 2015 kunna nås.

Förvaltningen har besökt samtliga reservat vid minst ett tillfälle tillsammans med förvaltarna, dvs. stadsdelarna och trafikkontoret. Rådgivning och samråd kring naturvårdande skötsel har

bidragit till en bra prioritering och upplägg av insatser som gynnar upplevelsevärden och biologisk mångfald. En viktig förutsättning för åtgärderna har varit medel från centrala medelsreserven. Fler öppna gräsmarker i reservaten slåträs nu jämfört med för några år sedan. Under våren har två groddjursdammar skapats i Brommareservaten. Mycket tid har lagts ner i Sätmaskogen, Hansta och Igelbäcken i frågor som rör Förbifart Stockholm, bland annat angående utplacering av död ved som uppkommer när skog för vägdragningen avverkas.

Förvaltningen har bjudit in och hållit i ett möte med stadens samtliga reservatsförvaltare men även förvaltare av kommande reservat, där vi diskuterade generella tillsynsfrågor, och möjlighet till samarbete mellan stadsdelar. Förvaltningen har fortsatt deltagit i de arbetsgrupper som tar fram förslag till beslut om naturreservat i Kyrkhamn, Årstaskogen - Årsta holmar och Älvsjöskogen. Arbetet med naturreservatsbildning i Rågsveds friområde har också kommit igång under våren.

Som en del i att följa upp de rekreativa värdena har en student, på uppdrag av miljöförvaltningen och inom ramen för sitt examensarbete, genomfört en enkätstudie om förskolors användning av naturreservaten. Under sommaren har också sex feriearbetande ungdomar under handledning genomfört besöksräkning och enkätundersökningar i stadens befintliga och planerade reservat. Resultatet kommer att sammanställas i en rapport under hösten för att bland annat kunna användas i den fortsatta rådgivningen gentemot förvaltarna. Miljöförvaltningen har också deltagit i ett förvaltningsövergripande arbete med målsättning att utveckla de rekreativa värdena runt Flatenbadet i Flatens naturreservat. I projektet Guide till tystnaden, som pågår under 2015, tar förvaltningen fram vägledningar till rofyllda platser i reservaten. Syftet med projektet och övriga nämnda åtgärder ligger i linje med årets fokus på tillgänglighet till reservaten.

Avdelningen Plan och miljö

9 Kap Miljöbalken, Miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd,

Avdelningen Plan och Miljö

Vägtrafik

Målet med tillsynen är att minska stockholmarnas exponering för buller och luftföroreningar. Under året har nedanstående åstadkommit som ett resultat av förvaltningens tillsyn över och uppmaningar till verksamhetsutövarna. Mot bakgrund av nedanstående redovisning konstaterar förvaltningen att målet hittills är uppnått och inga avvikelser från målet bedöms uppstå på helårsbasis.

Trafikkontorets egenkontrollprogram är under revidering. Trafikkontoret (TK) har inventerat sina bullervallar och skärmar, en rapport kommer inom kort. Beslut har tagits, enligt stadens åtgärdsprogram för buller, om att bygga en grön bullerskärm vid rekreationsområde vid Östermalms IP. Erfarenheterna av grön skärm i Fredhällsparken kommer ge kunskaper om hur denna typ av skärm fungerar. Bullerskärmen vid Nynäsvägen har slutrapporterats till TrN och MHN. Arbetet med kompletterande fönsteråtgärder längs Nynäsvägen har inletts som direkt följd av förvaltningens påpekande om detta behov. Miljöförvaltningen har påtalat behov av en konsultutredning för genomförande av eventuell bullerskärm vid Drottningholmsvägen. Utredningen utförs av TK under 2015. TrV och Trafikförvaltningen

(TrF) har gemensamt byggt en bullerskärm vid Kristinebergsskolan. (Se även under spårtrafik). TK planerar för bullerskydd vid fyra förskolegårdar.

Bullerkartläggning för Söderort avvaktar data från trafikkontoret. Arbetet med att minska boendes exponering för trafikbuller fortgår genom fönsteråtgärder enligt åtgärdsprogrammet för buller. Hittills i år har 555 fönster i tre fastigheter bytts ut och därmed sänkt trafikbullerexponeringen i 79 lägenheter. Miljöförvaltningen medverkar i planeringen av ny vägsträcka vid Växthusvägen i Västerort.

Landstinget trafikförvaltning (SL) har utrett möjligheterna att minska störningar till boende från bussars externa högtalarutrop med fortsatt god taluppfattbarhet efter uppmaning av förvaltningen. SL har inlett försök med att på linje 73 i innerstaden enbart trafikera med elhybridbussar vilket förväntas radikalt minska bullerexponeringen från dessa bussar.

Trafikkontorets dammbindning på 34 gator i innerstaden har fortsatt och det ser hoppfullt ut vad gäller att klara MKN för PM10 även under 2015. Miljöförvaltningen deltar i arbetet med att revidera länets åtgärdsprogram för PM10 och NOx.

Förvaltningen har lämnat synpunkter inför översyn av EU:s direktiv om omgivningsbuller. E-tjänsten Trafikbuller – information har uppdaterats för att anpassas till stadens nya plattform.

Spår

Målet med tillsynen under 2015 är att hantera och minska bullerstörningar till boende och skola/förskola längs Trafikverkets och Trafikförvaltningens (TrF) spårläggningar. Trafikverket och TrF har gemensamt byggt en bullerskärm vilket minskat bullerstörningar vid Kristinebergsskolan. TrF har genomfört fönsteråtgärder vid Gullmarsplan under perioden och arbetet med fönsteråtgärder vid Vällingbydepån pågår. Partikelmätningar genomförs vid två tunnelbanedepåer. E-tjänsten bullerinformation har uppdaterats. Tillsynens mål bedöms uppnådd med ovan redovisade resultat.

Flyg

Det huvudsakliga målet med tillsynen är att kontrollera att Bromma flygplats villkor innehålls och att Swedavia i övrigt uppfyller kraven enligt miljöbalken. Det arbetet leder till att minska de störningar som Stockholmarna utsätts för, främst i form av bullerstörningar. Flygplatsen påverkar bostadsplaneringen, inte bara vid Bommas närhet utan stora delar av Stockholm stad och angränsande kommuner. Erfarenheter från tillsynen används i planarbetet. Arbetet med bullerisolering fortgår. Det stora bullerisoleringsarbetet enligt villkoret är slutfört men nu, och framöver, görs nya och årliga uppföljningar av villkoret. Trafikverket har preciserat Bromma flygplats riksintresse i samarbete med bland andra miljöförvaltningen.

Den fördjupade granskningen av flygplatsens villkorsefterlevnad fortgår med bland annat extern akustisk expertis. Konsultrapporten och förvaltningens rapport kommer att redovisas under hösten.

Övrigt arbete inom branschen Flyg har bestått av att lämna synpunkter vid tillståndsprövning av Nya Karolinskas helikopterplatta.

Motorbanor

Målet med tillsynen för 2015 är att besöka samtliga motorbanor med fast avgift samt att särskilt fokusera på Järva motorklubbs förberedelser inför dess avveckling år 2017. Samtliga

motorbanor med fast avgift har besökts och egenkontrollen bedrivs tillfredsställande enligt förvaltningen. Vad gäller Järva motorklubb har förvaltningen haft återkommande tillsynsmöten för att klargöra klubbens och Hansta naturreservats status och vilka krav som ställs på klubben gentemot reservatet samt även för att redogöra för regeringens beslut om att klubben ska vara avvecklad och avflyttad till sista december 2017.

Tillsynsarbetet fortsätter i enlighet med tillsynsplanen för år 2015. Inga avvikelser har hittills noterats och planen bedöms kunna genomföras på årsbasis.

Hamn

Målet för tillsynen är att Hamnen ska bibehålla en god egenkontroll så att verksamheten kan bedrivas så bra som möjligt ur miljö- och hälsosynpunkt. Förvaltningen har därför deltagit i löpande möten under tiden för utbyggnaden av Värtapiren, där framförallt buller från byggverksamheten har varit en viktig fråga. Nämnden har deltagit i domstolsprocessen angående hamnens prövotidsredovisning för Värtahamnen - Frihamnen gällande bland annat slutliga villkor för bulleremissioner från hamnverksamheten samt utsläpp av dagvatten från hamnområdet. Ett tillsynsbesök har genomförts i Frihamnen utan några anmärkningar.

Förvaltningen menar att det pågående arbetet fungerar bra även om förvaltningen och Hamnen i vissa frågor har olika uppfattning. Exempelvis anser hamnen att förvaltningen ska rikta tillsynsinsatser direkt mot båtägare vid klagomål på eldning och störande rök till närboende medan förvaltningen anser att hamnen har full rådighet att genom sina avtal där detta regleras med båtägare antingen uppmana båtägare att följa avtal alternativt ange ny mindre störningskänslig plats för dessa.

Exploateringsprojekt

Målet med tillsynen för 2015 är att fortsatt hålla en hög och god nivå på egenkontrollen för de tio stora infrastrukturprojekten och mellan dessa överföra erfarenheter i första hand från Trafikverkets föredömliga arbete med egenkontroll till övriga verksamhetsutövare, dvs. Exploateringskontoret, Sv. Kraftnät och Stockholm Vatten AB. Utöver de stora exploateringsprojekten är målet att inspektera 16 mindre exploateringsprojekt. Hittills har sju mindre projekt besökts.

Förvaltningen har identifierat främst två frågor vid byggande av flerbostadshus där en ökad miljö och hälsonytta kan uppnås. Det gäller länshållningsvatten från byggplatser och störningar till omgivningen, främst buller och damning. Ett behov av förbättrat förebyggande arbete från byggherrarnas sida har konstaterats.

Detta uppnås genom att hanteringen av länshållningsvatten har större fokus vid inspektion än tidigare. Det pågår även ett internt enhetsöverskridande arbete på förvaltningen att ta fram riktlinjer för hantering av länshållningsvatten. Arbetet beräknas vara slutfört under 2015 och leda till tydligare information till och krav på byggherrar och därmed en förbättrad hantering, i förlängningen bättre möjlighet att uppnå miljö kvalitetsnormer för vatten i stadens vattenförekomster.

Gällande buller är tillvägagångssättet detsamma vid inspektion, ett ökat fokus på frågan. Förvaltningen har även hållit föredrag gällande byggbuller inom NDS kompetensprogram där bland annat byggherrar, ExplK m.fl. ingår, som ett led i att öka medvetenheten och det förebyggande arbetet för hantering av bullerstörningar.

Gällande stora Infrastrukturprojekt ligger fokus i att bibehålla den höga nivå som Trafikverket har inom sina projekt och att tillse att fungerande rutiner och förhållningsätt överförs till de nya stora projekten, som till exempel Slussen, Nya Tunnelbanorna, och CityLink. Detta sker löpande med de olika verksamhetsutövarna som ansvarar för projekten under lång tid för framtagande av kontrollprogram, riktvärden mm. Det sker även genom MHN:s medverkan i tillståndsansökningar. Förvaltningen menar att detta i huvudsak förebyggande arbete är framgångsrikt och projekten löper på väl samt ser inga tecken på att nivån inte skulle vara fortsatt god.

Eventuellt kan en mindre avvikelse mot målet om att tillse 16 mindre exploateringsprojekt uppstå på årsbasis pga. att stora resurser kan behöva läggas på de större infrastrukturprojekten. I så fall kommer tillsynen av de mindre bostadsprojekten endast att ske i samband med klagomål, dvs. händelsestyrd tillsyn.

Energianläggningar

Mål för tillsynen: Att verksamheterna följer givna miljötillstånd eller andra villkor och har god egenkontroll. **Status just nu:** Tillsynsaktiviteterna utgörs, förutom av inspektioner, av möten med Fortum. Hittills i år har 15 inspektioner/möten genomförts. **Prognos för året:** Inga avvikelser från branschens tillsynsplan förväntas.

Av cirka 30 tillstånds- och anmälningspliktiga anläggningar lämnar 20-talet miljörapporter där granskning genomförts. Sju rapporter, samtliga avseende Fortum Värme-anläggningar, kom in för sent varför beslut om miljöstraffavgift meddelats/ska meddelas. Överskridanden av villkor, riktvärden, noteras för Värtaverket och det har också rapporterats ett antal driftsstörningar/incidenter vid anläggningen. Vid ett mättillfälle, i slutet av 2014, redovisades för Högdalenverket dioxinvärden över de halter som godtas enligt avfallsförbränningsförordningen. Åtalsanmälan har därför lämnats in i detta ärende. Sammantaget indikerar detta att bolagets egenkontroll kan förbättras.

Förvaltningen har yttrat sig, till mark- och miljödomstolen, i provotidsfrågor avseende såväl Hässelby- som Högdalenverket. Samtidigt fortsätter planeringen för nytt värmeverk i Lövsta vilket, om verket byggs, innebär att Hässelbyanläggningen kommer att avvecklas.

Enligt förordningarna om förbränning, som beslutats som del i den svenska implementeringen av IED-direktivet, ska tillsynsmyndigheten godkänna/förelägga om mät- och provpunkter för stora förbränningsanläggningar. Beslut avseende Fortums stora anläggningar har därför meddelats.

Tillsynen avseende egenkontrollen och avvecklingen av oljekabelnätet (avser stora kablar för distribution av el som är isolerade med olja) fortsätter. Fortum Distribution, numera Ellevio, har förelagts att undersöka en avvecklad kabelsträcka som tidigare angivits vara tömd. Skälet till detta är att en stor mängd olja påträffades vid undersökningsarbeten på Strandvägen, föranledda av planerad spårvägsbyggnad. Även på Spångafältet har olja i mark påträffats nära en ledning som enligt uppgift skulle varit sanerad. Ett antal ärenden, såväl upplysning som anmälan om sanering av förorenad mark, har hanterats. Sammantaget konstaterar förvaltningen att det, även om förbättringar skett, fortfarande finns många oklarheter kring kabelnätets status.

Avfallsanläggningar

Mål för tillsynen: I fokus för tillsynen är verksamhetsutövarnas villkorsefterlevnad, egenkontroll och förbättringsarbete. Hantering av dagvatten inom anläggningarna och hantering i enlighet med den s.k. avfallstrappan, dvs. att försöka nå ökad återanvändning, är andra centrala frågeställningar. **Status just nu:** 48 verksamheter ska besökas under året och hittills har 30 inspektioner/möten genomförts. **Prognos för året:** Inga avvikelser från branschens tillsynsplan förväntas.

De tillståndspliktiga verksamheterna, 17 stycken, lämnar miljörapport och granskning har genomförts. Genomgående så klarar man sina villkor och många företag arbetar aktivt med att förbättra dagvattenhanteringen.

Avfallsanläggningarna i Stockholm utgörs av skrotar, mellanlager av allt från farligt avfall till sopsand, behandling av elavfall och kylmöbler och sortering av papper, bygg- och rivningsavfall och annat avfall. Dagvattenhanteringen har blivit en viktig tillsynsfråga och den förbättras successivt hos flera av anläggningarna. Det har visat sig svårt att komma ner till de halter som hade varit önskvärt. Just dagvattenhantering och risk för påverkan på Ballstaån genererade, med början år 2013, och fortsatt under år 2014 mycket arbete på en anläggning som förbehandlar elavfall. Här har nu en reningsanläggning av dagvattnet (i container) tagits i drift, utvärdering av funktionen påbörjas under hösten. Antalet anläggningar som behandlar elavfall i Sverige är få men påverkas av många aktörer, förutom Naturvårdsverket och de lokala tillsynsmyndigheterna är insamlingsställen - som kommunala ÅVC:er - och Elkretsen som finansierar förbehandlingen viktiga aktörer. Förvaltningen kommer under hösten att initiera ett möte med de inblandade i syfte att säkerställa en så god hantering som möjligt.

I ett fall, Bromma ÅVC, har överskridande av lovgiven produktion konstaterats och åtalsanmälan har därför lämnats in. En försenad rapport har också föranlett beslut om miljöstraffavgift.

Färg-, kem och läkemedel

Mål för tillsynen: Fokus ligger på villkorsefterlevnad, egenkontroll och kemikaliehantering med målet minimering av (onödig) kemikaliehantering. **Status just nu:** Miljörapporter har granskats och knappt hälften av årets inspektioner har genomförts. **Prognos för året:** Inga avvikelser från branschens tillsynsplan förväntas.

Tillstånds- och anmälningspliktiga större verksamheter som lämnar årliga rapporter besöks när förvaltningen fått in dessa rapporter, dvs. från april/maj och framåt. Miljörapporterna för de tillståndspliktiga verksamheterna har granskats och fem av tolv verksamheter har besökts hittills i år. Villkorsefterlevnaden och egenkontrollen i branschen är god.

Förvaltningen deltar fortsatt i diskussionerna kring Octapharmas tillståndsansökan för ökad produktion. Fortsatta diskussioner/utredningar kring bolagets utsläpp av rester från en kemikalie, kallad Triton X, pågår också. I yttrande till länsstyrelsens miljöprövningsdelegation har förvaltningen, förutom frågan om Tritonutsläpp, också begärt klarläggande av den sammantagna kapaciteten hos företagens avloppsanläggning. Yttrande till länsstyrelsens miljöprövningsdelegation, över den slutliga ansökan, ska lämnas i september.

Grafiker/fotolabb

Mål för tillsynen: Centralt, förutom att säkerställa villkors- och lagefterlevnad, är genom tillsynen medverka till att kemikalieförbrukningen minskar och att oönskade kemikalier fasas ut. **Status just nu:** Två företag lämnar miljörapporter som granskats utan anmärkning. Nio, av planerade 14, verksamheter har besökts hittills i år. **Prognos för året:** Inga avvikelser från branschens tillsynsplan förväntas.

Sammantaget finns drygt 20 lite större grafiska verksamheter kvar i Stockholm. De besöks varje eller vartannat år. Besöken baseras bland annat på lämnade miljö-/årsrapporter som kommer in senast 31 mars. En viktig fråga för branschen är märkning av kemikalier och från 1 juni 2015 gäller EG:s CLP-förordning fullt ut. Kampanj där användningen av ftalater i textilscreenfärger kontrolleras har genomförts under 2014 och sammanställts. Resultatet har redovisats för nämnden i branschrapporten för grafiker och där framgår att alla besökta tryckerier köpte in ftalatfria färger. En del köper ftalat- och PVC-fria färger. I de fall gammal färg, med ftalater fanns kvar, uppmanades man att lämna denna för destruktion.

Förvaltningen gör vidare en genomgång av samtliga mindre verksamheter som finns i tillsynsregistret. De aktuella verksamheterna är små och har inte besökts regelbundet. Förvaltningen konstaterade under fjolåret att, som förväntat, har antalet aktiva företag minskat mycket. Förutom att den tekniska utvecklingen ersatt traditionellt tryck med avancerad kopiering, digitaltryck etcetera så har också fusioner och uppköp reducerat antalet aktiva företag. Genomgång av digitaltryckerier ska ske under året.

Sammantaget för branschen kan konstateras att övergång till ny teknik (digitaltryck), tillsammans med samgåenden/uppköp som ger effektivare produktion, innebär att lösningsmedelsutsläppen minskat.

Verkstad och ytbehandlare, inkl U-verksamheter

Mål för tillsynen: För större verksamheter ligger fokus på egenkontroll och kemikalieanvändning medan frågeställningarna hos de små verksamheterna är mer basala, som avlopps- och avfallshantering etc. **Status just nu:** Två av företagen lämnar miljörapporter som granskats. Överskridanden av riktvärden förekommer och en av årets rapporter var försenad varför beslut om miljöstraffavgift meddelats. Av årets 33 planerade inspektioner återstår endast fyra att genomföra. **Prognos för året:** Inga avvikelser från branschens tillsynsplan förväntas.

För de större verksamheterna gäller att förvaltningen under år 2015 fortsätter att sätta fokus på de verksamheter som ännu inte har en godtagbar kemikalieförteckning och de som inte arbetar aktivt med att ersätta/minska utfasnings- och/eller riskminskningsämnen i produkter de använder. Kraven på/detaljeringsgraden i kemikalieförteckningarna varierar med företagets storlek och kemikalieanvändning. Förvaltningen upplever att det är svårast för de mindre företagen att möta kraven.

Stockholm har uppskattningsvis omkring 500 små verkstäder. Det rör sig om mestadels mekaniska verkstäder och fordonsverkstäder. Ågarbyten, uppstart och nedläggningar är vanligt och under 2014 påträffades omkring 45 företag som miljöförvaltningen aldrig tidigare besökt samtidigt som det konstaterades att nästan 50 företag som fanns i förvaltningens register har upphört. Ambitionen är att besöka 80-100 små verksamheter årligen och hittills i år har 35 verksamheter besökts.

Kemtvättar

Mål för tillsynen: Syftet är att genom granskning av årsrapporter/återkoppling till verksamhetsutövare skriftligt eller genom besök verka för fortsatt minskning av lösningsmedelsutsläpp från branschen. **Status just nu:** Fjolårets rapporter har granskats och planerade tillsynsbesök, 14 stycken, har genomförts. **Prognos för året:** De kvantitativa målen i form av antal tillsynsbesök nås, effekten på utsläppen redovisas i årsrapport till nämnden.

Alla kemtvättarna, 43 stycken, lämnar årsrapport bland annat över lösningsmedelsförlust. Inspektionerna genomförs som uppföljning av inlämnade årsrapporter och årlig inspektion sker hos en tredjedel av de rapporteringsskyldiga. Planerade tillsynsbesök, hos 14 verksamheter har, genomförts under början av året. Ett kvarstående klagomålsärende från 2014, avseende buller, från vittvätt har fortsatt hanterats under året. Genomförda utredningar visade att det inte fanns grund för några krav med stöd av miljöbalken och beslut att lämna klagomålet utan åtgärd har därför fattats.

Bilvård/bensin

Mål för tillsynen: Syftet är att genom granskning av årsrapporter/återkoppling till verksamhetsutövare skriftligt och genom årliga besök hos de större verksamheterna verka för fortsatt minskning av utsläpp av olja och metaller från branschen. **Status just nu:** Arbetet pågår enligt plan, av de närmare 120 verksamheter som ska besökas under året har hittills 51 klarats av. **Prognos för året:** De kvantitativa målen i form av antal besök nås, effekten på utsläppen redovisas i årsrapport till nämnden.

Den sammanställning som förvaltningen gjort över analyserna på det utgående avloppsvattnet visar på förbättringar jämfört med tidigare år. Utvecklingen har rapporterats till nämnden i branschrappport för 2014. Den planerade tillsynen utgår från de resultat av avloppsvattenprovtagning som verksamheterna redovisar under våren. Huvuddelen av besöken hos de 70 anmälningspliktiga fordonstvättarna genomförs därför under årets senare hälft, hittills i år har 20-talet besökts. För depåer för rälsburna fordon, som också ingår i denna bransch, är förhållandena vad avser provtagning annorlunda (eftersom föreningarna inte varierar på samma sätt över året) och besöken kan spridas bättre under året. Förelägganden om återkommande provtagning har meddelats för depåerna samt biltvättanläggningar som bytt huvudman. Anmälan avseende den nya spårdepån i Ulvsunda behandlas just nu.

Kross, betong och asfalt

Mål för tillsynen: Genom förelägganden om försiktighetsmått vid nyetablering och besök hos befintliga verksamheter medverka till att buller- och stoftproblem minimeras. **Status just nu:** De planerade besöken, på tolv anläggningar, genomförs under hösten. Fyra anmälningsärenden, varav två hanteras också av SBK, har handlagts under året. **Prognos för året:** Tillsynen genomförs enligt plan.

I branschen fanns i början av året tolv verksamheter som betalar årsavgift. Det handlar om permanenta krossar samt tillverkning av betong och asfalt. Huvuddelen av produktionen och därigenom också tillsynen sker under barmarksperioden. Ett klagomål på en kross i Årsta har återigen aktualiserats och anläggningen prövas för närvarande såväl enligt PBL som MB. Den av Stockholm Vatten sedan länge etablerade krossen vid Magelungskopplet har också varit föremål för klagomål. Beslutet att lämna klagomålet utan åtgärd har överklagats till läns-

styrelsen. Även en tillfällig kross och betongfabrik intill Solvalla behandlas enligt såväl PBL som MB.

Ur miljösynpunkt är det bra att krossa och återanvända material på plats vid exploatering men detta innebär förstås ökad risk för omgivningsstörningar. Ett ökande antal ärenden avseende krossning inom bygg-/exploateringsområden kan noteras. Tillfälliga krossar i såväl Albano, Hagastaden som Norra Djurgårdsstaden har därför tidigare orsakat klagomål.

Avloppsreningsverk

Mål för tillsynen: Förutom deltagande i SVAB:s arbete med tillståndsansökan för överföring av allt avlopp till Henriksdal läggs mycket fokus på ledningsnätet och bräddningar. **Status just nu:** Tillsynen bedrivs planerligt och miljörapporterna för verken har granskats. Villkoren efterlevs i stort sett – problemen med att klara riktvärdet för bräddning från ledningsnätet kvarstår dock. Övriga tillsynsaktiviteter hittills är återkommande möten avseende såväl reningsverken, ledningsnätet som slamkvaliteten. **Prognos för året:** Sannolikt kommer mer tid än planerat behöva läggas ner inom området.

Tidigt under hösten 2013 beslutade Stockholm Vatten AB (SVAB) att Bromma reningsverk ska läggas ned och att detta avlopp ska överföras till Henriksdal. Bolagets arbete med Stockholms Framtida Avlopps Rening (SFAR) och de hittills genomförda samråden har genererat många skrivelser, till såväl politiker som förvaltningen, från de som kommer att beröras av tunneldrivningen. Den tidigare tidplanen för tillståndsansökan har förskjutits och ansökan lämnas in nu under hösten. De samrådsmöten som genomförts med berörda fastighetsägare längs ledningssträckan Bromma/Henriksdal har resulterat i en rad skrivelser och synpunkter. Stockholm Vatten AB har, bland annat utifrån detta, beslutat att efter anmälan till MHN starta vissa ombyggnadsarbeten på Henriksdal. Aktuellt är nu ombyggnad till membranrening i en av linjerna i den biologiska reningen, förändringar för att säkerställa kraftförsörjningen och bättre slamhantering. Särskilda möten, som bara behandlar SFAR, hålls mellan förvaltningen och SVAB.

Miljörapporterna för de båda reningsverken, Bromma och Henriksdal, har granskats. Bolaget har svårt att klara riktvärdet för sitt villkor för bräddning från ledningsnätet. Villkoret anger att den årliga bräddningen, beräknat som ett 10-årsmedelvärde, ska uppgå till högst 325 000 m³. För perioden 2005-2014 (10 år) är medelvärdet nu beräknat till 444 000 m³.

Vid de återkommande mötena med SVAB redovisas bl.a. pågående ledningsarbeten och iakttagelser i samband dessa, t ex uppdagade felkopplingar. En sådan felkoppling, på Strandvägen, väckte i början av året medialt intresse och en rad förfrågningar. En högaktuell fråga inom området är de dagvattenledningar som mynnar i Bällstaån och möjligheten att med åtgärder på dessa förbättra åns statuskartläggning pågår.

Livsmedelsindustri

Mål för tillsynen: Energianvändning, inkluderande transportarbete, utgör branschens största miljöpåverkan. **Status just nu:** En fjärdedel av de planerade besöken har genomförts. **Prognos för året:** Tillsynen genomförs enligt plan.

Stockholm har dryga 20-talet företag som omfattas av återkommande tillsyn och därför betalar årlig tillsynsavgift. De flesta, drygt 80 %, betalar en avgift som ska motsvaras av årligt tillsynsbesök och hittills i år har fem verksamheter, av planerade 20, besökts. Samråd sker med Livsmedelskontrollen vad avser brister som kan tänkas beröra båda lagstiftningarna. En

annan fråga där samråd i vissa fall blir aktuellt är hanteringen av animaliska biprodukter. Många av verksamheterna bedrivs i hyrda lokaler inom slakthusområdet, som är under omdaning, och osäkerheter kring framtida verksamhet och lokalisering innebär att ambitionerna/möjligheterna att vidta miljöförbättrande åtgärder är begränsad.

Förvaltningens samlade bedömning är att tillsynen medverkat till förbättrad egenkontroll och en ambition att, med de yttre begränsningar som finns, förbättra sitt miljöarbete. Mycket av tillsynen kretsar därför kring miljömål och nyckeltal. Genom att kommunicera resultaten från Cleantruck ges företagen råd om miljövänligare transporter.

Oljehamn

Mål för tillsynen: Den beslutade avvecklingen av oljehamnen riskerar innebära försämrat underhålls-/reinvesteringsarbete hos företagen. Fokus i tillsynen ligger därför, förutom på kontroll av villkorsefterlevnad, på denna fråga liksom på hur avvecklingen kan genomföras på bra sätt. **Status just nu:** Arbetet pågår enligt plan och hälften av företagen har besökts.

Prognos för året: Inga avvikelser.

Oljehamnen vid Loudden omfattar åtta företag och dessa lämnar miljörapporter och granskning av dessa har genomförts, bolagen klarar sina villkor. En viktig del av tillsynen utgörs av deltagande i periodiska besiktningar samt i Sevesotillsynen. Verksamheterna har nya, tidsbegränsade, tillstånd där man fått så kallade utredningsvillkor vad avser släckvatten samt behov av erosionsskydd för cisternerna. Då oljehamnens framtid varit oviss har underhålls-/reinvesteringsviljan varit låg och som en följd av detta rasade en del av hamnens skyddsspont under sommaren 2014. Ett av företagen, Univar, har meddelat att verksamheten nu minskat påtagligt och att anläggningen ska avvecklas till hösten 2016. Några av företagen har bytt miljöansvariga vilket kan leda föranleda viss oro då det finns risk att historisk kunskap om området förloras. Förvaltningen har deltagit i möte kring avvecklingen av bergrummen i området. Vad som nu behandlas är grundläggande, främst ansvarsförhållandena.

Avdelningen Hälsoskydd

Klagomål på olägenheter i bostäder

Hälsoskyddsavdelningen tar emot klagomål från stadens medborgare dygnet runt samtliga dagar om året och utreder störningar, främst kopplade till bostäder. Vanligt förekommande störningar är buller, fukt, bristande ventilation, drag, för låga eller höga temperaturer, lukt mm.

Syftet med tillsynen över bostadsmiljön och hanteringen av klagomål från boenden är att skyndsamt utreda störningarna och, om de bedöms utgöra olägenheter och det bedöms rimligt, se till att åtgärder vidtas så att olägenheterna undanröjs.

Under våren 2015 har en ny organisation för hantering av klagomålen sjuöatts. Förändringen innebär att det har bildats en enhetsövergripande grupp bestående av ca 15 handläggare och som leds av en områdesansvarig som hör till enheten för bostad och miljö. Målsättningen för gruppen för 2015 är att förenkla, effektivisera och kvalitetssäkra tillsynen av klagomål. Målet är också att göra effekten av handläggningen mätbar, framför allt i fråga om hälso nytta men även effektivitet i handläggningen. Mätbarheten är en viktig faktor för både kvalitetssäkring, uppföljning och planering av tillsynen.

En del av effektiviseringen är att korta ner handläggningstiden från start till dess att ärendet är avgjort av miljöförvaltningen, dvs. att nämnden har fattat ett slutligt beslut i ärendet efter konstaterande att olägenhet inte föreligger. Detta ska göras genom att identifiera och belysa ledtider i anslutning till olika vitala skeden i handläggningen.

En liten förstudie har genomförts med avseende på hälsonyttan, där ca 130 avslutade klagomål analyserades. En majoritet av ärendena hade tillsynen medfört hälsonytta. Arbetet med att ta fram lämpliga indikatorer för mätning av hälsonytta kommer att fortgå.

Den 30 juni var antalet pågående ärenden 698 stycken, varav 82 ligger för överprövning i överinstans. Under perioden 1 januari till 30 juni har 383 ärenden avslutats och 324 ärenden påbörjats. Det är således en positiv trend vad gäller ärendebalansen.

Direktservice-DS

Syftet med Direktservice (DS) är dels att medborgare och företagare snabbt ska kunna komma i kontakt med hälsoskyddsavdelningen och få svar på frågor av allmän karaktär samt frågor om pågående ärenden som ännu inte delats ut till handläggare, dels att effektivt hantera nyinkomna olägenhetsanmälningar. Funktionen bemannas i nuläget av samtliga inspektörer på avdelningen i ett rullande schema.

Fram till den 30 juni har KC registrerat 6 955 inkommande samtal och besvarat 6 352 samtal. Inflödet är lägre än både 2014 och 2013. KC besvarar 96 procent av de inkommande samtalen. De resterande faller bort av tekniska orsaker eller att den som ringer upp lägger på innan KC svarar. Stadens mål för KC är att 80 procent av samtalen ska besvaras inom 60 sekunder, vilket uppnås hittills för 2015.

Under samma period har vidarekopplingsgraden till DS varit 37 procent vilket motsvarar 2350 samtal. Andelen vidarekopplade samtal ligger fortfarande över målsättningen på max 25 procent. I september kommer KC att få läsbehörighet till förvaltningens ärendehanteringssystem ECOS och målsättningen är att andelen vidarekopplingar ska minska i samband med detta eftersom fler enklare frågor såsom ett ärendes status mm kan besvaras direkt av KC. Under perioden har ca 1600 e-post hanterats av DS.

Mellan den 1 januari och 30 juni 2015 har 292 nya ärenden startats. Av dessa inkom 157 stycken via e-tjänsten. Det innebär att ca 50 procent av ärendena startats via e-tjänsten.

Andelen ärenden som inkommer via e-tjänsten är i nivå med tidigare år. Under perioden har det tagit DS i snitt mindre än en vecka att kommunicera ut de påbörjade klagomålen till verksamhetsutövaren.

Under perioden 1 januari tom 30 juni har 233 st ärenden delats ut till handläggare. Andelen utdelade ärenden har fördelat sig enligt följande ärendeslag: 38 procent buller, 17 procent fukt, 16 procent temperatur, 16 procent lukt, 7 procent ventilation och 6 procent övriga ärenden.

76 ärenden har avslutats i DS från 1 januari tom 30 juni. Motsvarande siffra år 2014 var 76 och år 2013 avslutades 62 i DS. Dessa ärenden har därmed avslutats innan de fick någon handläggare. Det handlar främst om ärenden där olägenhetsblanketten aldrig skickats tillbaka från klaganden, dvs. de har inte bekräftat sin anmälan per telefon, eller där den faktiskt inkommit men förvaltningen direkt bedömer att ärendet kan avslutas. Det kan också bero på att det redan finns ett pågående ärende för den anmälda störningen och att klagomålet får

handläggas inom ramen för det befintliga ärendet. Det förekommer också att bedömningen görs att klagomålet inte är en fråga som ska handläggas av miljöförvaltningen.

Tillsyn fastighetsägares egenkontroll

Målet med tillsynen är att fastighetsägaren ska ha en god egenkontroll avseende inomhusmiljön, vilket förebygger olägenheter för människors hälsa men även för miljön. Årsrapporten för 2014 har färdigställts. Målet för 2015 är att kontrollera fastighetsägarens rutiner för att hålla en god inomhusmiljö. Planen för 2015 var att ca 480 inspektioner skulle genomföras. I dagsläget har 497 tillsynsärenden startats upp och 189 st inspektioner har utförts varav 72 st har fått anmärkningar som kräver uppföljning. Av dessa 72 anmärkningar är det framför allt brister avseende låg temperatur på tappvarmvattnet som kan få till följd att legionellabakterier tillväxer som har noterats. Det finns även anmärkningar avseende oljecisterner som inte blivit kontrollerade inom rätt tidsperiod alternativt inte anmält att de tagits ur bruk. Att antalet genomförda inspektioner ligger något lågt beror bland annat på tjänstledigheter och att nya medarbetare började en bra bit in på året. För att kompensera bl.a. för detta har extra inspektörer anställts under viss tid under andra halvan av året. Bedömningen är att planerat antal inspektioner härigenom ska kunna genomföras. Syftet med extraanställningarna är också att arbeta ner ärendebalansen för olägenhetsärenden.

Förskola/skola

I Stockholm finns i dagsläget 1048 (599) förskolor, 269 (143) grundskolor och 96 (26) gymnasieskolor. Siffror inom parentes avser kommunala verksamheter. Skolor och förskolor skiljer sig från många andra inomhusmiljöer genom att många personer vistas samtidigt på en relativt liten yta, vilket ställer höga krav på inomhusmiljön.

Tillsynens mål är att successivt förbättra inomhusmiljön i Stockholms skolor och förskolor, och därmed se till att eleverna/barnen inte utsätts för hälsorisker och inte hindras i sin utveckling och i sitt lärande. Målet är att alla verksamheter ska ha en väl fungerande egenkontroll.

Anmälningsärenden

Den ökade efterfrågan på förskole- och skolplatser medför att verksamheter etableras på platser eller i lokaler som från början inte var tänkta för sådan verksamhet, exempelvis i industriområden, områden nära trafik, i kontorslokaler och bostadslokaler. Bedömning görs bland annat av om lokalens utformning och lokalisering är anpassad och lämplig till planerad verksamhet. Under perioden januari-juli har 48 anmälningar inkommit. Anmälningarna gäller förändringar av verksamhet, ändring av verksamhetsutövare och start av verksamhet. 15 av dessa anmälningar gäller redan aktiva men oanmälda verksamheter där miljöförvaltningen uppmanat verksamheten att inkomma med anmälan. Totalt har 23 inspektioner genomförts. De brister som uppmärksammas vid inspektion gäller oftast otillräcklig ventilation och buller från ventilationen. I de flesta fall kan verksamhetsutövaren efter information göra mindre förändringar och ingen ytterligare åtgärd krävs, men i minst 2 fall kommer miljöförvaltningen följa upp att tillräckliga åtgärder vidtas på grund av ventilationsbuller och otillräcklig ventilation. 19 av 23 inspekterade verksamheter hade egen gård.

Riktad tillsyn

Fokus för tillsynen är kontroll av ventilation, installationsbuller, hygien och städning eftersom erfarenhet från tillsynen visat att det är dessa delar som oftast brister. Under årets första sju månader har 172 inspektioner utförts av 350 planerade för hela 2015. Av de utförda

inspektionerna avsåg 62 grundskolor/gymnasier och 110 förskolor. Årets tillsyn på förskolor genomförs huvudsakligen i stadsdelarna Bromma och Rinkeby-Kista samt delar av Södermalm.

Förvaltningen har medverkat i Folkhälsomyndighetens nationella tillsynsprojekt om inomhusmiljön i skolan. Fokusområdena i projektet är ventilation och städning samt egenkontrollen vad gäller dessa områden. Ventilation och städning är viktiga faktorer i skolmiljöerna pga. persontätheten i lokalerna och samverkar till att hålla nere damm- och partikelhalten i luften. Tillsynsperioden har varit 1 oktober 2014 till 31 mars 2015 och totalt har 99 verksamheter inspekterats inom ramen för projektet. Sammanställning av resultaten pågår och en läns gemensam rapport kommer att sammanställas under hösten i samarbete med Miljösamverkan Stockholms län.

Effekter av tillsynen och uppföljning av brister

56 av de 172 inspekterade verksamheterna (33 %) hade brister som kommer att följas upp. 73 procent av dessa verksamheter fick anmärkning gällande ventilationsbuller och 30 procent fick anmärkning gällande otillräcklig ventilation. Sex verksamheter hade misstänkt fuktskada. Under januari-juli har 51 ärenden avslutats där tillsynen medfört att utredningar och åtgärder för att förbättra inomhusmiljön vidtagits.

Kemikalier på förskolor

Ett projekt gällande kemikalieinnehåll i damm på förskolor är inlett i samarbete med Karolinska Institutet och Kemikaliecentrum. Vetenskapliga undersökningar har visat att barn exponeras för kemiska ämnen via damm och det gäller bland annat nya sorters bromerade flamskyddsmedel och ftalater. Under våren 2015 samlades damm in på 30 förskolor i Stockholm av Institutet för miljömedicin (IMM) på Karolinska Institutet (KI). Dammet analyseras just nu på innehåll av miljögifter. Höstens insats är en fortsättning på vårens projekt och kommer att innebära att man får en provtagningsserie på totalt 100 förskolor. Syftet med projektet är att kunna använda resultaten som underlag till vad som ska prioriteras framöver i arbetet med kemikaliesmart förskola inom Stockholms stad. 70 förskolor i stadsdelarna Farsta och Hässelby-Vällingby kommer att besökas med start i september. Vid inspektionerna kommer fokus att ligga på städ- och ventilationsrutiner samt vilken typ av material förskolans leksaker och golv har. I samband med besöken kommer dammprover samlas in för analys.

Förvaltningen deltar i Miljösamverkan Stockholms samverkansprojekt kring tillsyn av kemikalier i förskolan, det har varit två möten under våren och ytterligare två möten sker i höst. Syftet med samverkan är att få en samsyn kring vilka krav som kan ställas vad gäller kemikalier i förskolan.

Informationsinsatser till verksamhetsutövare som driver skolor och förskolor

- Information om anmälningsprocessen och den riktade tillsynen har presenterats för lokalintendenter från stadsdelar och utbildningsförvaltningen samt, i samarbete med enheten för förskolesamordning på Utbildningsförvaltningen, för avdelningschefer på kommunala förskolor. Fristående verksamheter kommer att erbjudas samma information i höst.

- Solskydd på förskolor, rapport och informationsmaterial. Ett informationshäfte samt en checklista för UV-skydd har tagits fram.

- Utbildning i kemikaliesmart förskola för förskoleverksamheter. Inom årets projekt Kemikaliesmart förskola har Kemikaliecentrum hållit utbildningar för ett antal stadsdelar samt för hälsoskyddsavdelningens inspektörer.

- Extra informationsmaterial till skolor inför inspektionerna inom ramen för Folkhälsomyndighetens nationella projekt om inomhusmiljön i skolan.

Radon i skolor och förskolor

Radontillsynen har som mål att alla skolor och förskolor i Stockholm ska vara kontrollerade avseende radon och ha halter under riktvärdet 200 Bq/m³. De som ännu inte har kontrollerat radon uppmanas att mäta, vid behov åtgärda förhöjda halter samt efter mätning rapportera till miljöförvaltningen. Genom den riktade tillsynen vet förvaltningen att 1102 verksamheter i Stockholm är radonmätta och har radonhalter under riktvärdet, dvs 78 procent. Dock är en del av dessa inte längre aktiva. Därför är siffran något missvisande med avseende på aktiva objekt. Förvaltningen avser att under hösten kartlägga vilka av de färdigmätta objekten som inte längre är aktiva, så att de kan tas bort från statistiken.

Ett antal skolor som uppmanats att inkomma med mätresultat efter mätsäsongen 2014-2015, men inte inkommit med något, föreläggs nu att mäta under mätsäsongen 2015-2016.

Radon

Målet med radontillsynen är att alla flerbostadshus i Stockholm ska vara kontrollerade avseende radon och ha halter under riktvärdet 200 Bq/m³.

Av totalt 10 637 flerbostadsfastigheter omfattande 17 000 bostadsbyggnader med flerfamiljslägenheter, både privatägda och kommunala, i Stockholm stad uppgår antalet färdigkontrollerade och godkända fastigheterna till cirka 6318 stycken (59 procent), det vill säga att samtliga rapporterade radonvärden ligger under riktvärdet (200 Bq/m³). Årets mål att 58% ska vara färdigmätta och klara riktvärdet har därmed uppnåtts och prognos på 60% kan nås om några ytterligare mätresultat hinner inkomma innan årets slut.

För att öka takten av mätning och ge fastighetsägaren större frihet påverka handläggningstid och därmed tillsynsavgiften, skickades hösten år 2013 en uppmaning till ca 1500 fastighetsägare i Söderort, Södermalm och Yttre Västerort om att mäta radon i sina flerbostadshus. Av dessa har hittills 710 fastighetsägare inkommit med handlingar. De som fick uppmaningen 2013 hade till den 31 maj 2015 att redovisa radonmätningar till miljöförvaltningen, samtliga som inte inkommit kommer att föreläggas i år.

Bassängbad

Det finns i dagsläget 76 aktiva och registrerade badanläggningar i Stockholm, varav 25 drivs i kommunal regi. Målet med tillsynen är att anläggningarna ska ha rent vatten, bra luft och hålla god hygienisk standard. Vid tillsyn granskas att egenkontrollen håller en så god nivå att badvattenkvaliteten inte riskeras och att hälsorisker undviks. Förvaltningen granskar badvattenanalyser, utför inspektioner på anläggningarna samt anordnar utbildningar och konferenser för verksamhetsutövare. Under 2015 har tillsynen fokus på granskning av rutiner för städning och hygien. Syftet är att se om förbättrad egenkontroll på dessa områden kan bidra till bättre badvattenkvalitet. Under 2015 planeras 20 inspektioner av bassängbad. Nio inspektioner har utförts till och med juli, varav två utomhusanläggningar och en nyanmäld anläggning. Vid inspektioner på inomhusanläggningar har tryckprov med agarplattor genomförts för att kartlägga den mikrobiella statusen på olika ytor. Kartläggningen kommer

att pågå under hela 2015 och förvaltningen kommer att granska resultaten och bedöma om det finns behov av förändringar i städ och hygienrutiner. 23 anläggningar (30 %) har haft bakterieöverskridanden perioden januari – juni. Tre fall av *Pseudomonas aeruginosa* har påvisats. 42 anläggningar (55 %) har haft avvikelser när det gäller kemiska parametrar. Det kan exempelvis gälla förhöjda värden av kloroform, bundet klor, totalhalt klor eller grumlighet, s.k. turbiditet.

I början av året genomfördes en noggrann inventering av bubbelpooler, och ett fåtal oanmälda pooler har påträffats. Särskilda möten och uppföljningar har genomförts med innehavare av bubbelpooler som visat problem med badvattenkvaliteten.

Sammanfattningsvis är det miljöförvaltningens bedömning att egenkontrollen av badvattnet i stort sett är god, men att vattenkvaliteten är otillräcklig både avseende antal bakterieöverskridanden och avvikelser på kemiska parametrar, att egenkontroll av hygienrutiner behöver förbättras och slutligen att egenkontrollen behöver förbättras mycket när det gäller städning och desinficeringsrutiner

I mars hölls möte med idrottsförvaltningen och fastighetskontoret med fokus på uppföljning av idrottsförvaltningens simhallsärenden samt de efterföljande frågor som uppstått till följd av miljöförvaltningens projekt varmvattenbassäng hösten 2014. I maj höll miljöförvaltningen utbildning för samtliga anläggnings- och enhetschefer inom idrottsförvaltningen om hygien och städning vid simhallar.

Under mars har Stockholm tillsammans med övriga kommuner anordnat en tillsynskonferens inom det så kallade Bassängnätverket. Stockholm har aktivt deltagit i arbetet för att ta fram råd för hygienrutiner, städning samt en guide för hantering av anmälan nya bad.

Plaskdammar

Det finns 56 plaskdammar i Stockholms stad. Målet för tillsynen är att kontrollera att egenkontrollen håller en så god nivå att badvattenkvaliteten är tillfredsställande och hälsoriskerna ringa. Tillsynen sker genom inspektioner samt granskning av badvattenanalyser.

Under juni 2015 har inspektion utförts på samtliga 52 plaskdammar som var i drift under inspektionsperioden. Vid inspektion kontrolleras dammens form, botten och kröning, ytan närmast dammen (ex lutning, skador), dammens renhet, renhet kring dammen samt potentiella riskfaktorer. Dessutom kontrolleras om information till allmänheten finns uppsatt, duscharnas funktion och tillgång till toalett. Vanliga brister har varit dålig renhet på ytan närmast dammen. Inspektionsrapporter har skickats till stadsdelarna. För två tredjedelar av plaskdammarerna har omedelbara uppföljningar krävts, i huvudsak gällande förbättrad städning i dammens närområde. Analyssvar har inkommit för de 45 plaskdammar där provtagning kunde utföras av miljöförvaltningen. 11 dammar kunde inte provtas eftersom de var tömda för rengöring vid inspektionstillfället, eller på grund av renoveringsarbeten eller driftstopp. 11 procent av anläggningarna hade överskridanden av heterotrofa bakterier och ett fall av *Pseudomonas aeruginosa* (PA) har påvisats. Överskridanden följs upp av förvaltningen. I de fall det vid inspektion konstaterats avvikelser som kräver ombyggnation av dammar, har detta överlämnats till egenkontrollen med miljöförvaltningens kommentarer.

Analyssvaren från vattenprover tagna av verksamhetsutövarna under perioden 1 juni till 26 juli har inkommit. Endast Båtmannstorpets plaskdamm i Bromma har haft överskridanden av heterotrofa bakterier under perioden (vid 2 tillfällen). Oroande är dock att PA påvisats i 11

anläggningar, varav nio under samma vecka i juli (v28). Vid förekomst av PA stoppas allt badande, dammen töms och rengörs genom spolning och desinficeras med klor. Andelen vattenprov i sommar med förhöjda pH-värden har varit stor, vilket är problematiskt eftersom klor har sämre desinficerande effekt vid höga pH-värden.

Fem plaskdammar ska renoveras på ett omfattande sätt under 2015 (Kristallen, Dragontorpet, Arken, Nystadsparken och Ådalen). Utöver detta har stadsdelarna äskat medel för omfattande renoveringar på ytterligare fem av dammarna (Vårflodsparken, Bandängen, Fagerlid, Lilla Blecktornsparken, Arken och Svandammsparken). Möte och kontakter har hållits mellan trafikkontoret och miljöförvaltningen i februari när det gäller renoveringarna av Arken (Hägersten-Liljeholmen) och Nystadsparken (Rinkeby-Kista).

Hygienverksamheter

Förvaltningen bedriver tillsyn över verksamheter med yrkesmässig hygienisk behandling, dvs. verksamheter som erbjuder behandlingar med fotvård, akupunktur, tatuering, piercing, hudvård, massage, hårvård, manikyr etc. Målet är att ingen ska utsättas för hälsorisker i samband med behandlingar. Tillsynen syftar till att säkerställa att de verksamheter som bedrivs har god kunskap om hygien och smittskydd för att kunder inte ska utsättas för skada med avseende på infektioner eller blodsjukdomar som hepatit och hiv. Risk för blodsmitta föreligger då man använder stickande eller skärande verktyg. I Stockholm finns 554 registrerade verksamheter som bedriver stickande-skärande behandlingar.

Till och med juli har 45 anmälningar om nya verksamheter inkommit, varav 14 gällande fotvård och 26 gällande tatueringverksamheter. Av 31 handlagda anmälningar har uppföljning krävts i sju fall. Uppföljningarna har gällt brister i rutinen för instrumentrengöring, avsaknad av desinfektionsmedel samt utredning gällande installation av handtvättfat. Antalet inkomna anmälningar innebär att prognosen för 2015 redan överskridits, vilket kan få konsekvenser för den riktade tillsyn som planerats till hösten.

Idrottsanläggningar

Årets tillsyn är inriktad på helt eller delvis obemannade offentliga gym. Syftet med tillsynen är att verka för en god inomhusmiljö och en minskad risk för smittspridning. Tillsynen fokuserar på verksamhetens egenkontroll utifrån smittorisker. Granskning sker av bland annat ventilation, hygien, städning och risk för legionellaförekomst. Tillsynsbesöket inleds med en dialog utifrån utskickat informationsunderlag där verksamhetsutövaren informeras om miljöförvaltningens arbete och gällande lagstiftning. Ett informationsmaterial har tagits fram som skickas till verksamhetsutövare i samband med bokning av tillsynsbesök. 17 av 20 planerade inspektioner har utförts. Uppföljning sker när brister upptäcks där det finns en tydlig koppling till förhöjda smittorisker. Sju av de inspekterade anläggningarna hade brister som kommer att följas upp, varav fem gällande risk för bristfällig ventilation.

Migrationsboende

Målet med tillsynen är att verka för en god inomhusmiljö genom att tillse att verksamheten har en fungerande egenkontroll. Tillsynen är planerad till hösten 2015 då 10 verksamheter kommer besökas. Kontakt har etablerats med Migrationsverket som har 3 (eventuellt 4, upphandling pågår) ABT- respektive ankomstboenden som kommer att ingå i årets tillsyn. Utöver dessa kommer 7 boenden för ensamkommande flyktingbarn att besökas. Verksamhetsutövare här är dels Socialnämnden, dels privata aktörer eller andra kommuner.

Ett informationsmaterial kommer att tas fram som därefter förmedlas till verksamhetsutövarna.

Strandbad

Tillsynen på strandbaden syftar till att förebygga att människor blir sjuka av att bada vid stadens officiella strandbad och att inget strandbad ska ha badvatten som klassificeras som dåligt.

Vid risk för att badvatten i Stockholms sjöar och vattendrag kan vara kontaminerat med en förorening eller kraftig algblomning som kan innebära olägenhet för människors hälsa, ska förvaltningen informera allmänheten om faran och avråda bad.

Förvaltningen har hållit informationsmöte för ansvariga för drift och skötsel av strandbaden. Mötet handlade om summering av fjolårets badsäsong, och informationen inför kommande badsäsong för 2015.

Förvaltningen har fått i uppdrag att ta badvattenprover på alla officiella strandbad som finns inom Stockholms kommun. Ett nytt officiellt strandbad vid Kristinebergs Strand har tillkommit efter kommunfullmäktiges beslut. Badvattenprovtagningen har visat på bra resultat under sommaren. Endast ett fåtal prov med anmärkningar och ingen algblomning. Inga bad har behövt stängas och inga rapporter från allmänheten om att de har blivit sjuka efter bad. På grund av det fina och varma vädret förlängdes badvattenprovtagningen t.o.m. sista veckan i augusti.

När det gäller risken för förekomst av föroreningar i bottensediment och strandkant, har det under sommaren uppmärksammats i media att många av Sveriges badplatser ligger nära områden som har MIFO-klassats som förorenade områden av länsstyrelsen. Tio av dessa bad, där avståndet mellan område klassat som MIFO klass 1 och 2 (högsta riskklasserna) och baden är under 500 m, ligger i Stockholm.

MIFO-klassningen baseras på rena arkivstudier som visar vilken typ av verksamhet som har bedrivits på platsen och vilka kemikalier som troligen har använts. Utifrån detta bedöms känsligheten av området och risk för människor att komma i kontakt med dessa kemikalier. Inga provtagningar görs således. När dessa inventeringar levereras till förvaltningen genomför förvaltningen översiktliga provtagningar och analyser för de flesta av dessa platser. En av dessa från år 2007 benämnd ”Översiktlig miljöteknisk undersökning av strandnära platser” täcker in några av de uppmärksammade MIFO-objekten (som ligger hundratalet meter från närmaste badplats).

Undersökningen från 2007 visade att de ställvis förekommande föroreningarna i huvudsak var överlagrade med nya jordmassor, att föroreningarna på djupet låg hårt bundna till jordpartiklar, och att ingen större spridning sker till recipienten. De lättrorliga eller lättflyktiga föroreningar som över tid avrunnit till recipienten ligger överlagrat av nya sediment som är förhållandevis rena.

Förvaltningen har också konstaterat att skötselansvariga kontinuerligt fyller på och lägger ut ny sand i strandkanten och en bit ut i vattnet. Detta behöver kontrolleras gälla för samtliga strandbad. Över tid har såvitt förvaltningen känner till endast en provtagning av vatten skett i anslutning till bad med avseende på mark och sedimentföroreningar. Denna provtagning gjordes 2006-2007 vid Trekantens strandbad och resultatet visade att ytvattnet vid badet hade lägre halter PAH och metaller än normerna för dricksvatten.

Förvaltningen gör mot bakgrund av ovanstående bedömningen att det inte föreligger någon risk för människors hälsa med avseende på historiska föroreningar och miljögifter vid stadens strandbad. Förvaltningen avser dock göra en fördjupad genomgång och sammanställning inför badsäsongen 2016.

Värmepumpar

Marknaden för värmepumpar för enskilda fastigheter bedöms fortsatt osäker. Nämnden har totalt meddelat 16 534 t.o.m. 2 september 2015, vilket ger en ungefärlig uppfattning om hur många värmepumpar som finns i staden. Vissa områden tycks vara mättade på bergvärme så som Bromma och Enskede. En viss ökning kan komma att ske i områden som idag har fjärrvärme och gas beroende på prisbilden samt i områden med nybyggnation. För flerbostadshus kan det tänkas öka en aning, intressant kan vara att följa utvecklingen i nybyggnationsområden. Hittills har 305 små och 51 stora ansökningar inkommit. En viss ökning har skett från 2013-2015 av antalet inkomna ansökningar för stora anläggningar. I Stockholm har också flera stora geoenergiprojekt blivit verklighet i kommersiella fastigheter som till exempel DN-huset på Kungsholmen.

Bergvärme har i stor grad bidragit till att ersätta oljeuppvärmning i villafastigheter under årens lopp som på så sätt har lett till en minskad klimat- och miljöpåverkan.

Enligt branschen Svenska kyl & värmepumpföreningen har försäljningen av bergvärmepumpar fallit med 9 % under första kvartalet i år. De minskade volymerna för bergvärmepumpar kommer sig av en mycket låg försäljning i januari. Därefter har marknaden successivt återhämtat sig och mars månad visade på drygt 10 % högre volym jämfört med 2014. Pådrivande faktorer bör här vara en ökande utbytesmarknad kombinerat med den annonserade förändringen av ROT-avdraget från 50 % till 30 % av arbetskostnaden.

Restauranger och evenemang samt alkoholremisser

Syftet med tillsyn över restaurang och evenemang är att förebygga störningar från en sådan verksamhet såsom höga ljudnivåer från musik och annat buller som alstras, t.ex. högljudda gäster mm. I tillsynsområdet innefattas även alkoholremisser som nämnden får från socialnämnden. Nämnden gör i sina remissvar en bedömning av ansökan om utskänkningstillstånd bl.a. mot bakgrund av närhet till bostäder, sökta tider mm.

Inom branschen restaurang och evenemang finns nätverket evenemangsgruppen. I gruppen ingår följande myndigheter och organisationer. Filmregion Stockholm Mälardalen, Idrottsförvaltningen, Keolis, Kulturförvaltningen, Kungliga Djurgårdens förvaltning, Miljöförvaltningen, MTR Stockholm, Polisen, Sjöfartsverket Stockholm, SLL, Trafikavdelningen, Statens fastighetsverk, Stockholm Visitors Board, Stockholms hamnar, Stockholms spårvägar, Djurgårdslinjen, Stockholm parkering, Storstockholms brandförvar, Trafikkontoret och Trafikverket.

Medverkan har skett vid ett nätverksmöte. Två yttranden avseende evenemangstillstånd och två danstillstånd har skrivits. Under perioden har också 5 ljudmätningar utförts vid utomhusevenemang. Utöver detta har 6 oanmälda inspektioner utförts på nattklubbar pga av klagomål på höga ljudnivåer varav en behöver följas upp. Särskilt fokus kommer att läggas på nattklubbar/barer samt konserter. T.o.m. den 7 september hade 50 klagomål på restaurangbuller inkommit. Tillsynen bedöms åstadkomma att höga ljudnivåer hos verksamheterna dämpas.

I år har det hittills kommit in 9 klagomål som blivit ärenden på evenemang, varav ett okänt motorevenemang på Järvafältet, fem st på Summerburst på Gärdet och tre st på ravefester på Långholmen av okänd arrangör, de sistnämnda illegala evenemang.

Remissyttrandena avseende utskänkningstillstånd har handlagts enligt rutin och målet är att besvara samtliga remisser skyndsamt. Antal inkomna remisser mellan den 31 mars 2015 och den 30 juni 2015 har uppgått till 92.

Totalt under året för perioden fram till 30 juni har 196 remisser kommit in varav 192 är besvarade. Totalt för året planerades 380 remisser. Toppen av inkomna remisser ligger normalt under våren vilket tyder på att antal inkomna remisser under året inte kommer bli så högt som beräknat. Prognosen för året beräknas till 350 remisser. Prognosen grundar sig på antalet inkomna remisser under perioden 1 juli - 31 dec 2014.

För närvarande besvaras alkoholremisserna normalt inom 21 arbetsdagar. En analys av handläggningstiden har genomförts. Resultatet är att remisstiden förväntas minska med drygt 30 %. Målet är att handläggningstiden ska kortas till 10 arbetsdagar och nytt arbetssätt påbörjas 1 september 2015. Dessutom ska samtliga dokument ses över och vid behov revideras.

Även för utskänkningstillstånd finns ett nätverk som träffas cirka två gånger per år. Vid dessa möten deltar representanter från miljöförvaltningen och socialförvaltningens tillståndsenhet. Mötena syftar till att utveckla och förenkla remissarbetet mellan förvaltningarna.

Djurtillstånd

Enligt lokala hälsoskyddsföreskrifterna för Stockholms kommun ska man ha tillstånd från Miljö- och hälsoskyddsnämnden för att få hålla nötkreatur, häst, get, får och svin eller pälsdjur och fjäderfä, som inte är sällskapsdjur, och orm inom område med detaljplan. Syftet med tillståndsgivningen är att hålla reda på var djurhållning förekommer och kunna förebygga eventuell olägenhet för människors hälsa och miljö. Vid risk för olägenhet för människors hälsa och miljö kan en omprövning av tillståndet initieras av förvaltningen och vid bedömning att olägenheten föreligger kan tillstånd för djurhållning återkallas. Förvaltningen räknar med att ca 10 tillståndsansökningar kommer att lämnas in under året. Hittills har 15 ansökningar inkommit och 17 tillstånd har utfärdats varav två för ansökningar som inkom i december 2014 (2 ormtillstånd). Tillstånden fördelar sig enligt 6 tillstånd att hålla höns, 2 tillstånd att hålla vaktlar, 7 tillstånd att hålla orm och 2 tillstånd att hålla landskapsdjur (får). Förvaltningens mål är att handlägga inkomna ansökningar i rimlig tid. Förvaltningen bedömer att 4 veckor är en rimlig tid. Normalt tar det 1-3 veckor från ansökan till meddelat tillstånd.

Enskilda avlopp

Målet med tillsynen av enskilda avlopp är att minska näringsläckaget till omgivande mark och vattendrag. Detta sker genom hantering av anmälningar och ansökningar om tillstånd samt riktad tillsyn. Förvaltningen har ca 300 enskilda avlopp i ECOS register. En inventering har påbörjats för att ta reda på hur många ytterligare som finns.

Anmälningar och ansökningar om tillstånd

Två ansökningar om tillstånd för enskilt avlopp med ansluten vattentoalett samt tre ansökningar om tillstånd för torr toalettlösning har hanterats vilket är i linje med planerat antal.

Riktad tillsyn och inventering

Handläggning fortsätter i de ärenden som initierades under avloppsinventeringen 2013. Flertalet av dessa ärenden inbegriper avloppsanordningar med miljömässiga brister och den fortsatta handläggningen har därför hög prioritet. Miljönyttan med tillsyner ligger i att minska näringsläckage till omgivningen samt eventuell smittspridning av bakterier från undermåliga avloppslösningar.

En förstudie har utförts med hjälp av kartstudier för att kunna inventera förekomst av okända avloppsanordningar som inte finns med i miljöförvaltningens register, vilket bland annat inkluderar industriområden och äldre bebyggelse inom staden. Under hösten kommer fortsatt inventering att ske med utgångspunkt från denna kartstudie. Målet är att få kännedom om samtliga enskilda avloppsanordningar som finns inom kommunen samt att därefter kunna genomföra inspektioner av berörda anordningar för att kunna säkerställa att dessa omhändertar spillvatten på ett miljömässigt godtagbart sätt.

24 av planerat 25 inspektioner av foodtrucks har hittills genomförts under året. Vid inspektionerna har kontroll skett av avlopps- och avfallshantering samt av verksamheternas egenkontroll avseende uppkomst av lukt, buller och andra olägenheter. Endast en foodtruck har haft en större anmärkning, då den hällde ut sitt spillvatten i dagvattenbrunnar. Övriga 23 foodtrucks har i huvudsak haft bra rutiner. Tillsyner av foodtrucks är ett samverkansprojekt tillsammans med Livsmedelskontrollen.

Under inspektionerna har verksamheterna informerats om miljöbalkens regler och hur de praktiskt kan gå tillväga för att på ett miljömässigt bra sätt hantera sitt spillvatten och avfall. Informationen har varit av praktisk karaktär, dvs. var spillvatten och fett kan lämnas samt hur olika avfallsfraktioner kan hanteras. Informationen har också givits om verksamheternas ansvar när det gäller att kontrollera och motverka uppkomst av lukt, buller och andra olägenheter och att verksamheten behöver ha rutiner för kontinuerlig kontroll av detta. Tillsyner har således dels fokuserat på att få kunskap om hur situationen ser ut inom branschen, dels att informera om förbättringar när det gäller att förebygga miljöstörningar från verksamheten. Miljönyttan ligger i att uppmärksamma verksamheterna på regelverket samt att stimulera dem att förbättra sin hantering.

10 Kap Miljöbalken, Förorenade områden

Avdelningen Plan och Miljö

PCB

Mål för tillsyner: Genom förelägganden om försiktighetsmått vid och inspektion av PCB-saneringar medverka till att PCB avlägsnas ur kretsloppet. **Status just nu:** Verksamheten styrs av inkomna saneringsanmälningar och aktiviteten överensstämmer med antagandena i områdets tillsynsplan. **Prognos för året:** Verksamheten kommer att stämma väl överens med vad som planerats.

PCB-förordningens första slutdatum, 30 juni 2014, har passerats och aktiviteten inom området är fortsatt hög. Antalet saneringsanmälningar och dispensansökningar är hittills under året 65 stycken. Industribyggnader m.fl. ska vara sanerade senast 30 juni 2016 och här har arbetet nu kommit igång. Ett antal ärenden avser också sanering av byggnader som tidigare meddelats

dispens. I övrigt handlar det fortfarande om utredningar av/ uppdatering av PCB-status för byggnader och andra administrativa ärenden. Förvaltningens uppfattning är att tillsynen inom området ökat såväl fastighetsägares som entreprenörens kunskap om och vaksamhet vad gäller PCB-problematiken.

Antalet kvarvarande byggnader där förvaltningen registrerat saneringspliktiga fogmassor uppgår just nu till 216 stycken. 65 % av dessa har fogar med halter över 500 mg/kg och omfattas således av slutdatum, antingen förordningens tider eller det senare datum som meddelats i dispensbeslut. Närmare 100-talet dispenser, för kortare eller längre tid, har meddelats vilket innebär att det är svårt att förutsäga hur aktiviteten, i form av saneringsanmälningar, kommer att se ut framöver.

Kvicksilver

Mål för tillsynen: Genom återkommande tillsyn söka säkerställa fortsatt god skötsel av amalgamavskiljare/kemikaliehantering. Genom riktade insatser uppmuntra till/förelägga om sanering av kliniker. För krematorier och labverksamheter som ingår i branschen handlar det om villkorsefterlevnad och fortsatt god egenkontroll. **Status just nu:** Miljörapporter har granskats och drygt 50-talet inspektioner har genomförts. 35 anmälningar om sanering av amalgam/kvicksilver har behandlats. **Prognos för året:** Målen nås.

Branschen utgörs av krematorier, laboratorieverksamheter samt tandläkare. Det stora antalet objekt utgörs av tandläkarna med 443 kliniker. När det gäller tandvården är ambitionsnivån att 80-100 verksamheter ska få tillsyn varje år. Under detta år är ambitionen satt till 60 inspektioner med hänsyn till arbetet med saneringsförelägganden. Förvaltningen har meddelat 30-talet tandläkare, på Östermalm/Södermalm, att sanering av klinikernas förorenade rör, nu måste ske. Som en följd av denna uppmaning, i kombination med ”spontan anmälningar”, har hittills 35 stycken saneringsanmälningar kommit in. En direkt följd av genomförda saneringar är att kvicksilver, i varierande mängd, tas ur kretsloppet. De omhändertagna mängderna varierar stort, i intervallet några gram till uppemot ett halvt kilo kvicksilver. Knappt 50 tandläkarkliniker har hittills inspekterats under året.

Miljörapporter för krematorierna har granskats och anläggningarna har fått tillsynsbesök. Anläggningarna följer de tillståndsgivna villkoren.

Förorenade områden

Mål för tillsynen: Genom råd och förelägganden söka säkerställa att förorenade markområden saneras på ett från hälso- och miljösynpunkt bra sätt. Genom riktade undersökningar öka kunskapen om bl.a. historiskt förorenade områden. **Status just nu:** Under året har hittills 37 underrättelser/upplysningar och 38 saneringsanmälningar avseende förorenad mark behandlats. Bedömningen är att det fortsatt stora antalet ärenden är en följd av ökad medvetenhet hos fastighetsägare och entreprenörer. Upphandling av undersökning av områden där lösningsmedel använts påbörjad, **Prognos för året:** Verksamheten genomförs enligt plan, dvs. inkommande ärenden hanteras och markundersökningar genomförs.

Antalet ärenden styrs av utifrån kommande initiativ. Några större projekt som fortgår är Norra Djurgårdsstaden där undersökningar och sanering av marken pågår och i Södra Värtan (del av Norra Djurgårdsstaden) där en sanering av ett berggrum genomförs. Noterbart är att, trots att många av de stora områdena sanerats, så ökar antalet underrättelser om förorenad mark. Förvaltningens bedömning är att detta är en effekt av ökad medvetenhet bland byggherrar och

entreprenörer. Omkring 75 ärenden har kommit in under året hittills. Förvaltningen påbörjade under 2014 ett "masshanteringsprojekt" med syfte att minska behovet av jungfruliga massor och även minimera långa transporter. För att hålla ihop hela kedjan, från att massor grävs upp, via behandling till slutanvändning/deponering har ett Miljösamverkansprojekt inom området startats. Den översiktliga undersökningen av stadens parker, med fördjupningar i de fall förhöjda föroreningshalter påvisats, har redovisats för nämnden under första kvartalet år 2015. Förvaltningen bistår nu, vid behov, stadsdelarna i arbetet med att planera åtgärder. Under hösten genomförs undersökningar av områden där man historiskt hanterat lösningsmedel i större mängd.

14 Kap Miljöbalken, Kemiska produkter

Avdelningen Plan och Miljö

Kemikalietillsyn

Mål för tillsynen: Dels säkerställande av att formella bestämmelser om märkning, begränsningar, förbud etc. efterlevs och dels höja kunskaps-/medvetandenivån hos konsumenter. **Status just nu:** Två av tre planerade projekt inom storstadssamverkan, (antibakteriella varor och varor i kontakt med livsmedel), har genomförts. **Prognos för året:** Det tredje storstadsprojektet, med inriktning byggvaror, genomförs under hösten varför inga avvikelser från planerade aktiviteter förväntas.

Tillsynen bedrivs i projektform, inte minst inom ramen för storstadssamarbetet som utöver Göteborg och Malmö nu även omfattar Helsingborg. Tillsynsprojekten rapporteras löpande till nämnden. Under 2014 deltog förvaltningen i Kemikalieinspektionens (KemI) projekt avseende lågprissmycken. Tillsynens fokus var här farliga metaller i smycken och syftet är att kontrollera efterlevnaden av reglerna för nickel, bly och kadmium. Motståndet hos butiksägarna var stort och just detta projekt pekade också på en mindre väl fungerande av uppdelningen av tillsynsansvar mellan KemI och kommunerna. Tillsynen är uppdelad mellan myndigheterna vilket innebär att miljöförvaltningen inte kan besöka/tillse de butiker som själva importerar eller tillverkar sina smycken. Detta har även påtalats som en brist av KemI. Vad gäller områdets regelverk är ett annat diskussionsämne sanktioner, eller snarare brist på sådana, vid överträdelse av bestämmelserna. Detta har föranlett KemI att tillskriva Miljö- och energidepartementet med förslag om att de straffrättsliga reglerna inom området tas bort och ersätts med miljöstraffsavgifter.

Under året har förvaltningen också, som en följd av den mindre logiska ansvarsfördelning av tillsynsansvaret, hanterat tre ärenden avseende miljöstraffsavgift för försenad/utebliven rapportering till Produktregistret. Här handlar det om import av kemikalier för användning i den egna verksamheten och tillsynsansvaret för dessa s.k. egenanvändare faller på den lokala tillsynsmyndigheten. Noterbart är att Produktregistret administreras av KemI och att de lokala tillsynsmyndigheterna inte har tillgång till detta.

Hittills i år har tillsyn avseende märkning antibakteriella varor redovisats till nämnden. I tillsynsprojektet Food Contact Materials - varor som kommer i kontakt med livsmedel - granskas skålar, redskap etc som kommer i kontakt med livsmedel. Ambitionen är att livsmedelskontrollen samtidigt gör en särskild satsning avseende de material som används hos livsmedelsverksamheterna. Årets tredje storstadsprojekt är inriktat på byggvaror och startas

under hösten. Varutillsynen genomförs genomgående med barnperspektiv, det vill säga produkter för barn (leksaker etcetera) eller produkter som barn ofta kommer i kontakt med som golv, textilier etcetera prioriteras. De varuprover som köps in analyseras med avseende på förekomst av förbjudna kemikalier och/eller kemikalier som finns på den så kallade kandidatlistan. Ämnen som är upptagna på kandidatlistan är sådana som kan komma att begränsas/förbjudas i framtiden och för dessa gäller särskilda krav på information till konsumenterna.

Frågan om relevanta krav vid tak- och fasadtvätt liksom klottersanering diskuteras med berörda parter som Trafikkontoret, Stockholm Vatten och branschföreträdare.

Förvaltningen har vidare besvarat en remiss avseende nya föreskrifter inom bekämpningsmedelsområdet. Föreskrifterna, som nu trätt i kraft, utvidgar det tidigare tillämpningsområdet något och innebär också förändringar vad gäller kraven på underrättelse och information om planerade spridningar. En översyn av förvaltningsintern ansvarsfördelning/arbetsätt görs under hösten.

Avdelningen Hälsoskydd

Köldmedier

Målet med tillsynen är att begränsa läckaget av fluorerade växthusgaser genom att förvaltningen granskar de kontrollrapporter som årligen inkommer, ca 1500 rapporter har lämnats in i tid i år.

Inregistrering av årsrapporter för 2013 är slutförd för befintliga objekt. Förvaltningen har fått ett stort gensvar med återkoppling från operatörerna av köldmedieanläggningarna när begäran om kompletteringar har skickats ut. Ca 75% av årsrapporterna för år 2014 är inregistrerade och det är nu endast de komplicerade rapporterna som återstår. Det innebär att förvaltningen nu börjar komma i fas med registreringen av årsrapporter. I de fall det påvisas brister i en köldmedieanläggning förelägger nämnden operatören att åtgärda bristerna.

Ärenden om miljöstraffavgift för år 2013 och 2014 har börjat handläggas och även där börjar förvaltningen komma ikapp och beta av den ärendebalans som finns med avseende på miljöstraffavgift.

Miljöförvaltningen har regelbunden kontakt med Tekis i samband med projektet för framtagande av ECOS2 för att utveckla och utarbeta ECOS köldmedieregister baserat på koldioxidekvivalenter. Detta arbete ska slutföras av Tekis under hösten, så att förvaltningen ska kunna hantera 2015 års rapporter som utgår från den nya f-gasförordningen som trädde ikraft den 1 januari 2015.

En kort information om de nya bestämmelserna i f-gasförordningen bifogas när förvaltningen skickar ut bekräftelse på mottagen rapport till operatören. En uppdatering av informationen på hemsidan avseende det nya regelverket pågår.

Blankett för inventering av köldmedia har skickats ut till verksamheter som tros ha större köldmedieanläggningar och svarsblanketter har börjat skickas in till förvaltningen. Några av de som har svarat har köldmediemängder som föranleder att årsrapport ska inlämnas till förvaltningen.

En förstudie genomförs i förvaltningens regi som syftar till att tillskapa ett nationellt register för köldmedieaggregat. Arbetet med förstudien utförs av konsulter tillsammans med representanter från miljöförvaltningen i Stockholm andra kommuner som visat intresse, bl.a. Malmö och Göteborg. Härutöver deltar bl.a. Svensk Dataförvaltning, Sveriges kommuner och landsting, systemleverantörer av miljösystemen Miljöreda, Ecos och Castor. Andra intressenter som berörs bildar en referensgrupp. I referensgruppen ingår t ex Incert (certifieringsorganisation) och Naturvårdsverket. Studien ska resultera i en teknisk och ekonomisk plan för en lösning som innebär att kontrollanter av köldmedia ska kunna rapportera in kontrolldata direkt i köldmedieregistret, som ska vara länkat till ECOS på ett sådant sätt att kontrollrapporterna ska kunna granskas direkt av inspektörer via ECOS eller annat ärendehanteringssystem. Resultatet av en sådan lösning skulle innebära en betydande effektivisering av handläggningen av köldmedieärenden.

Den 1 januari 2015 trädde den nya f-gasförordningen ikraft (en EU-förordning som är direkt tillämplig i alla medlemsländer). Förordningen innebär bl.a. stora förändringar i grunderna för vilka köldmedieaggregat som ska kontrolleras. I dagsläget har Naturvårdsverket fortfarande varken gett ut någon vägledning för hur de nya reglerna ska tillämpas, eller meddelat en förordning där det närmare förskrivs hur inrapportering av kontrollrapporter ska göras from den 1 januari 2016.

Kosmetiska produkter

Målet med tillsynen är att förebygga allergier och sjukdom genom kontroll av märkning och innehåll i kosmetiska produkter. Kosmetiska produkter säljs i många olika typer av butiker och kunskapsnivån hos verksamhetsutövarna varierar. Inom större butikskedjor och hos större distributörer som specialiserar sig på kosmetik är kunskapsnivån i regel högre, medan det hos mindre handlare är högre risk för att fel uppstår. Prioriterat i årets tillsyn är butiker som inte har kosmetiska produkter som huvudinriktning, t.ex. leksaks- och livsmedelsbutiker. Ett 50-tal inspektioner är planerade att utföras under året samt uppföljning av 2014 års tillsynsärenden.

Under våren 2015 har 49 verksamheter, varav 16 leksaksbutiker och 9 frisörer, inspekterats.

Därutöver har uppföljning skett i de ärenden som påbörjades under 2014 och där verksamheterna hade brister av sådan karaktär att de behövde följas upp.

Etniska butiker

Vid tre verksamheter, samtliga med ett utpräglat etniskt sortiment, påträffades kosmetiska produkter med förbjudna ämnen, däribland o-aminophenol och pyrogallol i hårfärger.

Vid tillsynen under senhösten 2014 av etniska butiker påträffades ett stort antal produkter med otillåtet innehåll, däribland ovanstående ämnen, eller med andra märkningsbrister såsom avsaknad av ansvarig person. Ett flertal produkter bland dessa butiker hade även brister gällande de nationella bestämmelserna om att varningstexter, vid förekomst på andra språk, ska vara uppmärkta på svenska. För att uppnå rättelse har beslut om förelägganden och saluförbud utgått till ett flertal av verksamheterna under detta år. Miljöförvaltningen har även rapporterat bristerna till Läkeemedelsverket.

Som en konsekvens av tillsynen 2014 - 2015 har nio av dessa etniska butiker bildat en branschorganisation i syfte att hjälpa varandra att märka upp sina produkter på ett korrekt sätt samt att tillsammans få bort produkter med förbudet innehåll. På branschorganisationens

förfrågan har miljöförvaltningen hållit ett informationsmöte samt delat ut informationsmaterial gällande regelverket för kosmetiska produkter. Miljöförvaltningen har även bistått med rådgivning, såväl på plats i butik som via mail och telefon.

Flertalet av de kosmetiska produkter som haft otillåtet innehåll är inköpta från Europeiska företag. Eftersom kosmetikalagstiftningen i huvudsak är gemensam inom EU har miljöförvaltningen frågat Läkemedelsverket om möjligheter att gå vidare med detta. Läkemedelsverket har därefter utfärdat så kallade Rapex- anmälningar för att på så sätt nå rättelse hos grossistföretagen i Europa.

Riktad tillsyn 2015

Läkemedelsverket har, efter förfrågan från förvaltningen, föreslagit att årets tillsyn på kosmetikaområdet kan ske på leksaksbutiker, presentbutiker och livsmedelsbutiker. Miljöförvaltningen har 2015 inspekterat flertalet av de leksaksbutiker som finns inom kommunen och samtliga har haft märkningsbrister. Vanligaste märkningsfelen har varit varningstexter som inte varit översatta till svenska, att kontaktuppgift till ansvarigt företag i Europa saknas eller att ingrediensförteckningen är ofullständig eller saknas helt. Ofta har bristerna gällt temporära tatueringar och pulverhårfärger. Läkemedelsverket kommer under hösten 2015 ha ett nationellt tillsynsprojekt avseende kosmetiska produkter i leksaksbutiker. Miljöförvaltningens arbete kommer att fungera som ett pilotprojekt för dem i det sammanhanget.

Miljöförvaltningen har utöver etniska butiker och leksaksbutiker även utfört inspektioner hos frisörer, presentbutiker, livsmedelsaffärer, hälsobutiker, hudvårdssalonger och på renodlade kosmetiska butiker. Merparten av dessa verksamheter har haft märkningsbrister. Ett vanligt märkningsfel är att varningstexter inte är översatta till svenska. Under inspektionerna har miljöförvaltningen kontrollerat innehållsförteckning med avseende på grenade isoparabener och parabener med lång kolkedja, bland annat isobutylparaben, som förbjöds den 31 juli 2015. Miljöförvaltningen har återfunnit dessa ämnen i ett tiotal produkter och har i dessa fall påpekat i inspektionsrapporten att ämnena kommer att förbjudas.

Miljönyttan med 2015 års tillsyn bedöms bli att ett stort antal produkter med märkningsbrister kommer att märkas om så att de uppfyller lagstiftningens krav alternativt att de tas bort från marknaden. Beträffande de etniska butikerna bedöms årets tillsyn ha stor påverkan på marknaden. Miljöförvaltningen bedömer att de butiker som sålt dessa produkter kommer ta bort dem från butikshyllorna. Dock är det Läkemedelsverkets Rapexanmälan som bedöms få störst effekt för hälso- och miljönyttan på lång sikt eftersom detta kan få genomslag såväl nationellt som inom EU.

Cisterner

Syftet med tillsynen är att förebygga olägenheter för miljön men även människors hälsa och att tillse att gällande föreskrifter efterlevs. Genom att tillse att cisternägaren utför regelbunden kontroll av sin cistern eller tar den ur bruk på rätt sätt, kan förvaltningen förebygga läckage av olja till marken och dess omgivning. Under perioden 1 januari tom 31 juli 2015 har 60 anmälningar om att cistern tagits ur bruk inkommit och registrerats. Under perioden har det fattats 8 beslut om miljöstraffavgift. Totalt under perioden har ca 80 ärenden avslutats och ca 95 st ärenden är pågående.

15 Kap Miljöbalken, Avfall

Avdelningen Plan och Miljö

Bygg- och rivningsavfall

Mål för tillsynen: För rivningstillsynen är målet att tillsynen ska bidra till att avfall hanteras och omhändertas korrekt. **Status just nu:** Tillsynen pågår planenligt och bedömningen är att medvetenheten hos såväl fastighetsägare som entreprenörer ökat. **Prognos för året:** Inga avvikelser förväntas.

Rivningstillsynen pågår kontinuerligt och ett mer organiserat samarbete med stadsbyggnadskontoret, där förvaltningen bland annat fått tillgång till stadsbyggnadsnämndens diarium har förbättrat möjligheten att hitta lämpliga tillsynsobjekt. Sexton nya rivningsärenden har påbörjats under året och sammantaget behandlas nu knappa 60-talet ärenden. I många fall hanteras också frågan om markföreningar respektive PCB-saneringar för samma fastigheter. En viktig fråga, som ännu inte fått någon slutlig lösning, är hur t ex betong ska kunna återanvändas, dvs. vilka krav vad gäller föroreningsinnehåll ska ställas vid olika (åter)användningssätt. Andra frågor som uppmärksammas som en följd av rivningstillsynen är omhändertagande av freonbläst plast, t ex i portar och kylrumsisolering, omhändertagande av kylmöbler, PAH-bestrukna golv etc.

Inom området behandlas också remisser från länsstyrelsen avseende tillstånd till avfallstransport (ett 40-tal ärenden har hanterats i år), ärenden om gränsöverskridande avfallstransporter samt remisser från centrala myndigheter.

Avdelningen Hälsoskydd

Avfall

EU har beslutat om en så kallad avfallshierarki, eller avfallstrappa, som även styr hur avfallet tas omhand i Sverige. Målet med tillsynen är att verksamhetsutövarna ska följa avfallshierarkin genom att ha en god egenkontroll hushålla med råvaror, återvinna avfall och även i övrigt följa lagstiftningen om avfall. Miljöförvaltningens tillsynsarbete rörande avfall sker både genom informationsinsatser och genom kontroll av efterlevnaden av avfallslagstiftningen. Härigenom ska en miljömässigt godtagbar hantering av avfall uppnås.

Informationsmålet för 2015 är att genom insatser i skolor öka medvetandegraden samt återvinning av avfall. Totalt ca 375 skolelever har under en timme fått information om källsortering och avfallsminimering. Elevernas återkoppling och utvärdering i form av teckningar har ställts ut under en vecka i tekniska nämndhuset.

Arbetet fortsätter med att driva tillsynsärenden gällande utredning av möjligheter till utsortering av matavfall och andra fraktioner. Syftet är att fler verksamheter ska sortera ut matavfall och förpackningar, att även mängden avfall ska minskas och att avfallet transporteras och behandlas av kommunen eller av denne upphandlad aktör. Urvalet för tillsyn 2015 är restaurangverksamheter. Arbetet påbörjades under juni månad och förvaltningen har startat upp 56 nya ärenden avseende matavfallshantering. För närvarande är det för tidigt att bedöma vilka effekter tillsynen har fått, men under perioden har 53 inspektioner genomförts varav 25 kräver uppföljning. Flertalet av restaurangverksamheterna ska återkoppla till

miljöförvaltningen hur de avser att arbeta med framför allt avfallssortering men i några fall ska de även redovisa hur avfallet tas om hand.

Sex ärenden har hanterats avseende anmälan om kompostanläggningar. Samtliga har behandlats inom sex veckor.

Återvinningsstationer

Syftet med tillsynen är att genom riktade tillsynsinsatser säkerställa en tillfredsställande renhållning i och kring stadens återvinningsstationer. Vidare handlägger förvaltningen inkomna störningsanmälningar rörande återvinningsstationer. Vanliga klagomål på störningar från återvinningsstationer är nedskräpning och buller. Framför allt bullerstörningar från återvinningsstationer är svåra att komma tillrätta med. Det beror på att ljudet av krossat glas är svårt att komma tillrätta med. Störning sker både vid lämnande av flaskor och tömning av behållare. Åtgärder i form av ljuddämpade behållare, tidsbegränsad lämning av glas och informationsinsatser vidtas. Synpunkter inkommer ibland på återvinningsstationers lokalisering. En intresseavvägning måste då göras med avseende på miljönyttan av återvinningsstationen, den störning den ger upphov till och tillgång till lämpliga platser i staden att placera ut stationerna på.

Under perioden har tre klagomålsärenden avslutats varav ett har återkommit och ett överklagats. Totalt under perioden har 2 nya klagomålsärenden kommit in. I dagsläget finns det 7 pågående ärenden som handläggs.

Totalt under året planerar förvaltningen att göra 560 inspektioner på återvinningsstationer. Hittills har 280 planerade inspektioner genomförts där 40 återvinningsstationer besöktes dagligen under 7 dagar för att kontrollera stationerna med avseende på renhållning, städning och övrig relevant egenkontroll. En inspektionsrapport har kommunicerats med FTI AB och svar har erhållits. Inspektionen påvisade totalt 16 anmärkningar fördelade på 12 stationer. Anmärkningarna består av framförallt bristfällig städning, överfulla behållare och även trasiga behållare.

Ett samrådsmöte har hållits mellan miljöförvaltningen, FTI AB, trafikkontoret, renhållningsförvaltningen och stadsbyggnadskontoret. Diskussionsämnen har varit stadens nya avtal med FTI AB, inkommande klagomål, eventuella omplaceringar av stationer, bygglovsfrågor och den nya bullerdämpande glasbehållaren.

Retursystem

Under första tertialet genomfördes tillsyn avseende efterlevnaden av lagstiftningen om retursystem för plastflaskor och returburkar. Ett stort antal livsmedelsbutiker kontrollerades. 48 butiker sålde icke godkända flaskor och burkar. Dessa har påförts miljöstraffavgift under våren och sommaren. Som mest påträffades över 700 flaskor och burkar i en och samma butik som inte uppfyllde kraven enligt förordningen. Under hösten planeras en uppföljande tillsynsvecka. Eftersom ett flertal stora leverantörer övergått till flaskor och burkar som ingår i ett godkänt retursystem efter miljöförvaltningens tillsynsvecka, förväntas förekomsten av icke godkända flaskor och burkar ha minskat.

Båtklubbar

Syftet med tillsynen är att kontrollera båtklubbars egenkontroll med avseende på avfallshantering, båtbottnfärger (biocider), latrintömning och övrig egenkontroll. Insatsen

kombineras med information till båtklubbar. Ett annat syfte med inspektionerna är att förbättra den kemiska statusen i stadens vattenförekomster och därmed öka levnadskvalitén för människor och vattenlevande organismer som kommer i kontakt med stadens vattenområden. Även badplatser och områden där människor vistas kommer att påverkas av mindre läckande gifter.

Under våren/sommaren har 23 båtklubbar och varvsföreningar inspekterats. Fokus har legat på kemikalier, båtbottnfärger och avfallshantering. Avvikelser har noterats hos samtliga båtklubbar och varvsföreningar. Av dessa har 5 båtklubbar inkommit med åtgärdsförslag och därav har ärendet tillhörande dessa avslutats.

Vidare har miljöförvaltningen granskat Idrottsförvaltningens avtalsförslag som ska skrivas under av alla båtklubbar. Miljöförvaltningen har lämnat flertalet förslag till förändringar gällande punkter som berör båtmiljöfrågor i avtalet. Dessa förändringsförslag innebär bl.a. att båtklubben förbinder sig att på ett erforderligt sätt informera båtägarna om krav från tillsynsmyndigheten, att rapportera olyckor till tillsynsmyndigheten och upplåtaren som kan orsaka utsläpp av miljöfarliga ämnen, att inom ramen för egenkontrollprogram följa upp att verksamheten följer gällande miljökrav, att tillse att det finns ett regelverk som reglerar båtägarnas åtaganden för att få ha båt placerad inom markområdet och/eller hamnanläggningen. Detta regelverk ska vara godkänt av upplåtaren. Varje båtägare ska signera och godkänna regelverket innan dennes båt får placeras inom markområdet och/eller hamnanläggningen, Dessa regler ska inbegripa följande:

- Skyldighet för båtägarna att hantera miljöfarliga varor och avfall på ett ur miljösynpunkt fullt godtagbart sätt
- Skyldighet för båtägarna att inte använda för aktuellt vattenområde otillåten båtbottnfärg
- Fullmakt för arrendatorn att vidta åtgärder vid olycka som kan orsaka utsläpp av miljöfarliga ämnen

Ändringarna innebär också att båtklubben genom avtalet förbinder sig att ingripa vid olyckor som kan orsaka utsläpp av miljöfarliga ämnen och att vidta åtgärder mot de båtägare som inte följer ovan nämnda regelverk.

Förvaltningen samverkar regelbundet i Miljösamverkan Stockholms läns träffar beträffande båtklubbar och har även medverkat i revideringen av handläggarstödet gällande båtunderhåll.

Miljöförvaltningen har medverkat i flera möten som berör en av stadens två spolplattor då läckage av miljöfarliga ämnen från spolplattan noterats. Genom provtagning har uppdragats att plattan läckte zink, TBT och koppar. Därför har förvaltningen följt upp att åtgärder vidtas för att stoppa läckaget och för att förebygga framtida läckage. På det sista mötet medverkade miljöförvaltningen, tillverkaren av spolplattan, båtklubben som sköter driften samt Idrottsförvaltningen. Under mötet kunde flertalet brister upptäckas i spolplattans konstruktion och drift. Dessa brister ska åtgärdas av båtklubben och tillverkaren. Stadens andra spolplatta är ännu inte i drift.

Sedan slutet av 2013 deltar förvaltningen i regelbundna möten med SMBF (Saltsjö-Mälarens Båtförbund), SSF (Stockholms Seglarförbund) och idrottsförvaltningen. Detta samarbete har efterfrågats och är en viktig informationskanal för att nå ut med förvaltningens tillsynsarbete och bedömningsgrunder. Diskussionspunkter under våren var framförallt toalett-tömningsstationer, spolplattor och stadens arrende- och markavtal med enskilda båtklubbar.

Strålskyddslagen (Solarier)

Målet med tillsynen är att minska smittspridning och uppkomst av hudcancer. Årets tillsyn syftar till att kontrollera om kraven i den nya solarieföreskriften följs. Det finns 90 registrerade solarieanläggningar i Stockholm. Utskick har skett till samtliga med information om innebörden av de nya föreskrifterna. Under 2015 inriktas tillsynen på verksamheter där förvaltningen haft uppföljningsärenden samt på obemannade salonger. Obemannade salonger har valts dels eftersom frånvaron av personal bedöms medföra ökad risk, dels för att kontrollera efterlevnaden av ett nytt lagkrav på att soltiden begränsas till max 15 minuter på dessa salonger. Vid inspektion granskas bland annat att solariet har rätt märkning, att rätt sorts solarierör används, att exponeringsschema finns samt att 15-minuters regeln följs.

31 av 45 planerade inspektioner har utförts. Inspektionerna har varit oanmälda om inte verksamhetsutövaren hört av sig och meddelat att de vill vara med vid inspektionstillfället. Resultatet av utförda inspektioner är nedslående. 90 procent av de besökta verksamheterna fick anmärkningar som kommer att följas upp. På endast tre verksamheter kunde det påvisas att det fanns godkända rör i samtliga solariesängar. På nästan hälften av verksamheterna överskreds 15-minutersregeln. På fyra ställen noterades solarier med omfattande skador i glas och på två ställen även skador i solariets skal. På ett solarium upptäcktes ett UV-typ 4 solarium (ett så kallat medicinskt solarium) som är avsedd för användning enligt läkares ordination och som det krävs tillstånd från Strålsäkerhetsmyndigheten att upplåta. Samtliga verksamheter har fått en rapport i vilken noterade brister sammanställts. Redovisning och intyg har begärts in från berörda verksamhetsutövare.

Smittskyddslagen (Legionella)

Syftet med tillsynen är att förebygga och utreda orsaker till legionellsmitta. Målet för 2015 är att utreda samtliga till förvaltningen inkomna rapporteringar av legionellafall. Vidare ska avdelningen ägna extra uppmärksamhet åt fastighetsägares förebyggande arbete avseende legionellaspridning.

Fram till augusti har tre legionellafall rapporterats. I det första fallet som rapporterades i T1 är sanering i fastigheten klar och ärendet avslutat.

Två nya legionellafall har inkommit sedan dess. En provtagning har utförts i en villa och legionella och pseudomonas konstaterades i villaägarens pool.

I det andra fallet provtogs först patientens arbetsplats och legionella påträffades i ett personalutrymme. Dock var bakterien inte av samma typ som patienten hade så arbetsplatsen bedömdes inte vara smittkällan. Fastighetsägaren har förelagts att utreda och sanera arbetsplatsen.

Patientens hem provtogs sedan, i lägenheten var vattenproverna negativa, men vattenprovet taget i undercentralen var positivt och av samma DNA typ som patientprovet.

Fortsatt provtagning utförs i fastighetens varmvattensystem.

Lagen om skydd mot internationella hot mot människors hälsa (Saneringsintyg för fartyg)

Syftet med tillsynen är att förhindra att objektburen smitta förs in i landet via anländande fartyg i internationell trafik genom tillsyn på fartyg och utfärdande av saneringsintyg enligt lagen om skydd mot internationella hot mot människors hälsa.

Vid besiktning av fartyg som trafikerar internationella vatten och genom att utfärda saneringsintyg har förvaltningen möjlighet att upptäcka risker för eventuella smittor.

Hittills har 6 saneringsintyg, av beräknat 10 för året, utfärdats utan anmärkning.

Förvaltningen har också deltagit i en beredskapsövning för situationen när fartyg med smittsam sjukdom anlöper Stockholms Hamn.

Tobakslagen

Syftet med tillsynen är att säkerställa att kraven enligt tobakslagen följs, dvs att säkerställa rökfria miljöer i offentliga lokaler dit allmänheten har tillträde, samt förebygga olägenheter för människors hälsa enligt miljöbalken avseende rök från tobak i dessa lokaler. Målet för 2015 är att inspektera uteserveringar där mer än 50 procent av uteplatsen är inbyggd samt att följa upp de klagomål och tips som kommer in gällande lokaler där rökning tillåts, och därmed åstadkomma rättelse hos de verksamhetsutövare som inte följer lagkraven.

Fram till 5 juli 2015 finns 15 pågående tobaksärenden. Det är i huvudsak restauranger med uteserveringar som bedöms vara för inbyggda för att anses som utomhusyta, men där rökning ändå tillåts. Ett antal inspektioner har utförts under 2014 med förelägganden som följd. De uppföljande inspektionerna på objekten planeras ske under 2015. Alla objekt kommer inte att kunna följas upp detta år. Verksamheterna har bara delvis återkopplat på förvaltningens skrivelser och förelägganden. Ytterligare resurser måste läggas på delgivning. Det är tveksamt om verksamhetsutövarna kommer att vidta rättelse eftersom många av dem inte ens svarar. Uppföljningen av tillsynen enligt tobakslagen har inte prioriterats under 2015. En genomlysning av tillsynsområdet med avseende på olägenhetsrisken vid rökning på uteplatser och med utgångspunkt i denna även tillsynsbehovet, kommer att göras under hösten för ställningstagande till hur området ska prioriteras under 2016.

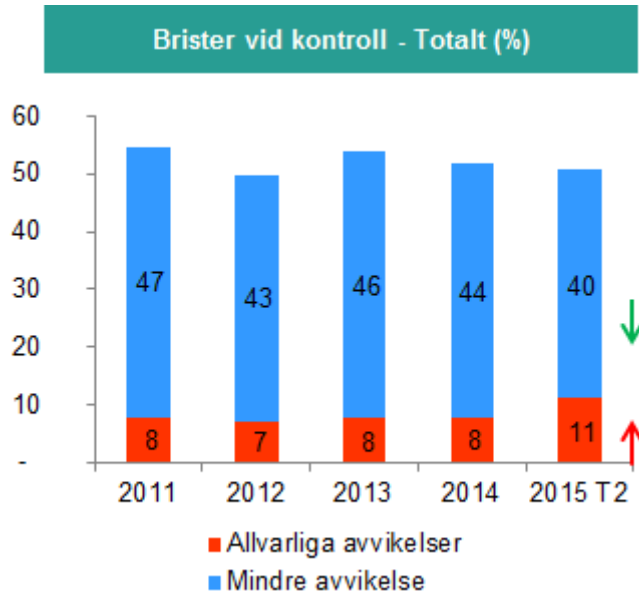
Kontroll enligt livsmedelslagstiftningen

**Utföra riskbaserad kontroll för att tillse att företagen tar ansvar för säkra livsmedel.
Kontrollen ska utföras så att MHN uppfattas som trovärdig**

Livsmedelskontroller ska i huvudsak utföras med hänsyn till den risk som livsmedelshandlingen medför. I risken inkluderas märkning av och information om innehåll i ett livsmedel. I den reguljära kontrollen sätts störst fokus på mikrobiologiska risker i samband med hantering av livsmedel.

Under årets första 7 månader har 60 sanktionsbeslut utfärdats. Den vanligaste orsaken är bristfällig i nedkylning av livsmedel, otillräcklig rengöring eller undermålig personlig hygien bland kökspersonal. Initialt har 11% av årets utförda kontrollbesök lett till omdömet "underkänd". Detta är något högre än vid samma tidpunkt föregående år. Företagens förmåga att följa lagstiftningen bedöms ha ökat de senaste åren och regelverket är mer känt och

inarbetat. Samtidigt växer regelverket och nya regler träder ständig i kraft vilket är en ständig utmaning för såväl företagare som kontrollmyndighet eftersom nya regler tar tid att införlivas.

Indikatorer för effektiv livsmedelskontroll

Miljöförvaltningen har med erfarenheter från de senaste årens tillsynsarbete och utifrån de krav som ställs från Livsmedelsverket identifierat sex högprioriterade fokusområden för den operativa livsmedelskontrollen. Att framgångsrikt identifiera brister och tillse att bristerna åtgärdas inom dessa områden bedöms vara sex användbara indikatorer för en livsmedelskontroll som har effekt. Inom samtliga områden ska brister åtgärdas skyndsamt och under 2015.

1. Säker nedkylning av livsmedel på restauranger

Att nedkylning av livsmedel sker på ett säkert sätt är ett effektivt sätt att motverka risken för matförgiftningar. Brister i nedkylningen och tillväxt av bakterier till följd av detta är en av de vanligast bakomliggande mekanismerna för ett matförgiftningsutbrott.

Under 2015 ska minst 1000 kontroller fokusera på denna kontrollpunkt med en förväntad avvikelse på 10%. Till och med juli 2015 hade närmare 1300 kontroller utförts med 20% avvikelse. Den högre avvikelsegraden styrker att detta är ett område som ofta brister vilket befogar denna typ av kontroller fortsättningsvis. Det är vanligt att restauranger inte besitter kompetensen eller utrustning nödvändig för att säkert kyla ned livsmedel.

2. Säker allergikost på skolor och förskolor

Barn under fem år, barn med svåra handikapp eller sjukdomar och barn med allergi eller överkänslighet är särskilt känsliga konsumentgrupper. De är extra känsliga för matförgiftning, vilket ställer höga krav på att det finns rutiner som hanterar riskerna. I förskolor och skolor är det vanligt med barn som har någon form av allergi eller överkänslighet mot vissa livsmedel. De viktigaste faktorerna för att förhindra allergiska reaktioner är att läsa ingrediensförteckningarna noggrant, att informera och att separera hanteringen för att förhindra kontaminering av specialkosten med det aktuella allergenet.

Under 2015 ska minst 80 % av alla kontroller av förskola och skola fokusera på denna kontrollpunkt med en förväntad avvikelse på 5%. Till och med juli 2015 hade 67% av kontrollerna inbegripit allergikost med 4% avvikelser. Detta är ett viktigt område där verksamheterna i regel är väl insatta och hanteringen är säker. Med tanke på konsekvenserna för enskilda barn om det inte fungerar är det emellertid viktigt att dessa kontroller utförs så att de fåtal brister som finns identifieras och kan åtgärdas skyndsamt.

3. Säkra kosttillskott

Tidigare analyser i Sverige och Europa visar att växtbaserade kosttillskott kan ha höga halter av tungmetaller, till exempel kvicksilver, bly och kadmium. Livsmedelsverket anser därför att provtagning av främmande ämnen i livsmedelstillskott bör vara en prioriterad kontrollinsats.

Under 2015 ska minst 40 prover från växtbaserade kosttillskott och PWO:s (Pre-work outs) analyseras avseende tungmetaller såsom bly, kadmium och kvicksilver med en förväntad avvikelse på 20%. Till och med juli 2015 hade 21 prover inhämtats och analyserats med endast enstaka överskridanden av gränsvärden (5 %).

4. Spårbart nötkött i livsmedelskedjan

I slutet på 1990-talet utbröt en kris för köttindustrin i Europa när detaljerna kring galna kossjukan uppdagades. Utbrottet i Storbritannien där hundratusentals djur smittades, samt att sjukdomen visade sig vara överförbar till människor, skapade en enorm rädsla hos allmänheten. Under 2013 visade den så kallade hästköttskandalen återigen att reglerna är motiverade när hästkött felaktigt saluförts som nötkött under lång tid och i stora kvantiteter. I takt med att detaljerna avslöjades exponerades ett mycket komplicerat distributionsnät av livsmedel med många mellanhänder. Någonstans längs vägen förvanskades informationen om hästköttet som gradvis märktes om som nötkött.

Under året ska minst 500 kontroller fokusera på spårbarheten hos restauranger, butiker och övriga verksamheter med en förväntad avvikelse på 10%. Per juli 2015 var närmare 800 kontroller utförda med 7 % avvikelse. Anledningen till att så pass många kontroller har hunnit utföras är att arbetet påbörjades snabbare än förväntat tack vare effektiv implementering. Vanligast förekommande är brister i spårbarheten hos butiker.

5. Redlighet och riktighet

Av EU-förordningar och Livsmedelsverkets märkningsföreskrifter framgår att konsumenten inte får vilseledas av hur livsmedel märks, marknadsförs eller presenteras. Det betyder att om en verksamhetsutövare i menyn anger att det exempelvis är torsk i fiskgratängen eller fetaost i salladen så ska det vara just torsk respektive fetaost.

Under 2015 ska minst 500 kontroller på olika restauranger och caféer kontrollera om det som presenteras på menyn är det som serveras till kunden, med en förväntad avvikelse på 20%. Per juli 2015 hade drygt 250 kontroller utförts med en avvikelse på 23%. Det är fortfarande en hög andel av verksamheterna som inte presenterar livsmedel på ett korrekt sätt således vilket befäster kontrollernas relevans. Miljöförvaltningen ska också tillsammans med övriga kommuner i länet kontrollera allergener i livsmedel på restauranger samt djurslag i köttfärs i butiker.

6. Säker märkning av livsmedel hos producenter

Kontroll av märkning och information syftar både till att konsumenten ska få säkra livsmedel och att konsumenten inte ska bli lurad av livsmedel eller drabbas av en allergisk reaktion. Det finns alltså både en säkerhets- och en redlighetsaspekt av märkningskontrollen. Kontrollen av märkning görs i första hand hos företag som förpackar och märker livsmedel, det vill säga den som kan påverka märkningsuppgifterna. En av de viktigaste märkningsuppgifterna beträffande säkerheten är allergiinformation. Därför ska denna kontrollpunkt användas som indikator för att garantera en säker märkning av livsmedel vid huvudkontorskontroller.

Under 2015 ska minst 50 kontroller hos huvudkontor och producenter fokusera på detta kontrollområde. Per juli 2015 finns ännu inga preliminära resultat.

#	Målområde	Antal	Antal (T2)	Förväntad andel med avvikelser	Andel med avvikelser (T2)	Andel åtgärdade 2015	Andel åtgärdade avvikelser (T2)
1	Säker nedkyllning av livsmedel på restauranger	1000 kontroller	1287	10%	20% (252 av 1287)	100%	55% (138 av 252)
2	Säker allergikost i förskola och skola	80% av objekten	67% (459 av 682)	5%	4% (17 av 459)	100%	47% (8 av 17)
3	Spårbarhet Nötkött / Restaurang/Butik/Grossist	500 kontroller	771 Rest = 394 Butik = 83 Övriga = 294	10%	7% (52 av 771) Rest = 5 % Butik = 23% Övriga = 5%	100%	25% (31 av 52) Rest = 32% Butik = 11% Övriga = 36%
4	Säkra Kosttillskott Tungmetaller i växtbaserade kosttillskott och PWO (pre-work outs)	40 prover	21	20%	5%	100%	100%
5	Redlighet - Riktighet <ul style="list-style-type: none"> ▪ Menyrestauranger ▪ Märkning producenter (MSL) ▪ Djurslag köttfärs i Butik (MSL) 	500 kontroller (30 prover)	263	<20%	23% (61 av 263)	100%	38% (23 av 61)
6	Säker märkning Allergimärkning hos producenter	50 kontroller		5%		100%	

Uppföljning görs för att säkerställa att avvikelser undanröjs

Verifiering av att kontroller utförs på ett sätt att brister upptäcks och åtgärdas sker löpande i fält genom att enhetschefer deltar vid inspektioner. All kontrollpersonal genomgår sådan uppföljning med jämna mellanrum i syfte att säkerställa en likvärdig och effektiv kontroll. Vid nyrekrytering sker sådan uppföljning mer frekvent.

Nämndmål:

2.1.2 Utföra tillsyn motsvarande avgiften.

● Uppfylls helt

Analys

Inom branscher med fasta årsavgifter för tillsynen har de utförda tillsynstimmarna till och med juli jämförts med de timmar som motiveras av bokförda periodiserade intäkter från årsavgifter per juli. För miljöbalksområdet är de registrerade utförda timmarna 13 % fler än vad som motiveras av intäkterna. Orsaken till att fler timmar har utförts är bland annat att vissa branscher tillfälligt kräver en större insats, t.ex. tillsynen av Bromma flygplats där tvister

kräver mycket tid och avvecklingsdiskussionerna för oljehamnen. Det finns också säsongsvariationer som medför att fler timmar har utförts under denna del av året.

För livsmedelskontrollen har tom juli, 3 % fler timmar utförts än vad som motiveras av intäkterna. Uppföljningen tyder alltså på att de utförda timmarna med marginal kan mätas med intäkterna och att förvaltningen alltså inte tagit för mycket betalt sett till tillsynsområdet som helhet.

Nämndmål:

2.1.3 Alla flerbostadsfastigheter, skolor och förskolor i staden ska vara kontrollerade avseende radon och ha radonvärden under riktvärdet 200 Bq /m3 luft.

 Uppfylls helt

Analys

Genom radontillsynen ska säkerställas att alla flerbostadshus, skolor och förskolor är kontrollerade avseende radon och har halter under riktvärdet 200 Bq/m³. Då antalet fastigheter och förskolor och skolor i Stockholm hela tiden ökar kan det procentuellt sett se ut som att radonkontrollen inte går framåt trots att stort mätarbete skett hos verksamhetsutövarna under varje verksamhetsår. De kommunala bostadsbolagen säljer också i vissa fall redan radonmätta fastigheter och köper sådana som inte är mätta så den procentuella siffran blir även där missvisande.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 6.2.1 Andel flerbostadsfastigheter i staden (totalt) som är kontrollerade avseende radon och har radonvärden under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft i %.	59	56	60	58		2015
 6.2.2. Andel flerbostadsfastigheter i de kommunala bostadsbolagen som har kontrollerats avseende radon och har radonvärden under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft.	77	75	78	78		2015
Analys De kommunala bostadsbolagen säljer redan färdigmätta fastigheter och köper sådana som inte har mätts vilket gör att andelen mätta fastigheter sjönk från 78% i tertial 1 till 77% i tertial 2.						

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 6.2.3. Andel förskolor och skolor som har kontrollerats avseende radon och har radonvärden under 200 Bq/m ³ luft.	76	74	80	78		2015
Analys Det är osäker om årsmålet 78% kommer att kunna uppnås då flera förskolor och skolor som sagt sig skulle mäta under våren visar sig inte har utfört några mätningar. Förvaltningen kommer att förelägga dessa om att utföra mätningar i höst och om de hinner rapportera innan årsskiftet så kommer målet att nås.						

Nämndmål:

2.1.4 Genom en långsiktig miljöövervakning följa miljötilståndet som underlag för tillsyn, programarbete samt övrigt miljöarbete

 Uppfylls helt

Analys

Samordna och långsiktig planera miljöförvaltningens miljöövervakning

Miljöförvaltningen genomför miljöövervakning inom flera områden: luftövervakning, växthusgasutsläpp, klimatförändringar och dess effekter, klimatanpassning, mark, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, miljöns inverkan på människors hälsa, vatten samt övergripande insatser såsom datalagring och publicering av miljödata. Områdesspecifika program finns redan eller är under utarbetande för områdena: miljögifter i vatten, ekologisk vattenstatus, biologisk mångfald samt mark.

Miljöövervakning inom biologisk mångfald

En stomme till miljöövervakningsprogram för biologisk mångfald med prioriterade insatser fram till 2019 har tagits fram. Materialet bearbetas vidare och ska förankras inom staden i kontakt med bl a stadsdelsförvaltningarna. Ett förslag till program ska presenteras i MHN under 2015. Kartor med ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO) har fortsatt tillgängliggjorts digitalt både internt och externt genom Miljöbarometern och wms-filer. Återetablering och uppföljning av större vattensalamander i Kyrksjölötens Natura 2000-område har inletts, liksom habitatförbättrande åtgärder. Resultatet från en fördjupad förändringsanalys av biotoper håller på att färdigställas. Uppgifter från databasen ArtArken ingår nu i nationella Artportalen och kopplingen till ArtArkens egen webbapplikation färdigställs.

Miljöövervakning klimatförändringar och klimatanpassning

Inventering av data från olika mätstationer pågår. SMHI:s pågående arbete med framtagande av klimatindex utgör viktig grund för stadens arbete. Under 2015 kommer analys av nederbördsdata att prioriteras som underlag för stadens fortsatta arbete med skyfalls- och översvämningsfrågor. Ett stadsinternt seminarium där skyfallskarteringen presenteras planeras att hållas i höst.

Miljöövervakning mark

Parkundersökningen som i huvudsak genomfördes 2014 har rapporterats till MHN i mars. Därefter har arbetet fortsatt, med stöd till ansvariga på framförallt stadsdelsförvaltningarna för vidare undersökningar och vidtagande av åtgärder. Undersökningsresultaten läggs in i Miljödata.

Arbete med att undersöka förorenade områden som klassats högt i länsstyrelsens MIFO-arbete pågår enligt plan. Länsstyrelsens kartläggningsarbete är ännu inte helt klart och nya objekt tillkommer därför. I december fanns sammanlagt 157 objekt i riskklass 1 och 2. 21 av dessa har riskklass 1. Ett problem i sammanhanget är att databasen inte enkelt kan uppdateras när åtgärder vidtagits. Följden av detta blir att områden som åtgärdats behåller sin för höga riskklassning.

Planering pågår för att - under hösten - genomföra en översiktlig undersökning av ett antal fastigheter, där stora mängder lösningsmedel använts. Praktiskt innebär detta att ett grundmaterial över fastigheter där lösningsmedelsanvändare funnits, i detta fall ett 30-tal objekt, gått igenom och rensats från fastigheter som exploaterats eller där bebyggelse planeras i närtid. Vidare har objekt där det bedömts att endast små mängder lösningsmedel använts tagits bort. Kontakt har därefter tagits med berörda fastighetsägare med förfrågan om man vill delta. Det slutliga förfrågningsunderlaget som gått ut omfattar fem platser. Då denna undersökning inte kommer att förbruka de avsatta medlen planeras också markundersökningar på tre platser på Kungsholmen och Långholmen.

Miljöövervakning vattenmiljön

Löpande övervakning av miljögifter genomförs enligt plan. Upphandlingen av kiselalgsprovtagning och provfiske är utförd och provtagning kommer att ske enligt plan. En undersökning av metaller och TBT i sediment i Riddarfjärden har upphandlats för att undersöka utbredning av förhöjda halter som tidigare uppmätts runt Långholmen. Planering av övervakning av fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorer kommer att ske i samverkan med SVAB. Utvärderingen av tidigare års övervakning har skjutits fram på grund av resursbrist hos SVAB.

Redovisa rapport om miljötilståndet i Stockholm till stöd för miljöprogram och tillsynsarbete (utveckling av miljö- och hälsoutredningen)

Rapporten "Miljön i Stockholm 2015" rapporterades till MHN i maj. Rapporten beskriver miljöläget i staden och utvecklingen under de senaste åren. Syftet är att rapporten ska utgöra ett kunskapsunderlag för det fortsatta miljöarbetet i staden, dels vid framtagandet av nya miljöprogrammet men också inför miljöförvaltningens verksamhetsplanering och miljönämndens arbete i stort. Rapporten har utgjort underlag i arbetet med nya miljöprogrammet och sänts till berörda förvaltningar och bolag.

Miljöövervakning luftkvalitet

Miljöförvaltningen bedriver kontinuerlig övervakning av luftkvaliteten. Kontrollerna sker i samverkan med andra kommuner inom Östra Sveriges luftvårdsförbund. Mätningar kombineras med beräkningsmodeller för att kartlägga luftkvaliteten på ett kostnadseffektivt sätt. Fler ämnen än de 12 reglerade mäts för att kunna föreslå effektiva åtgärder. Stockholm

har mycket bättre luft idag jämfört med för 50 år sedan. Luftföroreningar som då var stora problem i Stockholmsluften – svaveldioxid, bly, kolmonoxid, bensen m.fl. klaras nu med bred marginal. Alltjämt kvarstår dock problem med framförallt kvävedioxider och ozon. Höga halter av Partiklar (PM10) har varit ett stort problem för Stockholm under de senaste 10 åren men under 2014 klarades emellertid miljö kvalitetsnormen för PM10 i hela Stockholms stad, med ett undantag på Essingeleden. Under år 2015 väntas miljö kvalitetsnormen för PM10 att klaras i hela Stockholms stad. Det är följden av ett mycket ambitiöst arbete från Trafikkontoret som konsekvent och intensivt dammbundit på de 35 gator som anges i det fastställda åtgärdsprogrammet för Stockholms län. Vad gäller kvävedioxid så har Stockholm vidtagit en rad åtgärder, men dessa har ännu inte varit fullt tillräckliga även om halterna har minskat de senaste decennierna. Dock råder inte staden över de åtgärder som skulle vara mest verksamma, t ex införande av en miljözon för lätta fordon eller förbud mot trafik utan katalytisk avgasrening m m. Det begränsar takten i de förbättringar som sker. Halterna av ozon orsakas av intransport från andra länder vilket medför att vi inte har lokal rådighet att vidta åtgärder för att minska halterna.

Åtgärder för att minska luftföroreningshalter i staden

TK och TrV genomför åtgärder i enlighet med gällande åtgärdsprogram., t.ex. dammbindning av samtliga gator där MKN för PM10 riskerar att överskridas. MF deltar i arbetet med att revidera åtgärdsprogrammet, tillsammans med LST, TK, TrV och Södertälje kommun. Revideringsarbetet är i sin slutfas och ska vara klart under hösten 2015.

Trafikkontoret tillsammans med SLB-analys och VTI arbetar kontinuerligt med att optimera driftåtgärder i gatumiljö för att sänka halterna av partiklar (PM10). Arbetet har pågått under flera år och avser försätta fram till år 2018 och finansieras delvis med forskningsbidrag från VINNOVA. Trafikkontorets satsningar på att utreda de mest effektiva åtgärderna och därefter vidta åtgärder i större skala har gett ett mycket positivt resultat på halterna av PM10.

Trafikkontoret genomför omfattande dammbindning på ca 35 gator i Stockholms innerstad. Dammbindning ger lägre halter av PM10 eftersom vägytan hålls fuktig. Kommande år ska kompletterande åtgärder utredas för att på sikt om möjligt kunna uppnå ännu lägre halter av partiklar (PM10).

Erbjuda förvaltningens expertkompetens inom luftövervakningsområdet till externa aktörer

SLB-analys målsättning är att upprätthålla bred och djup kompetens om luftföroreningar och åtgärders effekter och därmed möta externa aktörers behov av beslutsunderlag och ta fram dessa inom rimlig tid. Under första halvåret år 2015 har ca 30 utredningsuppdrag genomföras främst i samband med bostadsexploatering och i infrastrukturprojekt. Antalet uppdrag ligger i linje med vår målsättning och kapacitet. Arbetet syftar till att fram beslutsunderlag som bidrar till att luftkvaliteten förbättras. Mätningar av luftföroreningar visar att luftkvaliteten stadigt förbättras.

Genomföra drift av regionalt system för övervakning av luftmiljö på uppdrag Luftvårdsförbundet i Stockholm och Uppsala län enligt avtal för år 2012 - 2015.

SLB-analys genomför driften av det regionala luftövervakningssystemet på uppdrag av Östra Sveriges Luftvårdsförbund i enlighet med avtal. Det regionala systemet syftar bland annat till att mäta import av luftföroreningar från andra länder. Detta krävs för att kunna beräkna det lokala bidraget till halter och därmed kunna avgöra om lokala åtgärder är nödvändiga för att

förbättra luftkvaliteten. Mätningar kombineras även med beräkningsmodeller vilket medför sänkta krav på antal mätstationer i respektive kommun. Naturvårdsverket framhåller den samverkan som sker inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund som ett mycket gott exempel på hur bra luftövervakning kan ske på ett kostnadseffektivt sätt vilket är SLB-analys målsättning.

Genomföra drift av lokalt system för lagreglerad kontroll av luftkvalitet i Stockholm för Miljöförvaltningens räkning.

SLB-analys genomför kontinuerligt mätningar på Hornsgatan, Sveavägen och Norrlandsgatan. Mätstationen på Folkungagatan är tagen ur drift sedan hösten år 2014 p g a vägarbeten men mätningarna väntas kunna återupptas vid årsskiftet 2015/2016. På hemsidan presenteras kontinuerligt aktuell luftkvalitet tillsammans med prognoser för nästa dygn. Prognoser för kommande dygn presenteras även dagligen i radio, DN och SVD. Alla mätdata rapporteras även till Naturvårdsverket datavärd. De mätningar som genomförs, kvalitetsgranskning av mätdata samt rapportering uppfyller gällande lagkrav.

Genomföra miljöövervakning inom området miljöns inverkan på människors hälsa.

Trafikkontorets redovisning av trafikuppgifter till en reviderad bullerkartläggning har försenats ytterligare. Inom projektet ljudkvalitet i Nationalstadsparken har en rapport med förslag till åtgärder tagits fram. Vad gäller samarbetet om exponeringsdata och hälsouppgifter utreder KI om datamängderna är tillräckligt överlappande för att kunna användas i deras forskning.

För att öka kunskapen om luftkvalitetens inverkan på människors hälsa så samverkar SLB-analys kontinuerligt med miljömedicinska forskare. Det som kommer att studeras under år 2015 är hälsorisker förknippade med exponering av bl a sotpartiklar. Detta genomförs inom ramen för Forskningsprogrammet Swedish Clean Air and Climate Research Program (SCAC). SLB-analys åtagande inom ramen för SCAC handlar om att kartlägga sektorsvisa utsläpp av sot, kväveoxider (NO_x), och partiklar (PM₁₀) samt beräkna halterna och därefter exponering för personer som ingår i sex olika kohorter där man följt vuxna med hjärt- kärl sjukdomar, barn med allergi och astma samt mammor med olika graviditetsutfall från början av 1990-talet till idag. Avsikten är att studera hur luftföroreningsexponeringen kan ha påverkat sjukdomsutfall bland deltagarna i kohorterna. Det geografiska området som omfattas är Stockholms och Uppsala län.

Nämndmål:

2.1.5 Genom Miljöbarometern och Miljödata erbjuda aktuell och lättillgänglig information om stadens miljösituation och miljöarbete.

● Uppfylls helt

Analys

Kommunicera miljösituationen i Stockholm och stadens miljöarbete via Miljöbarometern

Miljöindikatorerna på miljöbarometern uppdateras kontinuerligt varefter nya data blir tillgängliga. Under hösten kommer miljöbarometern utvecklas, dels innehållsmässigt med uppgifter från rapporten "Miljön i Stockholm 2015", men också layoutmässigt. Vatteninformationen på miljöbarometern struktureras bättre och anpassas utifrån

vattenförvaltningen. Trafikavsnittet kommer att utvecklas och breddas tillsammans med trafikkontoret.

Lagra och tillgängliggöra miljöförvaltningens mät- och geodata via Miljödata

Förvaltnings- och utvecklingsarbete fortskrider enligt den förvaltningsplan som finns för Miljödata. Servermiljön anpassas för närvarande för att möjliggöra åtkomst internt inom staden.

Nämndmål:

2.1.6 Genom MHN:s expertkompetens utveckla stadens miljöarbete och bidra till att målen i Stockholms miljöprogram och andra program uppfylls och följs upp.

 Uppfylls helt

Analys

Bevaka och utveckla MHN:s och stadens intressen i externa miljö- natur- och vattenvårdssamarbeten.

Som representant för MHN och Stockholms stad deltar miljöförvaltningen i olika externa samarbetsformer för att utveckla arbetet och bevaka nämndens och stadens miljö- och naturvårdsintressen:

Länsstyrelsens Regionala Miljömålsråd som utformar och utvärderar miljömålen på regional nivå.

Länsstyrelsens Regionala miljömålsgrupp med uppdrag att följa upp miljöarbetet i länet.

Miljömålsnätverket; representera Stockholms stad i Miljömålsnätverket. Nätverket leds av Lst och KSL, och är ett beredningsorgan till regionala miljömålsrådet.

Styrgruppen för MSL Miljösamverkan Stockholms län.

Arbetsgrupper inom MSL, bl a nationellt tillsynsprojekt för skolor – ventilation och städning.

Miljöchefgruppen Sveriges kommuner och landsting.

EUs LIFE IP-program; miljöanalys deltar i en ansökan inom för att utveckla vattenvården och samarbetet mellan kommuner, länsstyrelser, företag och organisationer inom Norra Östersjöns vattendistrikt.

Brunnsvikensamarbetet som leds av Solna kommun med medverkan från Stockholm och Sundbyberg. Gruppen har under året utökats med representanter från Fastighetsverket och länsstyrelsen. Arbetet inriktas på att nå god vattenstatus genom gemensamma insatser inom miljöövervakning och genom framtagande av ett lokalt åtgärdsprogram under 2015-2016.

Bällstaågruppen; Miljöförvaltningen leder och samordnar det kommunövergripande samarbetet kring Bällstaån. I samarbetet ingår också länsstyrelsen och Trafikverket. Ett förslag till lokalt åtgärdsprogram är under framtagande och kommer att presenteras för MHN under slutet av 2015.

Igelbäckgruppen; representera Miljöförvaltningen i samarbetsorgan för Igelbäcken bestående av kommuner, Länsstyrelsen, Trafikverket och föreningar. Provtagning enligt

övervakningsprogram i samarbete med övriga kommuner.

Kustvattenvårdsförbundet; representera Stockholms stad i SKVVF:s beredningsgrupp och därmed påverka förbundets inriktning. Årsrapport för 2015 med bland annat resultaten från 2014 års provtagningar presenterades vid MHN den 16 juni.

Mälarens Vattenvårdsförbund; representera Stockholms stad i förbundets arbetsgrupp och därmed påverka förbundets inriktning. Revision av miljöövervakningsprogrammet pågår. Fr o m 2016 kommer även miljögifter ingå i övervakningen.

Tyresåns Vattenvårdsförbund, representera Stockholms stad i arbetsgruppen med tjänstemän från berörda kommuner, länsstyrelsen och Stockholm Vatten. Medverka till genomförandet av Tyresåns åtgärdsprogram 2010-2015. Huddinge kommuns arbete med åtgärdsprogram för sjön Trehörningen, som belastar Maglungen med stora mängder fosfor, fortsätter i samarbete med Stockholm Vatten.

Stockholm och Uppsala läns Luftvårdsförbund som övervakar regionens luftkvalitet.

Naturvårdsverkets referensgrupp för screening av miljögifter; deltagande i nationell referensgrupp med två möten per år. Gruppen planerar Naturvårdsverkets screeningar av miljögifter och analyserar resultat från dessa. Genom deltagandet får förvaltningen bra överblick över nya ämnens förekomst i miljön och ett bra nätverk av aktörer inom miljögiftsövervakning.

Regional samverkansgrupp för vidareutveckling av MatrixGreen; delta i regional samverkansgrupp som grund för vidareutveckling av GIS-verktyget MatrixGreen, ett verktyg som stöd för bedömning av spridningssamband i landskapet, som underlag till fysisk planering, miljöövervakning m.m. Manual och användarstöd för MatrixGreen (MG) har tagits fram av samverkansgruppen i Länsstyrelsens regi och nya uppdaterade versioner av MG har släppts. MF ingår även i referensgrupp för framtagande av en länsomfattande biotopkarta, vilken innebär att viktig ny rådata för fortsatta MG-analyser kan skapas.

Stadens Naturvårdsnätverk; med fokus på miljöövervakning och åtgärdsarbete representera miljöförvaltningen i stadens samlade forum för naturvårdsfrågor. Medverkande förvaltningar är: miljöförvaltningen, trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, exploateringskontoret, idrottsförvaltningen, stadsmuseet och Hässelby-Vällingby SDF. Nätverket utgör även referensgrupp för framtagandet av miljöövervakningsprogrammet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Storstadsdialog och -samarbete om kemikalier. Under arbetet med kemikalieplanen formerades en grupp av kommuner som träffas några gånger per år för att utbyta erfarenheter och diskutera gemensamma frågeställningar, ibland med inbjudna gäster (t ex Svanen, Miljöstyrningsrådet, KemI). I gruppen ingår förutom Stockholm, Göteborg och Malmö för närvarande även Helsingborg och Västerås.

Sveriges Ekokommuner; representera Stockholm stad och samordna stadens arbete i det kommunala nätverket och föreningen Sveriges Ekokommuner. Föreningen som består av 83 kommuner arbetar för att Sveriges alla kommuner ska bli hållbara. Medlemskommunerna representeras av en tjänsteman och en politiker i ledande ställning. Rapportering av nyckeltal samt deltagande i årsmötet.

Södertörnsekologerna; representera Miljöförvaltningen i det kommunala naturvårdsnätverket och samverkansorganet Södertörnsekologerna. I nätverket ingår, förutom Stockholms stad, kommunerna Botkyrka, Haninge, Huddinge, Nacka, Nykvarn, Nynäshamn, Salem, Södertälje, Tyresö. Ordförandeskapet delas mellan kommunerna. Ett möte har hållits under året. Diskussioner har förts med Länsstyrelsen om regional strategi för att nå miljömålet "Ett rikt växt- och djurliv" samt om gemensam fladdermusinventering.

Storstadsdialog och -samarbete om fysisk planering med Malmö och Göteborg; erfarenhetsutbyte med kollegor i Malmö och Göteborg i frågor rörande miljöfrågor i fysisk planering.

Storstadsdialog och -samarbete om stadens ljud med Malmö och Göteborg; erfarenhetsutbyte med kollegor i Malmö och Göteborg i frågor rörande trafikbuller samt externt industribuller.

Bullerskyddsgruppen; Stadens samlade kompetens vad gäller bullerskydd från stadens berörda förvaltningar; Mf, Tk, SBK, Explo.

Bullernätverket i Stockholms län; Nätverk för samverkan i bullerfrågor i samarbete mellan Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholms stad, Stockholms läns landsting och Kommunförbundet Stockholms län.

Klimatanpassningsgrupp; Samverkansgrupp med aktivt deltagande från Mf, SBK, Explo för att stödja SLK:s med klimatanpassningsarbetet i Stockholm.

Biogas - Öst; Ett regionalt samarbete kring biogas i Mälardalen lett av Energikontoret i Mälardalen.

Storstadsdialog och -samarbete om energieffektiviserings- och klimatarbete med Malmö och Göteborg; erfarenhetsutbyte med kollegor i Malmö och Göteborg i frågor rörande energieffektivisering och klimat.

Projektledning av det regionala energi- och klimatrådgivningsarbetet med Stockholms läns kommuner samt Håbo kommun.

Klimatkommunerna; representera Stockholm stad i det kommunala nätverket Klimatkommunerna. Klimatkommunerna som består av 32 kommuner och ett landsting (Stockholms län) arbetar för att Sveriges kommuner ska minska utsläppen av växthusgaser. Medlemskommunerna representeras av en tjänsteman och en politiker.

Länsstyrelsens hälsoskydds nätverk. Aktivt deltagande genom att hålla utbildning och bidra med expertis i inomhusmiljöfrågor

Bidra till att utveckla nytt miljöprogram för Stockholm

Arbetet med att ta fram ett nytt miljöprogram 2016-2019 pågår, det leds från stadsledningskontoret med medverkan från miljöförvaltningen i projektledningen. Förvaltningschefen ingår i styrgruppen. Programmet har sex målområden med tillhörande arbetsgrupper varav tre leds av miljöförvaltningen: Grupp 2 Giftfria varor och byggnader; Grupp 3 Hållbar energianvändning och Grupp 6 Sund inomhusmiljö. Miljöförvaltningen deltar som projektmedlemmar i de tre andra miljömålsarbetsgrupperna; Grupp 1 Miljöeffektiva transporter, Grupp 4 Hållbar användning av mark och vatten samt Grupp 5 Miljöeffektiv avfallshantering.

Bidra till att målen i Stockholms miljöprogram uppfylls och följs upp

MHN har eget eller delat uppföljningsansvar för huvuddelen av målen i miljöprogrammet. Resultatet rapporterades i bilaga i tertialrapport 1 och har även publicerats på Miljöbarometern. Årets rapport visade att sex av målen ser ut att uppnås helt. De övriga nio målen har i flera avseenden också haft en positiv utveckling men inte i tillräcklig grad för att målen ska uppnås. Vissa av miljöprogrammets mål konkretiseras i sektorvisa handlingsplaner. Under året har en handlingsplan för god vattenstatus och en dagvattenstrategi antagits av kommunfullmäktige.

Miljösamverkan Stockholms län (MSL)

Samverkan sker för närvarande i 19 projekt, bl.a. om båtottenfärg, masshantering i samband med schaktarbeten, allergener i oförpackade livsmedel samt om tillsyn på kemikalier i förskolan. En metod för uppföljning av tillsynen är under utveckling och kurser hålls i hur inspektörer kan utvecklas i rollen som myndighetsperson.

Stödja arbetet med miljötillsyn, klimatanpassning, miljömål, planhandläggning

Förvaltningen bedriver tillsyn, bistår SLK i klimatanpassningsarbetet, deltar i revideringsarbetet för miljöprogrammet samt deltar i genomförandet av bostadsmålet genom att stödja övriga kontor med miljö- och hälsokompetens.

Nämndmål:

2.1.7 Stadens mål för hållbar energianvändning och minskad klimatpåverkan ska uppnås

 Uppfylls helt

Analys

Analysera växthusgasutsläpp och ta fram underlag för utsläppsmål och strategiska planer

De större budgetuppgifterna under året rörande klimatplaner och strategier är att bistå kommunstyrelsen i framtagande av en ny strategi för att minska växthusgasutsläppen till 2,3 ton/inv, ta fram en färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm år 2040 och nya delmål för miljöprogramsmålet ”Hållbar energianvändning”. Förvaltningen ska även ta fram en beräkningsmodell som visar stockholmarnas faktiska klimatpåverkan från konsumtion av varor och flygresor. I åtagandet ingår även att analysera och rapportera växthusgasutsläppen i Stockholm.

Avdelningschefen för Plan- och miljö har lånats ut till stadsledningskontoret för att bistå kommunstyrelsen i att leda arbetet med att ta fram en färdplan för ett fossilbränslefritt Stockholm 2040, en strategi för att minska växthusgasutsläppen till 2,3 ton per invånare 2020 och ta fram ett nytt miljöprogram. Förvaltningen ansvarar för framtagande av planer och strategier. Uppdraget följer tidplan och materialet beräknas kunna remitteras ut i september för att beslut ska kunna tas i Kommunfullmäktige i december.

Beräknade växthusgasutsläpp för år 2012 med prognos för år 2013 har redovisats till MHN på januarinämnden. Prognosen för utsläppen år 2013 är 2,9 ton per invånare. Utsläppsmålet om 3,0 ton per invånare 2015 bedöms kunna uppnås.

En omvärldsanalys för att bedöma möjligheterna att ta fram en beräkningsmodell som visar stockholmarnas faktiska klimatpåverkan inklusive flygresor och konsumtion av varor har genomförts. Resultaten avrapporteras till nämnden i september.

Klimatkommunerna arbetar för att redovisa medlemmarnas kunskap, erfarenheter och behov för relevanta aktörer på nationell nivå. Förvaltningen har tillsammans med miljöborgarrådet Katarina Luhr och nämndledamot Rikard Warlenius deltagit vid Klimatkommunernas årsmöte. Vid årsmötet blev Rikard Warlenius invald i Klimatkommunernas styrelse. Förvaltningen har bidragit med information om stadens elbilsupphandling m.m. till Klimatkommunernas nyhetsbrev. Förvaltningen har representerat Klimatkommunerna vid uppvaktning av Miljömålsberedningen samt regeringens analysgrupp för Grön omställning med information om vad som är viktigt för att underlätta städernas arbete med att bidra till minskad klimatpåverkan. Förvaltningen har även medverkat när klimatkommunerna svarat på remisser genom att delge organisationen stadens skrivelser.

Bistå stadens verksamheter med stöd till energieffektiviseringsåtgärder och förnybar energiproduktion

Energicentrum ska bl.a. genom tekniska förstudier och utredningar samt deltagande i utvecklings- och demonstrationsprojekt bidra till att energieffektiviseringar genomförs, framför allt inom stadens egna fastighetsbestånd. En viktig del är även nätverksarbete för erfarenhetsutbyte mellan förvaltningar och bolag.

Energicentrum ansvarar även för årlig uppföljning av stadens energistatistik. Energicentrum har gjort en halvtidsuppföljning och prognos för målet att minska energianvändningen med tio procent i innevarande miljöprogramperiod. Prognosen tyder på att staden kommer att nå målet.

Energicentrum har genomfört två solenergiseminarier, ett för stadens förvaltningar och bolag samt ett för privata fastighetsägare och bostadsrättsföreningar i samverkan med Fastighetsägarna Stockholm. Det senare med ca 100 deltagare. Energicentrum har handlett ett examensarbete för att hjälpa fastighetskontoret att identifiera lämpliga taktytor för solenergiinstallationer. Examensarbetet visar att 10 till 15 % av takytorna är lämpliga för solelsproduktion, vilket innebär att ca 10 % av stadens elanvändning skulle kunna produceras med solpaneler. Ansökan om att fortsätta uppbyggnaden av en testbädd för solcellsinstallationer med produktionsdata och visualisering har avslagits av Vinnova. Möjlighet att söka medel från Klimatmiljarden har undersökts men fått negativt besked. Förvaltningen undersöker möjligheten att söka medel från stadens satsning digital förnyelse. Solkartan över stadens byggnader har uppdaterats bl.a. med möjlighet att uppskatta solelsproduktion per tak och visualiseringen av befintliga solelsanläggningar har förbättrats.

Energicentrum har genomfört en förstudie åt Stockholm Globe Arena och fastighetskontoret för att se över möjligheten och potentialen för att återvinna spillvärme från kylmaskiner på Tele 2 Arena. Fastighetskontoret och SISAB utreder närmare möjligheten att återvinna värmten. Preliminära resultat tyder på att energin kan vara för lågvärdig för att vara lönsam att återvinna. Ett samarbetsprojekt mellan Fortum och Stockholmshem för att minska

energianvändningen när förbrukningen är som högst (s.k. effektstyrning) har påbörjats leds av energicentrum.

Energicentrum genomför regelbundna möten om aktuella energifrågor med energiansvariga på stadens olika bolag. Förberedelserna inför genomförandet av lagen om energikartläggning av större företag, där även kommuner omfattas, har inletts.

Arbetet inom Årstasajten i EU-projektet GrowSmarter leds av Energicentrum. Ett informationsseminarium om projektet för stadens tjänstemän tillsammans med deltagande industriparters har genomförts. GrowSmarter beskrivs närmare under 1.6.1.

Fokusgrupp Energi i N. Djurgårdsstaden leds av Energicentrum, en analys av möjligheterna att skärpa energikraven från 55 kWh/m² till 45 kWh/m² pågår.

Förvaltningens stöd till stadens förvaltningar och bolag bedöms motsvara förväntningarna i organisationen.

Vara värdkommun för den regionala energi- och klimatrådgivningen samt ansvar för den lokala rådgivningen i Stockholm

Stockholms stad ansvarar för projektledning av det regionala energi- och klimatrådgivningssamarbetet (EKR).

Samarbetet arbetar mot en gemensam verksamhetsplan. Arbetet följer plan och några avvikelser mot plan förväntas inte under 2015. Nedan redovisas några aktiviteter från verksamheten. Under 2015 har 11 nyhetsbrev getts ut. EKR har deltagit på Motormässan med rådgivning kring transporter. Rådgivning gavs till 186 personer av 430 besökande. Samarbetet med Tekniska museet fortsätter, nytt avtal är tecknat och under våren har 166 st. klasser med totalt 3735 elever och 374 lärare besökt utställningen. Besöken på Tekniska museet utvärderas efter varje termin, senaste utvärdering visar att utställningen ”Spelet om energin” fortfarande är populär och uppskattad bland lärare och elever. Handboken ”Energieffektiv BRF” har uppdaterats med aktuell information och utökning av viktiga informationsområden som solenergi och transporter. Rådgivningen har tagit fram en ny inspirationsbroschyr ”Klimatsmarta hus” med fem exempel från regionen.

Inom ett Kyla- och värmeprojekt har 19 fastighetsägare fått rådgivning kring kyla- och värmeanläggningar. Ca 550 rådgivningssamtal har genomförts och webbsidan har haft ca 65 000 sidvisningar. Första veckan i maj anordnades 12 solenergiseminarier i regionen med totalt 330 deltagare. En ny kommunikationsstrategi för finansieringsperioden 2015-2017 är klar och antagen.

Inom den lokala energi- och klimatrådgivning prioriterar förvaltningen rådgivning till bostadsrättsföreningar. Målet är att nå ut med rådgivning till 60 föreningar per år. Under året har rådgivning getts till 29 bostadsrättsföreningar. En dialog förs med fastighetsbranschen om hur ett samarbete mellan staden och branschen kan byggas upp för att öka genomförande av energieffektiviseringsåtgärder i bostadsrättsföreningar och i fastigheter hos mindre privata fastighetsägare. Diskussioner har förts med Energimyndigheten om möjligheter till finansiering av ett pilotprojekt. Inga förhandsbesked om finansiering har getts av Energimyndigheten.

Engagera stockholmare och verksamma i Stockholm till minskad energianvändning och minskade utsläpp av växthusgaser

Inom klimatkommunikationen ska förvaltningen nå ut till boende och verksamma i Stockholm med information om vad Stockholms stad gör för att minska stadens klimatpåverkan och vad man som stockholmare och verksam i Stockholm kan göra. Det sker genom en årlig tematisk kampanj och löpande kommunikationsaktiviteter.

Årets temakampanj inom Klimatsmarta stockholmare, ”Hållbar konsumtion av varor och tjänster”, har genomförts. Kampanjen fokuserar på ämnet mat och klimat. I kampanjen har en kokbok, ”Det smarta köket”, med klimatsmarta recept tagits fram i samarbete med förvaltningens avdelning för livsmedelskontroll, Livsmedelsverket och Naturvårdsverket.

Kokboken lanserades på ett event med ett 50-tal besökare i hörsalen i Tekniska nämndhuset där bl.a. miljöborgarrådet Katarina Luhr medverkade i en paneldebatt om matens klimatpåverkan och kommuners roll. I debatten medverkade även representanter från Örebro kommun, Naturvårdsverket samt branschorganisationen Svenskt Kött. Boken har laddats ner 1045 gånger på webben och närmare 3000 kokböcker har skickats till intresserade samt delats ut på olika event.

Under våren har Klimatsmarta stockholmare producerat tidningen ”Klimatsmart i Stockholm” som bilaga till DN. Bilagan har delats ut till 240 000 hushåll.

På sociala medier har ca 350 statusuppdateringar i kanalerna Facebook, Twitter och Instagram gjorts. Exempel på inlägg är utlysning av recepttävling till den klimatsmarta kokboken, utlysning av namntävling till Pingvinen samt livetvittrande från olika konferenser, seminarier och event. Utöver detta har förvaltningen bland annat tipsat om vad man kan göra för att vara klimatsmart i hemmet (från foldern med samma namn) samt tips från appen Upptäck Stockholm.

Genom månadens klimatsmarta exempel (Pingvinpriset) kommuniceras stadens arbete för att minska energianvändning och klimatpåverkan. Stockholmarna tar del av de klimatsmarta exemplen via webb, notiser i Hallå stockholmare och Direktpress lokaltidningar.

Hittills i år har följande verksamheter utnämnts:

Januari - Tobias Häggstrand, kökschef i Akalla skola F- åk 9 fick utmärkelsen för att i samarbete med elever och lärare lyckats minska mängden mat som slängs med 57 procent.

Februari - Elvy Löfvenberg, miljöstrateg vid idrottsförvaltningen, för sitt mångåriga aktiva arbete med att minska energianvändningen i stadens idrottsanläggningar.

Mars - Åsa Örnevik, handläggare för lokal och miljö på Skarpnäcks stadsdelsförvaltning samt Marina Förström, avtalsförvaltare på serviceförvaltningen, för att ha möjliggjort att det nu finns fler ekologiska livsmedel i Stockholms stads nya livsmedelsavtal.

April – HR-strateg Gunilla Wallin och PAS’s stabschef Pian Hallner för sitt arbete med e-lönebesked

Maj – Projektledare Jacob Landin, SISAB för arbetet med Energiagenterna; pilotprojektet där förskolebarn stoppar energitjuvar.

Juni - Ingmarie Ahlberg gruppchef vid exploateringskontoret, Emelie Bjurå fastighetsstrateg vid fastighetskontoret, Virginia Kustvall Larsson, miljöstrateg vid stadsbyggnadskontoret och

Christina Wikberger projektledare vid miljöförvaltningen för sitt arbete med att synliggöra och stärka ekosystemtjänsterna i staden.

Vid Goda exempelmässan den 5 maj i Globen Annexet deltog Klimatsmarta stockholmare med en monter där stadens anställda bland annat gavs möjlighet att väga sin egen klimatpåverkan i den interaktiva utställningen Klimatvågen. De egna utsläppen av växthusgaser sätts i relation till tvågradersmålet och hur mycket den genomsnittliga stockholmaren ger upphov till. Många samtal fördes om hur personerna själva kan minska sin klimatpåverkan. Vid samma mässa uppmärksammades pingvinpristagarna från juni 2014 – maj 2015 vid ett mini-seminarium på Stora scenen. Uppemot 150 åskådare tog del av vad pristagarna åstadkommit samt bevittnade utnämningen av maj månads klimatsmarta exempel; Jacob Landin och SISAB för sitt arbete med pilotprojektet Energiagenterna.

Senaste versionen av appen Upptäck Stockholm med större interaktivitet gentemot användarna har slutlevererats och dess funktionalitet säkerställts. Användarna påminns nu löpande med hjälp av push-notiser om att använda appen och om olika aktiviteter i appen.

En av årets första utställningar i Stockholmsrummet 1.0 handlade om stadens miljöutmaningar där förvaltningen bidrog med stadens klimatarbete som en viktig del av innehållet. För Stockholmsrummet 2.0 som öppnar i oktober 2015 har förvaltningen ingått i workshops och planeringsmöten. Ett samarbete med exploateringskontoret har inletts kring utvecklingen av kommunikationen om Stockholm- Hållbar stad. Webbsidorna om klimat och energi på stockholm.se har fortsatt löpande uppdaterats och kompletterats med nytt innehåll.

Inom Klimatpakten har ett nyhetsbrev getts ut samt en signeringslunch genomförts. Klimatpaktsföretagen har bjudits in till två evenemang, WWF:s Earth Hour City Challenge konferens 17 mars samt Klimatpaktens konferens 2015 som äger rum 8 september.

Avvikelse: Med undantag för Kampanjen om ”Klimatsmart resande till och från jobbet” (”21-dagar”) som utgår enligt beslut i styrgrupp, är prognosen att verksamhetens alla mål kommer att nås.

Nämndmål:

2.1.8 Miljökvalitetsnormerna för omgivningsbuller ska uppfyllas

 Uppfylls helt

Miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller innebär att genom kartläggning av omgivningsbuller samt upprättande och fastställande av åtgärdsprogram ska det eftersträvas att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa (miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. 2 § första stycket 4 miljöbalken). Kommunfullmäktige har fattat beslut om stadens åtgärdsprogram (2014-2018) som i sin tur grundar sig på en strategisk bullerkartläggning. Denna kartläggning är under revidering och kommer färdigställas under hösten 2015.

Analys

Öka kunskapen om stadens ljud bland boende och verksamma i Stockholm

Förvaltningen medverkar i länsstyrelsens arbete med att förbättra ljudkvaliteten i Nationalstadsparken. En rapport som analyserar rekreationsvärden, tillgänglighet och

bullersituation har tagits fram.

Öka kunskapen om effektiva åtgärder mot buller genom medverkan i internationella projekt och extern samverkan i övrigt. Det planerade projektet inom Horisont 2020 har lagts på is eftersom två tilltänkta partners drog sig ur just innan ansökan skulle lämnas in. Övriga projekt fortsätter enligt plan.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.2 Transporter i Stockholm är hållbara

 Uppfylls helt

Analys

Nämnden bedriver ett omfattande arbete för ökad användning av miljöbilar vilket bidrar till ökad hållbarhet. När förvaltningen deltar i den fysiska planeringen bevakas att bostäder och nya arbetsplatser planeras och lokaliseras vid goda kollektivtrafiklägen och försörjs med cykelvägar.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel elbilar		16,67 %		14 %	10 %	2015
  Andel miljöbilar i stadens bilflotta	100 %	100 %		100 %	100 %	Tertial 2 2015
  Andel miljöbränslen i stadens etanol- och biogasfordon	88,47 %	100 %		100 %	tas fram av nämnd/ styrelse	Halvår 1 2015

Nämndmål:

2.2.1 Nya personbilar som säljs i Stockholms län ska år 2015 till minst 20 % vara miljöbilar*. Vidare ska 10 procent av nyregistrerade tunga fordon vara miljölastbilsklassade. Försäljningen av miljöbränsle ska uppgå till 16 procent i Stockholms län vid utgången av 2015. * Enligt den skärpta definitionen 2013

 Uppfylls delvis

Analys

Verka för att uppnå nämndmål 2.2.1 bland annat genom att arbeta efter den av KF antagna strategin för miljöfordon och förnybara bränslen i de delar som rör bilar och tunga fordon i staden.

Förvaltningens senaste statistik visar ca 25 % miljöbilar (april 2015), ca 4 % miljölastbilar (2014) och 17 % miljöbränsle (2013). Måltalet för lastbilar i 2.2.1 bedömer miljöförvaltningen inte komma att uppnås till 2015 eftersom det saknas tydlighet kring

nationella incitament och styrmedel, vilket ligger utanför förvaltningens rådighet. Detta gör att full måluppfyllelse inte visas för detta mål.

Under innevarande miljöprogramsperiod har två tankmöjligheter för tunga fordon kommit till stånd inom kommunen. Preem i Högdalen och AGA i Älvsjö. Dessutom har Statoil och OKQ8 etablerat 100 % HVO i Länna respektive Jordbro. Miljöförvaltningen för en dialog med oljebolagen Preem, Statoil, St1 och OKQ8 angående stadens mål om fler tankställen för förnybart bränsle i regionen och högre andel förnybart drivmedel i försäljningen. Förslag på fem möjliga tomter har gemensamt tagits fram och processas vidare tillsammans med exploateringskontoret. Ett nytt läge i Årsta ligger närmast en etablering, vilket bedöms ske under 2015. Fler tomter bedöms vara etablerade inom några år, men kommer inte att ske under 2015 p.g.a. att det är svårt att investera med det rådande oklara skatteläget för höginblandade förnybara drivmedel.

Den 16 juni ställde sig MHN bakom ett förslag om en ny definition för miljölastbil för staden. Denna är i huvudsak ett förtydligande av den föregående, med bättre möjlighet för uppföljning. Miljölastbilsdefinitionen är planerad för behandling i KS 2015-11-11 och i KF 2015-11-30.

Sedan 2013 har antalet bilpoolsbilar i Stockholm ökat från 200 till 600. Miljöförvaltningen förmedlar kontakter och information till bilpoolsaktörer och för bl a dialog med en stor internationell aktör, med avsikt att etablera sig i Stockholm under 2015/16. Under vintern har ett informationsmöte om bilpooler hållits för allmänheten hos Östermalms SDF.

Vara behjälplig och verka för att krav avseende miljöfordon och förnybara drivmedel tillämpas i samband med relevanta upphandlingar.

Miljöförvaltningen stöttar serviceförvaltningen och Stockholm Vatten med att ställa relevanta krav vid upphandling av transporter. Varje upphandling ställer skarpare krav än vad som gällde i det avtal som ersätts. En dokumenterad mall/arbetsprocess för hur krav och uppföljning ska hanteras har påbörjats och kommer finnas klar före årsskiftet.

Ett nätverk kring arbetsmaskiner och förnyelsebara drivmedel har startats i juni, med representanter från branschen, Trafikverket samt berörda förvaltningar i staden. Nya gemensamma miljökrav för entreprenadupphandlingar bedöms kunna finnas framme under 2016.

Verka för att andelen elbilar växer i Stockholms stad

Elbilsupphandlingen har avslutats och en slutkonferens hölls 19 mars 2015 med nästan 300 deltagare. Dokumentation finns på www.elbilsupphandlingen.se. Projektet har redovisats i MHN i maj. Elbilsupphandlingens resultat i korthet:

- Elbilsupphandlingen bidragit till ramavtal med fyra leverantörer som tillhandahållit nio olika fordonsmodeller. På detta sätt fick Sverige leveranser av elbilar tidigt, tidigare än vi annars skulle ha fått.
- Totalt har över 850 fordon avropats från ramavtalen under projektiden. 616 eldrivna fordon har fått merkostnadsersättning från projektet (medlen kommer från Energimyndigheten men har handlagts av miljöförvaltningen).
- Närmare 500 fordon har deltagit i projektet utvärdering. De utvärderade fordon hade fram till oktober 2014 kört 2,6 miljoner elkilometer och förarna är överlag mycket

nöjda med de eldrivna fordonen och rekommenderar den egna och andra organisationer att skaffa fler laddfordon. Erfarenheter visar att räckvidden minskar vid kall väderlek och värmen upplevs som otillräcklig i flera av fordonen. De flesta elbilsreson i utvärderingen är under 70 km. Elbilsförarna har god marginal och laddar långt innan batterierna är slut. Batterikapaciteten utnyttjas inte fullt ut. Förare av laddfordon kör mjukt för att spara på elen. De håller hastighetsbegränsningarna och tävlar med både sig själva och andra i konsten att köra energisnålt. Det känns inte längre angeläget att stressa i trafiken. Laddfordon är tystgående vid låga hastigheter. Det ger en skönare arbetsmiljö men andra gångtrafikanter hör inte alltid bilen. Förare måste vara uppmärksamma. Enligt förarna i projektet är publik laddinfrastruktur viktig för de som kör laddfordon och för att fler ska börja köra.

- Beslutsfattare inom Elbilsupphandlingen är nöjda med sitt deltagande projektet och anser att de fått möjligheter och kunskaper de annars inte skulle ha fått. Laddfordonen i Elbilsupphandlingen har inspirerat deltagande organisationer till fler insatser inom elbilsområdet.

Inkopplingen av en snabbladdningsstation som sattes upp tidigare i år har försenats pga att elnätet behöver uppgraderas av Fortum. Under 2015 har 4 nya snabbladdningsstationer öppnats och det finns nu 7 fungerande stationer i staden. Ytterligare 2-4 kommer upp under året. Utvärderingen av dessa, samt de nu ca 137 nya normalladdarna i staden, har påbörjats. Det sker i samarbete mellan Miljöförvaltningen, Trafikkontoret, Stockholm Parkering och KTH samt med finansiering från Energimyndigheten. En lägesrapport för detta ska redovisas gemensamt till TN och MHN i augusti.

Förvaltningen vill 2015 nå bostadsrättsföreningar i arbetet med att få till stånd laddplatser för elfordon. Under sommaren kom en förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar. Genom ansökan till länsstyrelsen går det nu att få medel för laddstationer upp till 50 procent av investeringen och max 20 000 kr för en normalladdare. Första ansökningsomgången är den 15 september 2015 och det blir ytterligare ett ansökningstillfälle under år 2015. Bostadsrättsföreningar, företag m.fl. (utom privatpersoner) är berättigade att söka. Under våren har en artikel publicerats på Fastighetsägarnas hemsida och under hösten planeras en utökad informationskampanj med direktutskick.

En demonstrationsanläggning för smart citylogistik kommer finnas på plats efter sommaren. Elfordon är upphandlade och flera butiker har också visat intresse för att bli medlem i logistikcentrat som ligger i Klara Zenit. Arbetsgruppen för centrat leds av trafikkontoret och miljöförvaltningen är aktiv.

Nämndmål:

**2.2.2 Uppnå 100 % miljöbilar i stadens flotta. Uppnå att stadens biodrivmedels-
elbilar till 85 % tankas/laddas med miljöbränsle och att upphandlade
transporttjänster till minst 55 % utförs med miljöfordon.**

● Uppfylls helt

Analys

**Verka för att uppnå nämndmål 2.2.2 bland annat genom att arbeta efter den av KF
antagna strategin för miljöfordon och förnybara bränslen i de delar som rör Stockholms
Stads egna fordon.**

Utfallet för stadens tankning av miljöbränsle för 2014 blev 85 % gas och 91 % etanol. Andelen miljöbilar är 97 %. Att det inte är 100 % beror på att stan har ett antal lätta lastbilar med gasdrift, där miljöbilsalternativ inte finns tillgängligt. I mars hölls ett seminarium för fordonsansvariga där dessa uppmuntrades för sitt goda arbete och bl a delgavs nyheten att Stockholms stad för andra året i rad står som totalvinnare i Miljöfordonsdiagnosen, denna gång en plats vi delar med Botkyrka kommun.

Interna fordonsbidrag för ca 3,5 miljoner kr är utbetalade för 13 elbilar, 29 laddhybrider och 2 andra miljöbilar. 12 nya ansökningar är under behandling. Därmed har staden 150 laddningsbara elfordon och MHNs årsmål (130) är uppnått.

Fem av stadens elbilar har nu utrustats för induktionsladdning. Detta sker och utvärderas inom ramen för ett demonstrationsprojekt med stöd av Energimyndigheten.

Stadsledningskontorets genomlysning av hanteringen av kommunkoncernens fordon, som miljöförvaltningen drivit, ska gå till beslut i KF i september. I beslutsunderlaget finns också förslag om att Stockholms stad ska upphandla en öppen bilpool för kommunkoncernen, vilket Serviceförvaltningen planerar att göra.

Arbete med att föreslå en ny miljöbilsdefinition för stadens inköp planeras till hösten 2015.

Nämndmål:

**2.2.3 MHN ska samarbeta och utbyta erfarenheter med andra städer och aktörer
i Europa för att påverka EU-regelverket samt driva åtgärdsarbete och
utveckling framåt.**

● Uppfylls helt

Analys

**Utveckla förvaltningens internationella miljöarbete genom att bevaka, påverka och
aktivt driva stadens intressen i organisationer, nätverk och projekt.**

Energicentrums verksamhet har presenterats på webinar inom C40-nätverket Municipal Building Efficiency Network tillsammans med City of Tshwane Metropolitan Municipality (Pretoriaregionen, Sydafrika) energieffektiviseringsarbete i kommunala verksamheter.

Förvaltningen har deltagit i Eurocities Miljöforum och arbetsgruppsmöten. Påverkansarbete har bedrivits inom nätverket, staden har deltagit i en skrivargrupp och lämnat synpunkter på

Eurocities kommande positionspapper inför klimatförhandlingarna i Paris COP21. Eurocities expertis inom EU-politik nyttjas för att söka påverka EU-kommissionens kemikaliepolitik vad gäller konsumentinformation och artikel 33 i REACH-lagstiftningen.

Genomföra europeiska projekt för att underlätta arbetet lokalt

Grow smarter

I januari 2015 startade det femåriga EU-projektet GrowSmarter. Arbetet med ansökan pågick från hösten 2013, och i oktober 2015 beviljades bidrag om 25 miljoner kronor varav Stockholms stad tilldelats 3,4 miljoner varav miljöförvaltningen tilldelats 2,5 miljoner kronor.

Projektet är uppdelat i åtta arbetspaket (workpackage, WP) I WP2-3 finns 12 Smarta lösningar, 4 för respektive WP. WP1 Projekt koordination, WP2 Låg energi distrikt, Effektivt och smart klimatskal, Smart bygglogistik, Smarta energisparande boende, Smart lokal produktion av el och integration med kraftnät, WP3 Integrerad infrastruktur, Smart belysning, Integrering av överskottsvärme, Smart avfallshantering som omvandlar avfall till el, värme och biogas, Big Data protokoll – använda energidata för att spara energi och förbättra livskvalitén, WP4 Hållbara urbana transporter, Hållbara leverenser, Smart trafikstyrning, Alternativa bränslen för mindre CO2 utsläpp och bättre luftkvalité, Smarta mobilitetslösningar, WP5 Teknisk utvärdering, WP6 Ekonomisk utvärdering, WP7 Reproduktion i följestäder, WP8 Informationsspridning

Stockholm, Köln och Barcelona är sk light house cities som ska demonstrera de smarta lösningarna och Graz, Suceava, Valetta, Cork och Porto följer projektet och planerar att implementera en eller flera av de lyckade åtgärderna. I projektet deltar även 25 industriella partners som i huvudsak är de som ska genomföra åtgärderna.

I februari arrangerades en kickoff för projektet med ett efterföljande Första General Assembly, som är beslutande organet i projektet. Före projektets start hade avtal skrivits med EU vilket kallas Grant Agreement. I början av projektet slutförhandlades ett avtal mellan alla partners , Consortium agreement vilket skrevs på av alla utom Phillips som då lämnade projektet.

I juni arrangerades det andra General Assembly mötet i Köln där projektets utlovade EU-rapporter (Data management report, Inceptionreport, Evaluationreport, Replication assesment report och communication report) behandlades. Inception report innebär bl.a. beslut om att göra de ändringar som behöver göras i Grant Agreement - avtalet med EU som beskriver vad projektet har åtagit sig, budgetfördelning och de partners som deltar. Denna sk amendment process beräknas vara klar i september.

Förberedelse för implementering av 12 smarta lösningar pågår i respektive site, och vissa åtgärder har redan börjat implementeras. I Stockholm ska SKANSKA genomföra uppdraget att genomföra Stockholmsshems renovering. I Köln är det en privat fastighetsägare som genomför renoveringen och i Barcelona ska både staden och energibolaget Gas Natural genomföra delar av renoveringen av ett hotell och privatägda lägenheter. Det är ett stort antal lägenheter som ska renoveras, dialogen med boende tar därför tid både i Stockholm, Köln och Barcelona. Både Köln och Stockholm (Stockholmshem) behöver av den anledningen förskjuta tidplanen för ombyggnationen av vissa hus. Diskussion om detta pågår nu med EU. Förhoppningen är att projektet inte ska behöva förlängas p.g.a. detta utan att renoveringen och

uppföljning hinns med före slutet av 2019. Transportlösningarna och infrastrukturlösningarna påverkas inte av detta.

Eccentric

Stockholm har skickat in en förstastegsansökan till EU (Civitas) om hållbara trafiklösningar i städer tillsammans med Madrid, Åbo och München. Ansökan har gått vidare från första uttagningsomgången och en utvecklad ansökan skrivs under hösten 2015. Om den slutliga ansökan antas kan projektet starta 1/1 2016.

CleanTruck

En lyckad slutkonferens för Life+-projektet CleanTruck hölls i januari med över 100 besökare, och en slutrapport har skickats in till EU-kommissionen i mars. MHN fick en slutredovisning av CleanTruck i juni.

Nearly Zero Energy Building Renovation (NeZeR)

Inom EU-projektet NeZeR ansvarar förvaltningen för att ta fram instruktioner för hur städer kan arbeta med energieffektivisering av befintlig bebyggelse. Instruktionen ska vara klar i mars 2016. Projektet håller tidplanen. I maj organiserade Stockholm i ett tredagars arbetsmöte för projektet. Projektet genomförs i samarbete med Stockholms hem och Stadshus AB.

Urban Learning

Projektet handlar om erfarenhetsutbyte mellan Europeiska städer om hur energifrågor hanteras vid planering och genomförande av nyexploatering av miljöprofilområden och liknande. Projektet genomförs i samarbete med stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret. Under året har ett möte hållits i Wien, Österrike.

Kemikaliecentrum deltar i ett projekt för att inspirera Tartu kommun samt konsumentrådgivare i Estland, Lettland och Litauen i arbetet med att minska utsläppen och exponeringen för kemikalier med skadliga hälso- och miljöegenskaper. Ett seminarium i Tartu har genomförts. Miljöförvaltningen arbetar också med en EU-ansökan inom Interreg, NonHazCity, som handlar om kemikaliefrågor. Ansökan görs tillsammans med kommuner och avloppsreningsverk i Finland, Estland, Lettland, Litauen, Polen och Tyskland. Ansökan ska lämnas in i juli.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.3 Stockholm har ren luft och rent vatten

● Uppfylls helt

Analys

Nämnden har en expertroll och samordnande roll i flertalet områden som tas upp under detta mål. Således sker en omfattande mätning av luftföroreningar som är underlag för beslut om åtgärder. Nämnden driver sedan många år vattenfrågor inom staden. Handlingsplanen för god vattenstatus som kommunfullmäktige antog i mars 2015 är utgångspunkten för bland annat lokala åtgärdsprogram. Stadens samtliga 23 vattenförekomster ska ha lokala åtgärdsprogram framtagna till 2018. Nämnden har i tertiärrapport 1 erhållit finansiering för genomförande av insatser enligt Handlingsplan för god vattenstatus med 4,0 mnkr.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel dubbdäck		0 %		0 %	tas fram av nämnden/styrelsen	2015
  Andel flerbostadsfastigheter i staden (totalt) som har radonhalt under riktvärdet 200 Bq/m ³ luft		56,12 %		58 %	tas fram av nämnd/styrelse	2015
  Antal dygn över normvärdet för kvävedioxid i luft		51		7	tas fram av nämnd	2015
  Antal dygn över normvärdet för PM 10 i luft		12		0	tas fram av nämnd	2015
  Total fosforhalt i sjöar		88,89 %		83 %	83 %	2015

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
  Exploateringsnämnden ska tillsammans med stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden ta fram en strategi för ekosystemtjänster och grönytekomensation.	2015-01-01	2015-12-31	
  En kartläggning av miljögifter/förorenad mark ska påbörjas på Bromma flygplats. Enligt avtalet mellan Stockholms stad och Luftfartsverket 2007 ansvarar Swedavia för detta. Miljöförvaltningen ska medverka till denna kartläggning.	2015-01-01	2015-12-31	
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska initiera ett tillsynsprojekt av båtclubbar för att bristerna hos båtclubbarna ska åtgärdas	2015-01-01	2015-12-31	
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska tillsammans med exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden utreda förutsättningarna för att göra Norra och Södra Djurgården samt Lillsjön till naturreservat.	2015-01-01	2015-12-31	
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden, ska tillsammans med exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden verka för att det inrättas ett naturreservat i Rågsveds friområde.	2015-01-01	2015-12-31	

Nämndmål:

2.3.1 Bidra till att stadens vattenområden uppnår god ekologisk och kemisk vattenstatus.

 Uppfylls helt

Analys

Samordna och planera arbetet med framtagande av lokala åtgärdsprogram för de vattenförekomster som inte uppnår eller riskerar att inte uppnå miljö kvalitetsnormerna.

Handlingsplanen för god vattenstatus antogs av kommunfullmäktige den 9 mars 2015. Fokus i arbetet ligger på framtagande av lokala åtgärdsprogram för stadens vattenförekomster. För sju av vattenförekomsterna ska arbetet påbörjas under 2015 enligt beslut av styrgruppen för stadens vattenarbete. Åtgärdsprogrammet för Bällstaån kommer att vara färdigställt under slutet av 2015, arbetet med de övriga sex kan påbörjas efter sommaren under förutsättning att medel beviljas från CMR. Dessa kommer då att vara färdigställda under 2016. Stadens samtliga 23 vattenförekomster ska ha lokala åtgärdsprogram framtagna till 2018. För att nå detta mål krävs samverkan internt inom staden för att få en bra och ändamålsenlig organisation. Arbeta med att bilda denna organisation pågår.

Redovisa förslag till lokalt åtgärdsprogram för Bällstaån och stödja framtagandet av åtgärder

Ett underlag till lokalt åtgärdsprogram för Bällstaån har tagits fram som främst omfattar förslag till dagvattenåtgärder inom Stockholms stad. För närvarande inhämtas kompletterande förslag och synpunkter från övriga berörda kommuner och andra aktörer inom Bällstaåns avrinningsområde. Stockholm Vatten genomför under året en provtagning i alla dagvattenutlopp i Stockholm med syfte att identifiera och åtgärda felkopplingar i avloppsledningssystemet. En redovisning av pågående aktiviteter och kostnader för hittills identifierade behov av åtgärder har redovisats i miljöförvaltningens chefsgrupp. Under hösten ska möjliga källor till förhöjda halter i ån av PFOS undersökas av en konsult. En förstudie om att anlägga en gemensamhetsanläggning för rening av dagvatten inom Lunda industriområde har upphandlats.

Samordna, följa upp och kommunicera stadens vattenarbete enligt Handlingsplan för god vattenstatus

Arbete pågår med att organisera arbetet i enlighet med Handlingsplanens aktiviteter. Den årsrapport som tidigare togs fram inom Vattenprogrammet kommer att övergå i rapportering av åtgärderna i Handlingsplanen. Den första rapporteringen kommer att göras under 2016 då arbetet enligt Handlingsplanen startade under våren 2015. Information om Handlingsplanen är efterfrågad och miljöförvaltningen har deltagit på flera externa konferenser för att informera om arbetet. Dagvattenstrategin antogs av kommunfullmäktige den 9 mars 2015. Ett arbete med att ta fram konkreta vägledningsdokument pågår, det första om parkeringsytor, som stöd för att implementera strategin i stadsbyggnads- och exploateringsprocessen.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.4 Det är enkelt att välja en miljövänlig livsstil

 Uppfylls helt

Analys

Nämndens verksamhet har en direkt relevans för målet. Genom inrättande av Kemikaliecentrum har ett ökat fokus kommit på giftfri miljö för barn. Sedan tidigare finns inom hälsoskyddstillsynen ett omfattande arbete för en god inomhusmiljö i skolor och förskolor. Tillsynen omfattar även återvinningscentralerna som även dessa omfattas av målet liksom miljöinformationen till invånarna.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
  Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska tillsammans med stadsdelsnämnderna ta fram kriterier för att undvika barns exponering för skadliga kemikalier på stadens förskolor inom ramen för kemikalieplanen	2015-01-01	2015-12-31	

Nämndmål:

2.4.1 Aktivt bidra till att stadens mål om giftfria varor och byggnader ska uppnås.

 Uppfylls helt

Analys

Lansera kemikalieplanen och stödja dess implementering

Under andra tertialet har en kommunikatör anställts. Kemikaliecentrums kärnverksamhet består nu av en samordnare, två specialister och en kommunikatör. Därtill kommer fyra personer som i varierande utsträckning deltar i arbetet inom Kemikaliecentrum.

Kemikalieplanen och Kemikaliecentrum har presenterats vid möten med förvaltningar och bolag inom staden samt för representanter för andra kommuner. Ett forskarmöte planeras till hösten för att etablera kontakt med ledande forskare till ett vetenskapligt råd.

Ge stadens verksamheter stöd och kompetensutveckling inom området kemikalier i varor och produkter

Kemikaliecentrum hjälper löpande till att prioritera och ställa relevanta kemikaliekrav vid upphandlingar. Genomgång av befintliga avtal och sortiment pågår för att identifiera kemikaliesmarta produkter. Kompetensutveckling för upphandlare och ett pilotprojekt för uppföljning av ställda krav planeras till hösten/vintern 2015/2016. Kemikaliecentrum deltar som medlem och från mitten av februari som ordförande för fokusgruppen för Hållbara byggnader i projektet Norra Djurgårdsstaden (NDS). Kemikaliecentrum medverkar också i kriteriegruppen för Byggvarubedömningen samt Bastas vetenskaplig råd och verkar för att stadens kemikaliekrav uppfylls i de båda systemen. Dessa två system utgör stöd för att ställa rätt kemikaliekrav i byggprocessen för byggande förvaltningar och bolag. Kemikaliecentrum har även gett stöd och råd till stadens byggande förvaltningar och bolag hur man ställer kemikaliekrav i upphandling av bygg- och anläggningsvaror. En projektplan för upphandling

av ett kemikaliehanteringssystem är fastställd. Förstudien håller på att avslutas samtidigt som kravspecifikationen utvecklas. Planering för implementering har påbörjats.

Stödja stadsdelarnas och SISABs arbete med kemikalier på förskolor

Ett nätverk av representanter för stadsdelarna m.fl. har bildats och träffats två gånger under våren. Kemikaliecentrum arbetar med att sammanställa råd för hur stadsdelarna och förskolorna kan arbeta för att få bort farliga ämnen. Råden kommer att förmedlas dels genom en vägledning, dels som utbildningar för olika grupper och som en webbutbildning för förskolepersonal. Vägledningen kommer att vara klar i början av hösten. Utbildningar för förskolechefer m fl har hållits och kommer att fortsätta ges även under resten av året på stadsdelsnivå. Webbutbildningen för förskolepersonal kommer att produceras under hösten. En person har projektanställts på deltid för att hålla ihop detta arbete och samordna det med tillsynen på förskolor.

Stödja tillsynen på förskolor med avseende på kemikalier

En metod och en checklista för kontroll av förekomst av farliga ämnen i varor och material i förskolemiljön ska tas fram. Detta kommer att ske i nära koppling till arbetet med den vägledning och de utbildningar för förskolepersonal som syftar till att minska exponeringen för farliga kemikalier i förskolemiljön. Analyser av förekomst av farliga ämnen i inomhusmiljön på förskolor genomförs i samarbete med Karolinska institutet.

Kommunicera om kemikalier med medborgare och verksamhetsutövare

Stockholms Kemikalieforum har under våren anordnat tre seminarier för handelsföretag. Liknande seminarier planeras för hösten. En utveckling av forumet till andra branscher kommer påbörjas under hösten. En utställning om "det kemikaliesmarta köket" tas fram under sommaren 2015. Arbetet sker i samverkan med representanter från stadsdelsförvaltningar, Stockholm Vatten AB och kulturförvaltningen. Utställningen ska bland annat visas på Kista bibliotek. Kemikaliecentrum har informerat om stadens kemikaliearbete på en gymnasieskola.

Nämndmål:

2.4.2 Snabb och effektiv service

 Uppfylls helt

Analys

Punktlighetsmålen visar på en god måluppfyllelse vad gäller de mått som beskrivningen av servicen som vänder sig ut mot allmänheten.

Antalet misstänkta matförgiftningar har varit fler under 2015 än tidigare år, i genomsnitt närmare 65 ärenden per månad mot tidigare 50. Ökad kännedom om vikten av att rapportera matförgiftningar hos allmänheten samt förbättrade möjligheter via e-tjänster och liknande förklarar sannolikt ökningen.

Anmärkningsvärda incidenter under året består av det största utbrottet i Stockholm i modern tid där minst 600 personer insjuknade p.g.a. calicivirus, den s k "vinterkräksjukan", i mat på en personalmatsal.

Ett ovanligt långt utbrott där de första fallen noterades redan i december 2014 och har sakta men säkert orsakat nya fall under året. En större incident på Gotland under sommaren gjorde

att smittan kunde spåras till en kryddblandning som varit spridd i hela landet. Över 150 personer har insjuknat till följd av Salmonella Enteritidis

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
 Handläggning av värmepumpansökningar ska påbörjas senast efter 5 arbetsdagar.	100 %	100 %	100 %	95 %		Tertial 2 2015
 Påbörja utredning om misstänkta matförgiftningar inom ett dygn	88,2 %	96,8 %	85 %	80 %		Tertial 2 2015
 Respons på klagomål lämnas och kontakt med utpekad störningskälla tas inom två veckor.	97,7 %	96 %	96 %	95 %		Tertial 2 2015

KF:s inriktningsmål:

3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Nämnden bidrar till en samhällsservice som fungerar bra och med god service. Särskilt tillsynen har kontakt med många företag och kan stödja företagen att leva upp till lagstiftningen på miljö- och livsmedelsområdet. Nämnden har en god budgethållning och bidrar på så sätt till en balans och hållbarhet i stadens ekonomi.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.2 Företag väljer att etablera sig i Stockholm

 Uppfylls helt

Analys

Nämnden bidrar till att Stockholm kan fortsätta att bygga på sitt goda anseende på miljöområdet vilket är en av stadens konkurrensfördelar. En väl fungerande tillsyn bidrar till ett positivt företagsklimat där lagregler för miljö och livsmedelshantering är lika för alla. Inte minst genom e-tjänsterna utvecklas väl fungerande och effektiva kontakter med företagen och även samarbetsprojekt med företagen t.ex. för utveckling av teknik inom energiområdet.

Nämndmål:

3.2.1 Förvaltningen ger en god service och bedriver tillsyn med hög professionalitet mot företag och andra verksamhetsutövare i staden

● Uppfylls helt

Nämnden har en hög prioritering av servicen mot företagen i staden vilket stigande NKI-värden visar. Hittills under året har dock inte redovisats några NKI-värden. Punktlighetsmålen nedan avser service till företag och har bra måluppfyllelse hittills under året och flertalet har förbättrat sina värden jämfört med VB 2014.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
● Behandla anmälningar enligt miljöbalken inom sex veckor	87,4 %	95,6 %	90 %	90 %		Tertial 2 2015
■ Företagen uppfattar inspektörerna som professionella		79		70		2015
● Miljörapporter besvaras senast 30 juni.	100 %	95,1 %		95 %		Tertial 2 2015
● Påbörja prövning av inkomna ansökningar inom livsmedelskontroll om registreringar eller godkännande inom 14 arbetsdagar.	99,5 %	98,9 %		90 %		Tertial 2 2015
● Påbörja prövning av inkomna ansökningar inom livsmedelskontroll om registreringar eller godkännande inom 14 arbetsdagar.	99,5 %	98,9 %		90 %		Tertial 2 2015

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva

● Uppfylls helt

Analys

Nämnden har en högt specialiserad verksamhet vilket påverkar möjligheterna att erbjuda sommarjobb och praktikplatser. Dock erbjuder förvaltningen praktikplatser och sommarjobb i den mån det är möjligt. Dessutom erbjuds möjlighet att göra studiepraktik och examensjobb på förvaltningen.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	2 st	0 st	4 st	4 st	500 st	Tertial 2 2015
  Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi		10 st		10 st	6 700 st	2015
Analys Förvaltningen har tagit emot 18 sommarjobbare som bland annat har arbetat med Klimatvågen och med administrativa sysslor som ekonomi.						

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
  Arbetsmarknadsnämnden ska ansvara för att i samverkan med stadens nämnder och bolag genomföra ett utvecklingsarbete med syfte att stadens praktikplatser ska anpassas till de behov som finns hos jobbtorgens aspiranter. Stadens nämnder och bolag ska medverka i denna samverkan och i arbetet med att bereda aspiranterna praktiktillfällen	2015-01-01	2015-12-31	
  Nämnderna ska möjliggöra yrkesintroduktionsanställningar och lärlingsanställningar inom sina verksamheter	2015-01-01	2015-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar

 Uppfylls helt

Analys

Miljö- och hälsoskyddsnämnden har uppvisat en god budgethållning under årens lopp och bidrar därmed till stadens budgethållning som helhet. Nämnden har en hög prioritering av effektivitet och översyn av kostnader och intäkter för att få mycket verksamhet ut av sina resurser. Lösningar söks därför som bidrar till ökad kostnadseffektivitet.

Uppföljning av budget enligt kostnadsslagsnivå

<i>Mnkr</i>	Nämndens budget	Prognos på årsutfall
Kostnader		
Tillsyn/myndighetsutövning	103,0	103,6
Miljöövervakning	36,3	36,2
Miljöbilar	17,1	16,1
Energi och klimat	12,1	13,2
Gemensam verksamhet	33,6	33,0
Externfinansierade projekt	9,2	12,4
Summa kostnader	211,3	214,4
Intäkter		
Tillsyn/myndighetsutövning	-84,2	-84,6
Miljöövervakning	-8,0	-9,6
Miljöbilar	-7,3	-6,4
Energi och klimat	-0,6	-0,7
Gemensam verksamhet	0,0	-0,2
Externfinansierade projekt	-9,2	-13,4
Summa intäkter	-109,3	-114,9
avskrivningar	0,9	0,9
internräntor	0,0	0,0
Verksamhetens nettokostnader inkl kap kostnad	102,9	100,4

I tertialrapport 2 prognostiseras ett nettoutfall om 100,4 mnkr, dvs. ett överskott om 2,5 mnkr jämfört med budget på 102,9 mnkr. Efter Kf:s beslut om budget 2015 fick nämnden en budget om 93,0 mnkr och därefter budgetjusteringar i två omgångar dvs. justering av intäktskravet för tillsyn om 5,4 mnkr och 0,5 mnkr från Central medelsreserv i avstämningsärendet samt 4,0 mnkr för vattenprogrammet i tertialrapport 1.

Det prognostiserade överskottet beror på icke förbrukade medel för insatser inom vattenprogrammet som förvaltningen fick budgetjustering för i tertialrapport 1. Orsaken till fördröjningen är att man först nu har kommit i gång med arbetet. Förvaltningen kommer att ansöka om ombudgetering av dessa medel till år 2016.

På intäktssidan märks upplösningen av reserven för risk inom projekt Hållbara Järva om 1,76 mnkr. Boverket har inte godkänt slutrapportering av projektet men förvaltningen bedömer att risken för att förvaltningen inte får full ersättning från Boverket har utgått.

Ökade tillsynskostnader jämfört med budget beror på extra satsningar som görs framförallt för att öka tillsynen och förbättra arbetsmiljön för inspektörerna.

Budgetjusteringen för Vattenprogrammet, som förvaltningen fick i juni i samband med Ks beslut om tertialrapport 1, kommer inte hinna utnyttjas helt i år, och förvaltningen kommer att ansöka om ombudgetering av 2,5 mnkr till år 2016.

Bilaga 2.1 visar en mer detaljerad tabell per kostnadsslag enligt SLKs fördelning.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Arsmål	KF:s årsmål	Period
  Antal tävlande i kvalitetsutmärkelsen		0 st		0 st	tas fram av nämnden	2015
  Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	97,6 %	95,3 %		100 %	100 %	Tertial 2 2015
  Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	97,6 %	95,3 %		100 %	100 %	Tertial 2 2015
  Nämndens prognossäkerhet T2		-3 %		+/- 1 %	+/- 1 %	2015

Nämndmål:

3.5.1 Bibehålla en hög intäktsfinansieringsgrad

 Uppfylls helt

Analys

Intäktsfinansieringsgraden beräknas vara något lägre än budgeterar pga. extra satsningar som förvaltningen har gjort inom tillsynen såsom förbättring av arbetsmiljön, utbildningssatsningar för inspektörer, inköp av arbetskläder och förstudie för framtagande av ett system för inrapportering av köldmediadata mm.

Nämndmål:

3.5.2 Effektivisera och höja kvaliteten på förvaltningens interna processer

 Uppfylls helt

Analys

Miljöförvaltningen bedriver ett kontinuerligt arbete med att se över och effektivisera miljöförvaltningens interna processer. Både renodlat administrativa processer samt interna processer inom tillsynen genomarbetas systematiskt för generell kvalitetshöjning. Metoder som används är ökad digitalisering, utveckling av e-tjänster, klarspråksarbetet, kompetensutveckling och processkartläggningar enligt exempelvis Lean.

Centralt i effektiviseringsarbetet är också moderniseringen av förvaltningens ärendehanteringssystem Ecos. Förnyelsen av Ecos är indelat i fyra delprojekt som nu pågår för fullt. Bland aktiviteterna kan nämnas processgenomgångar inom tillsynen som genomförs på hälsoskyddsavdelningen samt avdelningen plan och miljö, ett omfattande

registervårdarbete som genomförs av samtliga tillsynsavdelningar och verksamhetsstöd, e-arkivering av ärenden genomförs i nära samarbete med stadsarkivet och slutligen genomförs en genomgång av teknik och integrationer med stöd av externa konsulter.

Flertalet av miljöförvaltningens medarbetare har också genomgått klarspråksutbildning i syfte att öka tydligheten och begripligheten i förvaltningens texter. Särskilda klarspråksprojekt inom olika områden pågår också på tillsynsavdelningarna. Ett flertal utbildningar som syftar till att höja den administrativa kompetensen har också genomförts inom exempelvis ekonomi, ärendehantering i Ecos, massmediehantering samt olika HR-utbildningar riktade till både chefer och anställda.

KF:s inriktningsmål:

4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Förvaltningens långsiktiga personalstrategiska arbete har målet att skapa en attraktiv arbetsplats med högkompetenta och högpresterande medarbetare. Det systematiska jämställdhetsarbetet är en del av det personalstrategiska arbetet. Förvaltningens personalarbete omfattar också arbete mot diskriminering och genom samarbetet med funktionshinderrådet finns ett systematiskt arbete för ökad delaktighet vilket bland annat omfattar ökad tillgänglighet. Genom uppdragen i kommunfullmäktiges budget uppmärksammas även frågor om jämställdhet i förvaltningens utåtriktade verksamhet såsom tillsyn, miljöövervakning med flera områden.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.1 Stockholm är fritt från diskriminering

 Uppfylls helt

Analys

Ett löpande arbete med bemötande pågår. Bland annat sker utbildning inom bemötande inom ramen för MSL, Miljösamverkan Stockholms län. Förvaltningen arbetar kontinuerligt med jämställdhet och mångfald för att motverka diskriminering och kränkande särbehandling. Arbetet med att uppdatera den treåriga Jämställdhet och Mångfaldsplanen för nästa period 2016-2018 har påbörjats.

Förvaltningen har i samband med det strategiska ärendet påbörjat en diskussion om effekterna av förvaltningens beslut och resursfördelning utifrån kön.

En fördjupad lönekartläggning där bland annat lön och kön särskilt uppmärksammas är planerad mot slutet av året. Förvaltningens chefsgruppsöverläggningar under våren 2015 ägnades helt åt en analys av huruvida det finns orättvisa lönesättningar på miljöförvaltningen.

Förvaltningen deltar i Nyckeltalsinstitutets JÄMIX utvärdering och har förbättrat resultatet från föregående år från 106 poäng till 131 poäng och är nu rankad på plats 42 av de 200 organisationer som medverkar. Samtliga anställda har under året bjudits in till en mycket uppskattad föreläsning om genus och mångfald.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum	Avvikelse
  Miljö- och hälsoskyddsnämndens verksamhet ska jämställdhetsintegreras i syfte att synliggöra effekten av nämndens beslut och resursfördelning utifrån kön	2015-01-01	2015-12-31	

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

 Uppfylls helt

Analys

Miljöförvaltningen har höjt målsättningarna inom detta område och bedöms på det hela taget uppfylla detta mål. Förvaltningen genomför kontinuerligt åtgärder för att förbättra attraktiviteten som arbetsgivare och att erbjuda anställda spännande och utmanande arbeten. Förvaltningen medverkar i Nyckeltalsinstitutets rakning och jämförs med mer än tvåhundra andra organisationer med avseende på attraktivitet som arbetsgivare. Förvaltningen har fått en något förbättrad poäng på 136 jämfört med en median på 116 för kommuner och 115 för samtliga 230 deltagande organisationer.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Årsmål	KF:s årsmål	Period
  Aktivt Medskapandeindex		80		82	82	2015
  Andel medarbetare med ofrivillig deltid som erbjuds heltid		100 %		100 %	100 %	2015
  Andel medarbetare som inte upplever sig diskriminerade på sin arbetsplats				100 %	100 %	2015
  Ledarskapsindex				82	78	2015
  Motivationsindex				82	82	2015
  Sjukfrånvaro	2,5 %	2,5 %	2,4 %	2,4 %	4,4 %	Tertial 2 2015
  Sjukfrånvaro dag 1-14	1,2 %		1,1 %	1 %	tas fram av nämnden	Tertial 2 2015
Analys						
Rullande 12 månaders korttidsfrånvaro har ökat från 1,0% för 2014 till 1,16% i juni.						
  Styrningsindex				82	82	2015

Nämndmål:

4.2.1 Miljöförvaltningen ska erbjuda meningsfulla arbetsuppgifter, en hälsosam arbetsmiljö, ett tydligt och inspirerande ledarskap och möjlighet till delaktighet och utveckling

 Uppfylls helt

Analys

Målet bedöms uppfyllas. Förvaltningen kan erbjuda stora och spännande projekt såväl som utvecklande arbetsuppgifter i det dagliga arbetet. Satsningar görs på utökad kompetensutveckling i särskilda projekt samt genom medveten kompetensöverföring mellan anställda. Chefsstöd och coaching erbjuds till chefer och ledare. Arbetsmiljöarbetet ges tillbörlig uppmärksamhet och ett seriöst arbete pågår för att följa upp framtagna handlingsplaner efter den årliga medarbetarenkäten. Friskvårdsarbetet är starkt, Klamparhallens aktiviteter är uppskattade och förvaltningen sponsrar bland annat deltagande i Våruset, Milspåret och Midnattsloppet.

Deltid till heltid

Miljöförvaltningen har endast ett fåtal personer som arbetar deltid, dessa har fått frågan om de önskar övergå till heltid men ingen har uttryckt önskan om att öka sin sysselsättningsgrad.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning

 Uppfylls helt

Analys

Vid förvaltningens interna upphandling och inköp av varor och tjänster uppmärksammas kravet på miljövänliga val.

Indikator	Periodens utfall	Periodens utfall VB 2014	Prognos helår	Arsmål	KF:s årsmål	Period
  Andel relevanta upphandlingar av varor och tjänster där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte ingår		100 %		100 %	tas fram av nämnd/styrelse	2015

Uppföljning av ekonomi

Uppföljning av driftbudget

I tertialrapport 2 prognostiseras ett nettoutfall om 100,4 mnkr, dvs. ett överskott om 2,5 mnkr jämfört med budget på 102,9 mnkr.

Nedanstående tabell visar utveckling av nämndens budget för 2015.

	Kostnader	Intäkter	Netto
KF budget 2015	186,1	-93,1	93,0
Justering tillsynsintäkter		5,4	
Naturresevat	0,5		
Omslutningsförändringar	16,8	-16,8	
Budget avstämningsärendet	203,4	-104,5	98,9
Budgetjustering vattenprogrammet T1	4,0		
Omslutningsförändringar	4,8	-4,8	
Budget efter T1	212,2	-109,3	102,9

Prognosen för bruttokostnaderna för nämnden inklusive kapitalkostnader är 215,3 mnkr medan intäkterna beräknas uppgå till 114,9 mnkr. Tabellen nedan visar nettoutfall 2014, budget och prognos 2015 per avdelning.

	Utfall 2014 (tkr)	Budget 2015 (tkr)	Prognos 2015 (tkr)
Livsmedelskontrollen	-2,6	-0,7	-0,2
Hälsoskydd	4,4	6,1	6,8
Plan och miljö	29,9	33,7	32,6
Miljöanalys	15,7	22,8	21,3
SLB	5,1	6,5	6,1
Nämnd, FC, V-stöd, gemensamma kostnader	32,6	34,5	34,0*
Summa MHN, netto	85,1	102,9	100,4

* Inklusive omslutningsförändring om 4,5 mnkr för utveckling av nya e-tjänster.

Tillsyn

Nedanstående tabell visar tillsynsintäkter och kostnader uppdelade per avdelning.

(Mkr)	Utfall helår 2014	Budget Helår 2015	Prognos T2
Plan och Miljö, intäkter	-15,7	-15,2	-15,3
Plan och Miljö, kostnader	17,5	17,5	17,0
Plan och Miljö, tillsyn netto	1,8	2,3	1,7
Hälsoskydd, intäkter	-26,5	-28,2	-28,6
Hälsoskydd, kostnader	30,9	34,4	35,5
Hälsoskydd, tillsyn netto	4,4	6,2	6,9
Livsmedelskontrollen, intäkter	-40,4	-40,8	-40,7
Livsmedelskontrollen, kostnader	37,8	40,0	40,5
Livsmedelskontrollen, tillsyn netto	-2,6	-0,7	-0,2
Summa tillsynsintäkter	-82,6	-84,2	-84,6
Summa tillsynskostnader*	86,2	92,0	93,1
Tillsyn, netto	3,6	7,8	8,5
Övrig myndighetsarbete (fysplan, buller, ekologer mm)	9,4	11,0	10,5

*Alla kostnader är inkl. avdelningarnas OH men exkl. förvaltningens OH kostnader som redovisas som övrig verksamhet.

De prognostiserade intäkterna för tillsyn ökar jämfört med budget, vilket till största delen beror på högre intäkter för avdelning Hälsoskydd som utfört flera badvattenprovtagningar och fastighetsinspektioner än budgeterat. De prognostiserade högre kostnaderna för tillsynen beror på:

- en särskild utbildningsåtgärning görs för några inspektörer, dels en utbildning i värmepumpsteknik, dels en vattenreningsutbildning. Utbildningarna är mycket angelägna men relativt kostsamma, varför dessa kan vara svåra att prioritera inom ramen för en ordinarie budget
- i syfte att effektivisera tillsynen av köldmedieaggregat genomförs under hösten en förstudie för framtagande av ett system för inrapportering av data i en databas som kan överföra data direkt till ECOS. Förstudien genomförs i samarbete med branschföretagen
- extra inspektörer under hösten i syfte att minska balansen av olägenhetsärenden (oftast ej debiterbar tillsyn)

- informationskampanj om miljöstatus i Stockholm för ett antal miljö- och hälsotvårfaktorer riktade till stadens medborgare via stortavlor, bilaga i DN/SvD och Webb
- administrativ inhyrd förstärkning i 4 månader (registervård)
- inköp av arbetskläder med stadens logotyp
- förbättring av arbetsmiljön.

Jämfört med utfallet 2014 har dock de totala tillsynsintäkterna ökat med 2,0 mnkr samtidigt som kostnaderna ökat med 6,9 mnkr. Detta beror på betydligt lägre personalkostnader 2014 pga. svårigheten att tillsätta vikarier och tillsvidareanställningar i takt med personalomsättningen.

Projektverksamhet

Tabellen nedan visar nämndens hela projektverksamhet vilken är spridd över flera avdelningar. Flera av projekten omfattas av omslutningsförändringar vilka genomgående beror på förlängningar och därigenom senarelagda kostnader. De prognostiserade intäkterna inom projekten ökar pga. vidare utveckling av e-tjänster (Digital förnyelse- omslutning 2,0 mnkr) och upplösning av reserv för risk inom projekt Hållbara Järva om 1,76 mnkr. Intäkter för miljöbilsprojekten minskar något pga. sjukskrivningar och tjänstledighet. Det har inte varit och är inte möjligt att omgående rekrytera ersättare till de personer som nu inte är i tjänst. Arbetet skjuts till nästa år. Högre kostnader för energi och klimat än budgeterad beror på ökade kommunikationsinsatser inom Klimatsmarta stockholmare för nytryck av kokboken ”Det smarta köket” och genomförande av målgruppsanalyser för fortsatta kommunikationsinsatser samt extra medel till Energicentrum för genomförande av analyser av energiförluster i kontorsbyggnaders varmvattensystem.

(Mkr)	Utfall helår 2014	Budget Helår 2015	Prognos T2
Miljöbilar, intäkter	-8,8	-7,3	-6,4
Miljöbilar, kostnader	13,4	17,1	16,1
Miljöbilar, netto***	4,6	9,8	9,7
Övriga projekt, intäkter	-9,0	-6,7	-8,9
Övriga projekt, kostnader**	12,7	5,7	6,9
Övriga projekt, netto	3,7	-1,0	-2,0
E-tjänster, utvecklingsintäkter	-1,5	-2,5	-4,5
E-tjänster, utvecklingskostnader	1,5	3,5	5,5
E-tjänster, utveckling netto	0,0	1,0	1,0
Summa intäkter projekt	-19,3	-16,5	-19,9
Summa kostnader* projekt	27,6	26,3	28,5
Projekt, netto	8,3	9,8	8,6
Energi och klimat, intäkter	-1,0	-0,6	-0,7
Energi och klimat, kostnader*	11,3	12,1	13,2
Energi och klimat, netto	10,3	11,5	12,5

*Alla kostnader är inkl. avdelningarnas OH men exkl. förvaltningens OH kostnader som redovisas som övrig verksamhet.

** Inklusive avsättningen för risk inom projekt GrowSmarter år 2014

*** Låg netto år 2014 pga. slutbetalningen för projekt BEST om 4 mnkr

Ekonomisk redovisning GrowSmarter

I januari 2015 startade det femåriga EU-projektet Grow Smarter med EU-bidrag om 25 miljoner euro varav Stockholms stad (MF, TK och FSK) andel är 2,5 miljoner euro därutöver får Stockholms hem 0,78 miljoner euro. Miljöförvaltningens andel av EU-bidrag är 1,65 miljoner euro.

Projektet är uppdelat i åtta arbetspaket (workpackage, WP) I WP2-3, Låg energi distrikt, Integrerad infrastruktur och Hållbara urbana transporter finns 12 Smarta lösningar, 4 för respektive WP.

För miljöförvaltningen totala budgeten för 2015-2019 samt årets budget ser ut som följer:

<i>WP1</i>	2015-2019 Euro	2015 Euro	2015 SEK
Personal	720 313	144 063	1 339 781
Konsult	200 000	40 000	372 000
Resor	42 188	8 438	78 469
Köpta tjänster	37 500	7 500	69 750
Totalt WP1	1 000 000	200 000	1 860 000
<i>Site Stockholm Energj och klimat</i>	2015-2019 Euro		
Konsult		53 764	500 005
Resor		1 075	9 998
Övrigt		2 043	19 000
Totalt E&K	508 187	56 882	529 003
<i>WP 4, Miljöbilar</i>			
Personal	161 300	32 258	299 999
Totalt Miljöbilar	142 937	32 258	299 999
Totalt MF	1 651 124	289 140	2 689 002

Stockholmshem behöver förskjuta tidplanen för ombyggnationen av vissa hus pga. av hyresförhandlingar och evakueringsmöjligheter. Diskussion om detta pågår nu med EU. Förhoppningen är att projektet inte ska behöva förlängas pga. detta. Transportlösningarna och infrastrukturlösningarna påverkas inte av denna förskjutning.

Miljöövervakning

Tabellen nedan visar kostnader och intäkter för miljöövervakningen vilka prognostiserar ett överskott om 1,9 mnkr. Jämfört med föregående år har kostnaderna ökat för att nämnden har erhållit medel för Kemikaliecentrum och Vattenprogrammet.

(Mkr)	Utfall helår 2014	Budget Helår 2015	Prognos T2
Miljöanalys, intäkter	0,0	0,0	0,0
Miljöanalys, kostnader	15,7	22,8	21,3
Miljöanalys, netto	15,7	22,8	21,3
SLB-analys, intäkter	-9,7	-7,9	-9,6
SLB-analys, kostnader**	14,8	14,4	15,7
SLB-analys, netto	5,1	6,5	6,1
Summa MÖ intäkter	-9,7	-7,9	-9,6
Summa MÖ kostnader*	30,5	37,2	37,0
Miljöövervakning, netto	20,8	29,3	27,4

* Alla kostnader är inkl. avdelningarnas OH men exl. förvaltningens OH kostnader som redovisas som övrig verksamhet

** Inklusive kapitalkostnader

Överskottet för miljöanalys om 1,5 beror på följande:

- ej förbrukade medel av budgetjustering gällande Vattenprogrammet (-2,5 mnkr)
- ökande kostnader om 1,0 mnkr för utökning av dammprojektet i förskolor (provtagning av fler ämnen och fler förskolor), utökad provtagning av PVC mattor (8 förskolor ingår i SISABs och miljöförvaltningens projekt i dagsläget, utökning med 30 förskolor) samt utredning av stadens användning av gummigranulat och kemikalieinnehåll.

Som nämnts tidigare, kommer förvaltningen att i årsbokslutet ansöka om ombudgetering av ej förbrukade tilldelade medel för arbete med Vattenprogrammet (2,5 mnkr).

Ökad efterfrågan på SLB-analys expertkompetens har medfört högre intäkter än budgeterat för år 2015. Kostnaderna prognostiseras inte öka i samma takt. För att klara av de arbetsinsatser som krävs under år 2015 har extra personal rekryterats. Därav något ökade personalkostnader. Omslutning om 0,9 mnkr för forskningsprojekt är inkluderade i prognosen.

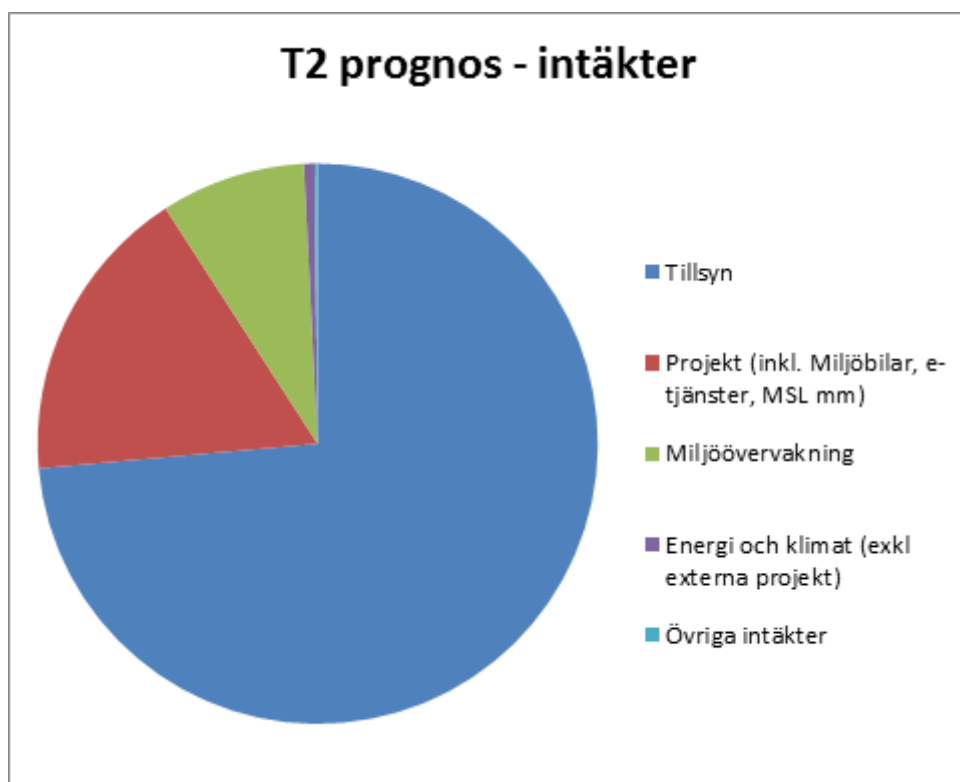
Tabellen nedan visar uppgifter för övrig verksamhet.

(Mkr)	Utfall helår 2014	Budget Helår 2015	Prognos T2
Övrig verksamhet (OH)			
Övriga intäkter, summa	-0,1	0,0	-0,2
Kostnader			
Förvaltningsledning, nämnd (exkl. MSL)*	7,8	8,1	7,9
Verksamhetsstöd	18,0	18,4	18,1
Gemensamma kostnader	6,9	7,1	7,1
Summa kostnader	32,8	33,6	33,0
Övrig verksamhet, netto	32,6	33,6	32,8

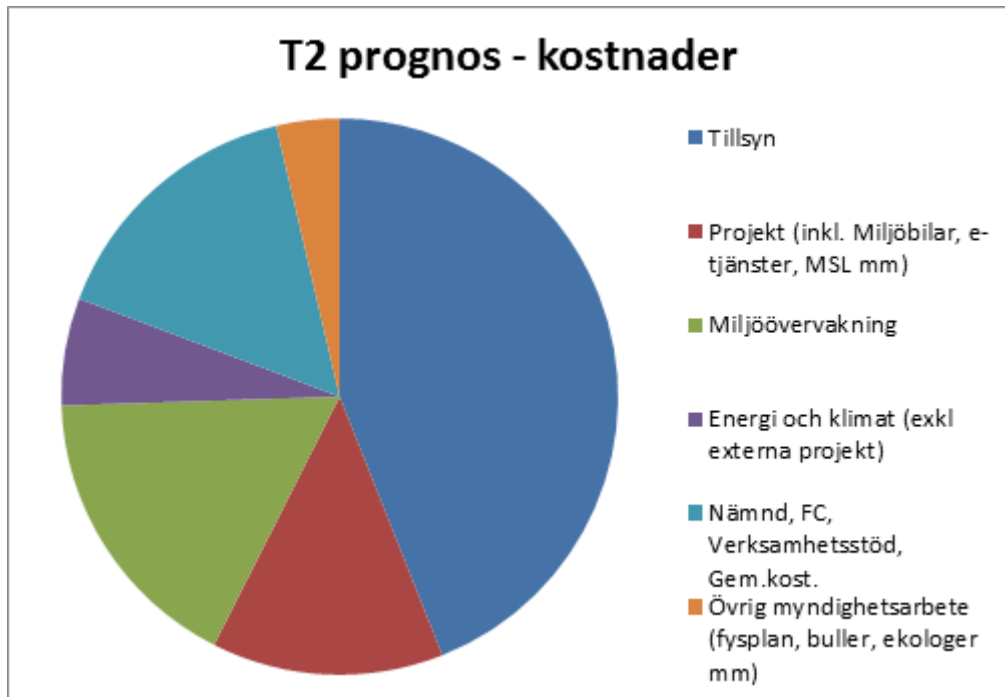
*Inkl. avgifter för Svealands Kustvattenvårdsförbund och Stockholms och Uppsala Läns Luftvårdsförbund (1,8 mnkr).

Det prognostiserade överskottet för övrig verksamhet beror främst på lägre personalkostnader samt lägre kostnader för nämndhandlingarna eftersom förvaltningen övergår till elektronisk hantering av nämndhandlingar (nämnden kommer att börja använda I-pads).

Nedan visas de prognostiserade intäkter och kostnader fördelade efter verksamhetstyp.

Not: Overheadkostnaderna visas separat under Nämnd, FC etc. och ingår inte i övriga kostnadsdelar.

Risker som kan påverka ekonomin

Förvaltningens prognos för utfallet 2015 är stabil. Det finns få risker för att resultatet under innevarande år inte skall uppnås. Det är främst om sjukdomar inträffar bland medarbetarna.

Under hösten 2015 kommer såväl Luftvårdsförbundet som Trafikverket att genomföra nya upphandlingar. Det är de helt avgjort största kunderna inom SLB. Om förvaltningen inte skulle tilldelas uppdraget för att handha luftvårdsförbundets operativa verksamhet 2016-2019 måste dock en del av ett eventuellt överskott avsättas för omställning av SLBs verksamhet under nästkommande år.

En annan risk är GrowSmarter som nämnden avsatt en reserv för i bokslutet för 2014. Den reserven kan behöva ökas, men det är en fråga som får beaktas i bokslutet för 2015.

Revisorerna har fäst avgörande vikt vid nämndens prognosförmåga. I vissa avseenden har fokus varit större på nämndens utfallsprognoser än budgethållning och det verksamhetsmässiga resultatet. Det bör därför framhållas att det nu beräknade utfallet för hela 2015 har betydande osäkerheter, men förvaltningen bedömer att för det fall det slutliga resultatet kommer att avvika från prognosen, det sannolikt kommer att visa ett överskott jämfört med budgeten. Det är emellertid endast fråga om någon procent av omslutningen.

Delårsbokslutet januari - augusti 2015

Nämndens nettoresultat uppgick för perioden januari – augusti till 58,4 mnkr jämfört med budgeterade 68,6 mnkr. Avvikelsen beror främst på att budgeten är beräknad med en genomsnittlig intäkt och kostnad varje månad. På en rad områden har arbete utförts men ännu inte fakturerats, till exempel timtillsyn inom miljöbalken, tekniska undersökningar inom SLB-

analys samt för miljöbilsprojekten. Dessa intäkter kommer emellertid att inflyta senare under året. En större andel av kostnaderna faller ut under 2:a halvåret.

Omslutningsförändringar

Nämnden hemställer att kommunstyrelsen godkänner förvaltningens förslag till omslutningsförändringar enligt nedan:

- Nämnden begär omslutningsförändring 0,9 mnkr för ökande kostnader och intäkter för avdelning SLB-analys gällande forskningsprojekt.
- Nämnden begär omslutningsförändring 2,0 mnkr för ökande kostnader och intäkter för utveckling av e-tjänster.

Analys av balansräkning

Enligt stadens anvisningar ska balansräkningen per 2015-08-31 kommenteras mot balansräkningen 2014-12-31:

- Inventarier minskade under perioden med 0,1 mnkr eftersom avskrivningar var högre än nyanskaffningar.
- Kundfordringarna per den 31 augusti 2015 var 3,5 mnkr, dvs. på samma nivå som T2 2014, dock 1,7 mnkr lägre än vid års-skiftet beroende på att fakturering avseende timdebitering inom miljöbalken sker sent på året.
- Andra kortfristiga fordringar ökade med 2,5 mnkr beroende på att förvaltningen har en fordring mot SLK inom Digital förnyelse som kommer att regleras vid årsskiftet.
- Övriga kortfristiga fordringar ökade med 5,1 mnkr beroende på att moms byggs upp under året och bokförs hos SLK först i december.
- Förutbetalda kostnader (leverantörer) var -2,0 mnkr lägre än vid årsskiftet vilket förklarades av att hyra för tertial 1 2015, då bokförts som förutbetald kostnad. Nu är endast hyra för september bokförd som förutbetald kostnad.
- M4 förutbetalda kostnader är periodiseringar av internbokning gällande OH kostnader, och som har nollnettoeffekt på årsbasis.
- De upplupna intäkterna var 1,7 mnkr lägre än vid årsskiftet vilket berodde på att filen med sista tillsynsfaktureringen för 2014 inte var inläst i Agresso per 2014-12-31.
- Leverantörsskulden minskade med 14,2 mnkr vilket förklaras av att skulden till leverantörer generellt är lägre vid tertial 2 än vid ett årsskifte.
- Övriga kortfristiga skulder, vilka främst består av förskott av projektmedel inbetalda av EU och staten, ökade med 11 mnkr beroende mest på förskottsinsbetalningen för projekt GrowSmarter.
- Förutbetalda intäkter, vilka består av inbetalningar inom fast årlig tillsyn och livsmedelskontrollen, ökade med 18,7 mnkr under perioden. Inbetalningarna inkommer till nämnden redan i mars men periodiseras, dvs. intäktsförs, månadsvis.
- M4 Förutbetalda intäkter avser interna bokningar/periodiseringar som kommer summerar till 0 på årsbasis.

- Övriga interimsskulder minskade med 1,8 mnkr pga. minskning av upplupna kostnader eftersom det är svårare att få in fakturor vid jul/årsbokslutet.

Nedan visas mer detaljerat balansräkningen.

Balansräkning			
		Förändring	
	Per 2014-12-31	201501-201508	Per 2015-08-31
12 Maskiner och inventarier	1 795 795,32	-107 853,58	1 687 941,74
Anläggningstillgångar	1 795 795,32	-107 853,58	1 687 941,74
15 Kundfordringar	5 792 245,50	-2 279 842,47	3 512 403,03
161 Fordringar hos anställda	0,00	0,00	0,00
165 Fordringar hos staten och EU	540 864,00	36 000,00	576 864,00
166 Andra kortfristiga fordringar	1 977 035,00	2 536 024,24	4 513 059,24
167 Ingående mervärdesskatt	0,00	5 102 856,29	5 102 856,29
16 Diverse kortfristiga fordringar	2 517 899,00	7 674 880,53	10 192 779,53
1711 Förutbetalda kostnader LEV	3 511 240,16	-1 997 478,07	1 513 762,09
1714 M4 Förutbetalda kostnader	0,00	20 533 286,25	20 533 286,25
171 Förutbetalda kostnader	3 511 240,16	18 535 808,18	22 047 048,34
175 Upplupna intäkter	1 046 210,00	-1 046 210,00	0,00
179 Övriga interimssfordringar	0,00	0,00	0,00
17 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	4 557 450,16	17 489 598,18	22 047 048,34
19 Kassa och bank	0,00	2 000,00	2 000,00
Omsättningstillgångar	12 867 594,66	22 886 636,24	35 754 230,90
Summa Tillgångar	14 663 389,98	22 778 782,66	37 442 172,64
Eget kapital	27 373 970,50	12 532 596,83	39 906 567,33
Avsättningar	0,00	0,00	0,00
Långfristiga skulder	0,00	0,00	0,00
24 Kortfristiga skulder till kreditinstitut och kunder	-1 355,00	1 333,00	-22,00
25 Leverantörsskulder	-16 954 504,07	14 190 019,59	-2 764 484,48
26 Moms och särskilda punktskatter	0,00	-1 159 261,23	-1 159 261,23
28 Övriga kortfristiga skulder	-14 532 762,12	-10 997 474,19	-25 530 236,31
291 Upplupna löner	-158 455,00	38 455,00	-120 000,00
293 Upplupna sociala avgifter	-58 449,00	6 149,00	-52 300,00
2952 Förutbetalda intäkter	-939 308,00	-18 741 114,93	-19 680 422,93
2957 M4 Förutbetalda intäkter	0,00	-20 466 038,58	-20 466 038,58
295 Förutbetalda intäkter	-939 308,00	-39 207 153,51	-40 146 461,51
299 Övriga interimsskulder	-9 392 527,29	1 816 552,85	-7 575 974,44
29 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	-10 548 739,29	-37 345 996,66	-47 894 735,95
Kortfristiga skulder	-42 037 360,48	-35 311 379,49	-77 348 739,97
Summa Skulder & Eget kapital	-14 663 389,98	-22 778 782,66	-37 442 172,64

Synpunkter och klagomål

Till nämnden har t.o.m. 20 augusti fyra så kallade serviceanmärkingar inkommit, det vill säga en formellt registrerad anmärkning på förvaltningens service. Bland annat finns synpunkter på kompetens inom handläggningen av klagomål och även synpunkter på bemötandet från handläggaren.

På grund av nämndens roll som myndighet hanteras utöver de fåtaliga serviceanmärkningarna, många överklaganden vilka ibland innehåller synpunkter på servicen. Dessa tar nämnden till sig och är underlag för förbättringar. Nämnden har en stor kontaktyta ut mot samhällets invånare och företagare och frågor om service är viktig och ständigt aktuell.